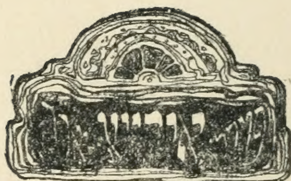
עדגאר עלען פא
שריפטן

די ווערק

פון

עדגאר עלען פאו

צווייטער באנד

עדגאַר עלען פּאָו

עסעיען און לידער

איבערזעצט פון ענגליש פון י. קיסין

אַרױסגעגעבען פון פערלאַגג „אידיש“
1919 ניו יאָרק תרע"ט

עסעיען

דער גרונדפרינציפּ אין פּאָעזיע

ריידענדיג וועגען דעם פּרינציפּ אין פּאָעזיע, האָב איך ניט די אבזיכט צו זיין אויספיהרליך אָדער טיף, אזוי ווי איך אונטערזוך דאָ גאַנץ צופעליג דעם עצם פון דעם, וואָס מיר רופען אָן פּאָעזיע, וועט מיין הויפּט ציעל זיין אויפצונעמען און באַטראַכטען איניגע קלענערע ענגלישע אָדער אמעריקאַנער פּאָעמען, וואָס זיינען אַם מעהרסטען נאָך מיין געשמאַק, אָדער וואָס האָבען איבערגעלאָזען דעם בעשטימססטען איינדרוק אויף מיין איינענע פאָרשטעלונג. ריידענ־דיג וועגען „קלענערע פּאָעמען", מיין איך נאַטירליך אַזעלכע, וואָס זיינען ניט לאַנג. און ערלויבט מיר דאָ אין אָנהויב צו זאָגען אַ פּאָר ווערטער וועגען דעם אביסעל אונגעוועהנליכען, זאָנדערבאַרען פּרינ־ציפּ, וואָס האָט אַלעמאַל באַאיינפלוסט מיין אייגענע קריטישע אָב־שאַצונג פון אַ פּאָעמאַ. איך האַלט, אַז אַ לאַנגע פּאָעמאַ איז גאָר ניטאָ. די פראַזע „אַ לאַנגע פּאָעמאַ" איז אין מיין מיינונג, אַן איינ־פאַכער ווידערשפּרוך אין טערמינען.

איך דאַרף דאָ קוים באַמערקען, אַז אַ געדיכט פאַרדיענט דעם נאָמען נאָר דאַן, ווען עס רעגט אויף, דערהויבענדיג די נשמה. דער ווערט פון אַ געדיכט איז אין אַ דירעקטער באַציהונג צו אָט דער דער־הויבענדער אָנרעגונג. אָבער אַלע אָנרעגונגען זיינען, צוליעב אַ פּסי־כישער נויטווענדיגקייט, פאַרגענגליך. יענע מאָס פון רעגונג, וואָס גיט אַ געדיכט דאָס רעכט אויף דעם נאָמען, קען ניט אָנגעהאַלטען ווערען דורך אַ גאָר לאַנגע קאָמפּאָזיציאָן. און העכסטענס נאָך אַ האַלבער שעה נעמט די אָנרעגונג ווערען שוואַכער, מאַטער, דאַן קערט זיך די אויפמערקזאַמקייט אָפּ, און דאָס געדיכט איז פּאַקטיש קיין געדיכט ניט.

פאַר אַ סך מענשען איז אָהן צווייפעל געווען שווער צו פאַראיי־ניגען דאָס קריטישע געזעץ, אַז מילטאָן'ס "Paradise Lost"

דאַרף פון אַנהויב ביז'ן סוף פאַרעהרט און פאַרגעטערט ווערען, מיט דער אבסאָלוטער אונמעגליכקייט אַנצוהאַלטען אין שטודיום די מאָס ענטוזיאַזם, וואָס דאָס קריטישע געזעץ וואָלט פאַרלאַנגט. אין דער אמת'ען דאַרף מען באַטראַכטען דאָס גרויסע ווערק פאַר פּאָעטיש נאָר דאַן, ווען מיר לעגען אָפּ אַן א זייט יענעם נויטיגסטען פאָרבאַ־דינג פון אלע קונסטווערק, איינהייט, און קוקען אויף דאָס געדיכט נאָר ווי אויף א רייהע קלענערע פּאָעמען. ווען מיר לעזען דאָס גע־דיכט אין איין זיצונג, ווי דאָס וואָלט זיך געפאָדערט, אום אַנצו־האַלטען די איינהייט, די גאַנצקייט פון ווירקונג אָדער איינדרוק, וועט דער רעזולטאַט זיין, אז נאָך יעדער אויפרעגונג וועט קומען אַן איינדרוקלאָזער אָרט, און אזוי אין א לאַנגער רייהע ביז צום סוף. נאָך א טייל, וואָס מיר וועלען אויפנעמען ווי אמת'ע פּאָעזיע, קומט אומפאַרמיידליך א טייל פון אזעלכע פלאַכקייטען, וואָס קיין פאָר־אויסבאַשטימטער קריטישער אורטייל קען אונז ניט צווינ־גען צו פאַרעהרען. ווען אָבער מיר ענדיגען דאָס ווערק און גע־מען דאָס ווידער לעזען, און מיר לאָזען אויס דאָס ערשטע בוך, דאָס הייסט, מיר הויבען אָן מיט דעם צווייטען, וועלען מיר ווערען ער־שטוינט איינצוזעהן, אז מיר פאַרעהרען דאָס, וואָס מיר האָבען פריהער פאַראורטיילט, און מיר פאַראורטיילען דאָס, וואָס מיר האָבען פריהער פאַרעהרט. דער שלוס פון דעם אַלעם איז, אז די לעצטע גאַנצע אָדער אבסאָלוטע ווירקונג פון אפילו דעם בעסטען עפּי־שען געדיכט אויף דער וועלט איז גאָרנישט, און אזוי איז דאָס טאַקי.

וואָס אנבאַטרעפט די איליאַדע, האָבען מיר, אויב ניט געניגענדע באַווייזען, איז ווענינסטענס א זעהר גוטען גרונד צו גלויבען, אז די אבזיכט איז דאָ געוועזען א רייהע פון קליינע לירישע פּאָעמען. אָבער אננעמענדיג אפילו, אז די אבזיכט איז דאָ געוועזען אַן עפּיש געדיכט, קען איך נאָר זאָגען, אז דאָס ווערק איז באַזירט אויף אַן אונפאָלקאָ־מען באַגריף פון קונסט. דאָס מאָדערנע עפּישע געדיכט איז נאָר אַן אונאיבערלעגטע און בלינדע נאָכאַהמונג פון דעם אונעכטען מוסטער פון אַלטערטום. אָבער די צייט פון אזעלכע קינסטלערישע אונרע־געלמעסיגקייטען איז פאַראיבער. אויב א ווערק עס איז זעהר לאַנ־

גע פּאָעמאָ איז ווען עס איז ג ע ו ו ע ן ווירקליך פּאָפּולער, — און איך צווייפעל אין דעם, — איז אָבער יעדענפאַלס קלאָר, אַז מעהר וועט שוין קיין זעהר לאַנגע פּאָעמאָ ניט זיין פּאָפּולער.

אַז די לענג פון אַ פּאָעטישען ווערק איז די מאָס פון זיין ווערט איז, אין אָט דער פאָרמולירונג, אָהן צווייפעל אַ גענוג קלאָרער אַב־סורד, און דאָך געפינען מיר אַזאַ באַהויפּטונג אין די „קוואָר־טערלי רעוויוס". עס קען דאָך זיכער גאָרניט זיין אין דער מאָס, — אין דעם אַבסטראַקטען זין, — אין דער גרויס פון אַ באַנד, וואָס זאָל אַזוי אונאויפהערליך אַרויסרופען ענטציקונג פון אָט די סאַטור־נישע פּאַמפּלעטען! אַ באַרג קען נאַטירליך מיט זיין פיזישער גרויס אַרויסרופען אַ געפיהל פון ערהאַבענקייט, אָבער אויף קיין מענשען וועט ניט מאַכען אַזאַ איינדרוק אפילו די מאַטעריעלע גרויסקייט פון אַזאַ ווערק, ווי "The Columbiad". אפילו די „קוואָר־טערלים" האָבען אונז ניט געלערענט צו באַקומען אַזאַ איינדרוק. ב י ז א י צ ט זיינען זיי נאָך ניט ב אַ ש ט אַ נ ע ן אויף דעם, מען זאָל אָפּשאַצען לאַמאַרטין'ען נאָכ'ן קובישען פוס, אָדער פּאָלאָק'ען נאָכ'ן פונט: אָבער צו וועלכען אַנדערען שלוס קענען מיר קומען נאָך זייער שטענדיגער פּלוידעריי וועגען „דויערענדער אָנ־שטרענגונג"? אויב עמיצער וועט מיט אַזאַ „דויערענדער אנשטרענ־גונג" פאַרפאַסען אַן עפּיש געדיכט, איז זאָלען מיר זיין אויפריכטיג און לויבען איהם פאַר זיין מיה, — אויב דאָס איז ווירקליך אַזאַ לויי־בענסווערטע זאַך, — אָבער מיר דאַרפען זיך צוריקהאַלטען פון לויי־בען דאָס געדיכט צוליעב דער מיה, וואָס ער האָט דאָ פאַרווענדט. לאָמיר האָפען, אַז דער געזונטער פאַרשטאַנד וועט אַמאָל קומען צום שלוס, אַז עס איז גלייכער צו ענטשיידען וועגען אַ קונסטווערק נאָך דעם איינדרוק, וואָס עס מאַכט, נאָך דעם עפעקט, וואָס עס ברענגט אַרויס, ניט נאָך דער צייט, וואָס האָט זיך געפאָדערט אַרויסצוברענ־גען דעם עפעקט, אָדער נאָך דער מאָס פון „דויערענדער אנשטרענ־גונג", וואָס מען האָט געפונען פאַר נויטיג אין אַרויסברענגען דעם עפעקט. דער אמת איז, אַז אויסדויער איז איין זאַך, און געניאַלי־טעט איז גאָר אַנאַנדער זאַך, און קיינע „קוואָרטערלים" אויף דער

וועלט וועלען די צוויי זאכען ניט קענען צומישען. מיט דער צייט וועט אָט דער אמת, צוזאַמען מיט א כּך אַנדערע, וואָס איך האָב אָנגעוויזען און באַטאָנט, אָנגענומען ווערען ווי א זעלבסטפאַרשטענדליכע זאַך. דערווייל אָבער, זייענדיג פון אלעמען אומעטום פאַראורטיילט ווי פּאַלשקייטען, וועלען זיי אין עצם ניט פאַרלעצט ווערען ווי וואַרהייטען.

עס קען אָבער אויך געשעהן, אז א פּאָעמאַ זאָל זיין צו קורץ. אונגעהעריגע קורצקייט פאַלט אַראָפּ צו איינפאַכען עפּיגראַמאַטיזם. א זעהר קורצע פּאָעמאַ וועט אפשר צייטענווייז געבען אַ גלענצענדען אָדער לעבעדיגען עפעקט, וועט אָבער קיינמאָל ניט פּראָדוצירען קיין טיפען עפעקט. פאַר א טיפען איינדרוק איז נויטיג דער פּאַסיגער מעטאָד, די פּאַסיגע פאָרם. דע בעראַנזשע האָט ארויסגעבראַכט אהן א צאָהל שאַרפע און באַוועגענדע זאַכען, אָבער בכלל זיינען זיי געווען צו אויבערפלעכליך, צו קענען זיך אריינקריצען טיף אין די עפענטליכע אויפמערקזאַמקייט, און אויף אַזאַ אופן זיינען זיי, ווי פעדערען פון פאַנטאַזיע, ארויפגעפלויגען אין דער הויך און פאַרטראָגען געוואָרען מיט'ן ווינט.

אַ מערקווירדינער ביישפּיעל פון דער ווירקונג פון אונגעהעריגער קורצקייט צו פאַרפלאַכען א פּאָעמאַ און מאַכען עס אונפּאָפּולער האָבען מיר אין דער פאָלגענדער פיינער קליינער סערענאַדע:

I arise from dreams of thee
In the first sweet sleep of night,
When the winds are breathing low,
And the stars are shining bright.

I arise from dreams of thee,
And a spirit in my feet
Has led me—who knows how?—
To thy chamber-window, sweet!

The wandering airs they faint
On the dark the silent stream—

The champak odors fail
    Like sweet thoughts in a dream;

The nightingale's complaint,
    It dies upon her heart,
As I must die on thine,
    O, beloved as thou art!

O, lift me from the grass!
    I die, I faint, I fail!
Let thy love in kisses rain
    On my lips and eyelids pale.

My cheek is cold and white, alas!
    My heart beats loud and fast:
O, press it close to thine again,
    Where it will break at last!

זעהר ווייניג מענשען אפשר זיינען באַקאַנט מיט אָט די שורות, דאָך איז ניט קיין קלענערער פּאָעט ווי שעלי דער אויטאָר. די וואַרימע, דאָך צאַרטע און לופטיגע פאַנטאַזיע אין דעם ליעד וועלען אלע אָפּשאַצען, אָבער קיינער ניט אזוי טיף, ווי דער, וואָס האָט אליין ערוואַכט פון זיסע טרוימען וועגען א געליעבטער צו פאַרלירען זיך אין דער דופטיגער לופט פון א זידליכער נאַכט אין מיטען זומער.

איינס פון די פיינסטע ליעדער פון ווילים, דאָס גאָר בעסטע, אין מיין מיינונג, וואָס ער האָט ווען עס איז אָנגעשריבען, האָט, א דאַנק אָט דעמזעלביגען חסרון פון אונגעהעריגער קורצקייט, ניט פאַרנומען דעם פאַסיגען אָרט, סאַי אין דער קריטישער, סאַי אין דער אלגעמיינער אָפּשאַצונג:

The shadows lay along Broadway,
    'Twas near the twilight-tide—
And slowly there a lady fair
    Was walking in her pride.
Alone walk'd she; but, viewlessly,
    Walk'd spirits at her side.

Peace charm'd the street beneath her feet,
And Honour charm'd the air;
And all astir looked kind on her,
And called her good as fair—
For all God ever gave to her
She kept with chary care.

She kept with care her beauties rare
From lovers warm and true—
For heart was cold to all but gold,
And the rich came not to woo—
But honour'd well her charms to sell,
If priests the selling do.

Now walking there was one more fair—
A slight girl, lily-pale;
And she had unseen company
To make the spirit quail—
'Twixt Want and Scorn she walk'd forlorn,
And nothing could avail.

No mercy now can clear her brow
From this world's peace to pray,
For as love's wild prayer dissolved in air,
Her woman's heart gave way!—
But the sin forgiven by Christ in Heaven,
By man is cursed alway!

אין אָט דער קאָמפּאָזיציאָן איז שווער פאַר אונז צו דערקענען דעם ווילים, וואָס האָט געשריבען אזוי פיעל „געזעלשאַפטס פּאָעזיע". די שורות זיינען ניט נאָר רייך אין אידעאַליזם, נאָר פול מיט ענער-גיע; און פון זיי אטעמט אַ ערנסטקייט, אַן אויגענשיינליכע אויפ-ריכטיגקייט פון געפיהל, וואָס מיר וועלען אומזיסט זוכען אין אַלע אנדערע ווערק פון אָט דעם פּאָעט.

אין דער צייט ווען די עפּישע מאַניע, דער געדאַנק, אַז פּאָעזיע

מוז זיין לאַנג, אום צו האָבען אַ ווערט, האָט גענומען אין די לעצטע
יאָהרען ביסלעכווייז אויסשטאַרבען ביי דעם ברייטען עולם, ווייל עס
איז אַ צו איינגעשיינליכער אַבסורד, איז אַנשטאָט דעם געקומען אַן
אַנדער אַפּיקורסות, וואָס איז אפילו צו פאַלש, צו קענען לאַנג געדול־
דעט ווער־ען, וואָס האָט אָבער, מען קען זאָגען, אין דער קורצער צייט,
וואָס זי איז געדולדעט געוואָרען, אויפגעטאָן מעהר צו פאַרדאַרבען
אונזער פּאָעטישע ליטעראַטור, ווי אַלע אנדערע פיינד פון אָט דער
ליטעראַטור צוזאַמענגענומען. איך רעד דאָ וועגען דער אפּיקורסות
פון ד ע ם ד י ד א ק ט י ק ע ר. עס איז אָנגענומען געוואָרען,
שווייגענדיג און אָפען, דירעקט און אינדירעקט, אַז דער לעצטער ציעל
פון פּאָעזיע איז אמת. יעדעס געדיכט, זאָגט מען, דאַרף האָבען אין
זיך אַ מאָראַל, און נאָך אָט דער מאָראַל זאָל דער פּאָעטישער ווערט
פון דעם ווערק אָפּגעשאַצט ווערען. מיר, אַמעריקאַנער, האָבען באַ־
זונדערס פּאַטראָניזירט אָט דעם געדאַנק, און מיר, באָסטאָנער, האָבען
גאָר באַזונדערס ענטוויקעלט איהם. מיר האָבען זיך אריינגענומען
אין קאָפּ, אַז אָנצושרייבען אַ געדיכט איינפאַך צוליעב דעם געדיכט
אליין און ערקלערען, אַז דאָס איז געוועזן אונזער אַבזיכט, וואָלט גע־
הייסען צוגעבען, אַז עס פעהלט אונז דורכאויס אמת'ע פּאָעטישע
ווירדע און קראַפט. דער איינפאַכער אמת איז, אַז ווען מיר וואָלטען
זיך נאָר ערלויבט אריינצוקוקען אין אונזערע אייגענע נשמות, וואָל־
טען מיר באַלד איינגעזעהן, אַז אויף דער וועלט איז ניטאָ און קען
ניט זיין קיין ווערק, וואָס איז מעהר ווירדיג, מעהר ערהאבען, ווי אָט
דאָס געדיכט, אַ געדיכט, וואָס איז נאָר אַ געדיכט און מעהר קיין
זאַך ניט, אַ געדיכט, וואָס איז אָנגעשריבען געוואָרען צוליעב דעם
געדיכט אליין.

פיהלענדיג אַזאַ טיפע אַכטונג צום אמת, ווי די, וואָס האָט ווען
עס איז געקענט באַגייסטערען אַ מאַן'ס הארץ, וואָלט איך פונדעסט־
וועגען באַשרענקט ביז אַ געוויסען גראַד די אַרטען פון ווירקונג פון
דעם אמת. איך וואָלט זיי באַשרענקט, אום זיי צו מאַכען שטאַר־
קער. איך וואָלט ניט געוואָלט זיי צוואַרפען אין אַלע זייטען און
דורכדעם זיי אָפּשוואַכען. די פאָדערונגען פון אמת זיינען שטרענג.

ער ווייס ניט פון קיין סימפּאַטיע פאַר מירטען. גראַד דאָס, וואָס איז אזוי נויטיג אין א ליעד, איז דאָס, מיט וואָס דער אמת האָט גאַר ניט צו טאָן. עס וואָלט דאָך געווען א נאַרישער פּאַראַדאָקס צו באַפוצען דעם אמת מיט ציערונגען און בלומען. דורכפּיהרענדיג דעם אמת, דאַרפען מיר האָבען מעהר שטרענגקייט, ווי א בלומיגע שפּראַך. דאַ מוזען מיר זיין איינפאַך, שאַרף, גענוי. מיר מוזען זיין קיהל, רוהיג, ליידענשאַפטסלאָז. מיט איין וואָרט, מיר מוזען זיין אין יענער שטימונג, וואָס איז גראַד דער היפוך פון דער פּאָעטישער. און דער איז ווירקליך בלינד, וואָס קען ניט איינזעהן דעם ראַדיקאַלען און אבגרונד־טיפען אונטערשיד צווישען די ווירקונגס ארטען פון פּאָעזיע. און דער איז האָפנונגסלאָז מ׳שוגע אויף טעאָריען, וואָס וועט, ניט קוקענדיג אויף אָט די אונטערשידען, זיך איינשפּארען און וועלען פאַראייניגען די אונפאַראייניבאַרע אוילען און וואַסערען פון פּאָעזיע און אמת.

איינטיילענדיג די גייסטיגע וועלט אין די דריי אויגענשיינליכסטע טיילען, האָבען מיר דעם ריינעם אינטעלעקט, דעם געשמאַק און דעם מאָראַלען זין. איך שטעל דעם געשמאַק אינמיטען, ווייל דאָס איז דער אָרט, וואָס ער פאַרנעמט אין גייסט. מיט די צוויי עקסטרעמען איז דער געשמאַק אינטים פאַרבונדען; אָבער פון דעם מאָראַלען זין איז ער אָפּגעטיילט דורך אזאַ שוואַכען אונטערשיד, אז אַריסטאָטעל האָט גאָר ניט געקלערט און האָט אריינגערעכנט אייניגע אויסדרוקען פון דעם געשמאַק צווישען די טוגענדען. פונדעסטוועגען געפינען מיר, אז די פונקציאָנען פון דעם טריאָ זיינען דעפינירט גענוג קלאָר און שאַרף. פונקט ווי דער אינטעלעקט באַשעפטיגט זיך מיט דעם אמת, אזוי אינפאָרמירט אונז דער געשמאַק וועגען דער שעהנהייט, און דער מאָראַלער זין רעדט צו אונז וועגען פליכט. און ווען דאָס געוויסען לערענט אונז וועגען די פאַרפליכטונגען, און דער פאַרשטאַנד — וועגען דער צוועקמעסיגקייט, שטעלט זיך דער געשמאַק צופרידען מיט דעם, וואָס ער ווייזט ארויס דעם צויבער, דעם רייץ פון זאכען, און אויב ער ערקלערט קריעג דער זינד, איז דאָס נאָר צוליעב איהר העסליכקייט, צוליעב דעם, וואָס זי לייקענט אָפּ פּראָ־

פּאַרין און איז פיינדליך צו דעם, וואָס איז פּאַסיג, געהעריג, האַרמאָ־ניש, מיט איין וואָרט, צו שעהנהייט.

אַן אונשטערבליכער אינסטינקט, וואָס ליגט טיף אין דער גייסט פון מענשען, איז אויף אַזאַ אופן דער זין פאַר שעהנ־הייט. אָט וואָס עס ברענגט דעם מענשען זיין פרייד און ענטציקונג אין די פיעלפאַכע פאָרמען, קלאַנגען, ריחות און געפיהלען, צווישען וועלכע ער לעבט. און פונקט ווי די ליליע ווערט ווידערהאָלט אין דעם וואַסער, אָדער די אויגען פון אמארילים אין דעם שפּיגעל, אזוי איז אויך די איינפאַכע מינדליכע אָדער געשריבענע ווידערהאָלונג פון אָט די פאָרמען און קלאַנגען און פאַרבען און ריחות און געפיהלען אַ דאָפּעלטער קוואַל פון ענטציקונג. אָבער אָט די איינפאַכע ווי־דערהאָלונג איז ניט פּאָעזיע. דער וואָס וועט איינפאַך זינגען וועגען די פאָרמען, די קלאַנגען, די ריחות, די קאָלירען, די געפיהלען, וואָס באַגריסען איהם צוזאַמען מיט דער גאַנצער מענשהייט, מעג זיין ענטוזיאַזם זיין ווי גליהענד, און מעג זיין באַשרייבונג זיין ווי וואָהר און לעבעדיג, וועט ער נאָך אַלץ ניט האָבען באַוויזען זיין רעכט אויף דעם געטליכען טיטעל. אין דער ווייט וועט נאָך אַלץ זיין עפּעס, וואָס ער האָט ניט געקענט דערגרייכען. עס איז נאָך אַלץ פאַראַן אַן אונשטילבאַרער דורשט, צו שטילען וועלכען ער האָט אונז ניט געוויזען די קריסטאַלענע קוואַלען. אָט דער דורשט געהערט צו דער אונשטערבליכקייט פון מענשען. דאָס איז צו דערזעלבער צייט אַ רעזולטאַט און אַן אָנווייזונג פון זיין אייביגער עקזיסטענץ. דאָס איז דאָס שטרעבען פון דער מאָט צו אַ שטערן. דאָס איז ניט נאָר אַן אָפּשאַצונג פון דער שעהנהייט פאַר אונז, נאָר אַ ווילדער דראַנג צו דערגרייכען די שעהנהייט איבער אונז. באַגייסטערט פון אַן עקסטאַטישען פּאָראויסוויסען פון די הערליכקייטען אויף יענער זייט פון קבר, מאַכען מיר גרויסע אָנשטרענגונגען דורך פיעלפאַכע קאָמבי־נאַציאָנען צווישען די זאַכען און געדאַנקען פון צייט צו דערגרייכען אַ טייל פון יענער ליעבליכקייט, וועמעס עלעמענטען האָבען אפשר אַ באַציהונג נאָר צו דער אייביגקייט. און ווען מיר וויינען, דורך פּאָעזיע, אָדער דורך מוזיק, די באַצויבערענדסטע פון אַלע פּאָעטישע

שטימונגען, וויינען מיר דאן, ניט ווי דער אבאט גראווינא מיינט, צוליעב אן איבערפלוס פון פארגניגען, נאר צוליעב א געוויסען פרעכען, אונגעדולדיגען וועה, וואס מיר קענען ניט אננעמען א י צ ט, איינגאנצען, דא אויף דער ערד, איינמאל פאר אלעמאל, יענע געטליכע און ענטציקענדע פריידען, פון וועלכע מיר באקומען, דורך דאס געדיכט אדער דורך די מוזיק, נאר א קורצען און אונבאשטימטען אפשיין.

דאס שטרעבען צו באגרייפען די העכערע ליעבליכקייט, — אט דאס שטרעבען פון נשמות, וואס זיינען פאר דעם געהעריג באשאפען געווארען, — האט געגעבען דער וועלט דאס, וואס די וועלט האט ווען עס איז געקענט באגרייפען און פ י ה ל ע ן ווי פאעזיע.

דאס פאעטישע געפיהל קען, נאטירליך, זיך ענטוויקלען אין פארשידענע ארטען, — אין מאלעריי, אין סקולפטור, אין ארכיטעקטור, אין טאנצען, גאנץ באזונדערס אין מוזיק, און אויף א גאר באזונדערען אופן, און מיט א ברייטען פעלד אין דער קאמפאזיציאן פון דעם לאנדשאפט גארטען. אונזער איצטיגע טעמא אבער איז באשרענקט אויף די אויסדרוקען פון דעם פאעטישען געפיהל אין ווערטער. און ערלויבט מיר דא צו זאגען עטליכע ווערטער וועגען דעם ריטם. באגניגענדיג זיך מיט דער זיכערהייט, אז מוזיק, אין איהרע פארשידענע ארטען פון מעטער, ריטם און ריים, איז אזוי אונגעהויער וויכטיג אין פאעזיע, אז זי קען קיינמאל ניט צוריקגעוויזען ווערען פון א פארנינפטיגען גרונד; אז זי איז אזא נויטיגער צוגאב, אז דער איז איינפאך נאריש, וואס וועט זיך ניט באנוצען מיט איהר הילף, — וועל איך זיך איצט דא ניט אפשטעלען צו ערקלערען איהר אבסאלוטע וויכטיגקייט. אפשר אין מוזיק דערגרייכט די נשמה אם נאהנטסטען דעם גרויסען ציעל, צו וועלכען זי שטרעבט, ווען זי ווערט באגייסטערט פון דעם פאעטישען געפיהל, — די באשאפונג פון העכערער שעהנהייט. עס ק ע ן טאקי זיין, אז פון צייט צו צייט ווערט דא דער ערהאבענער ציעל ו ו י ר ק ל י ך דערגרייכט. אפטמאל מוזען מיר דערפיהלען, מיט א ציטער פון ענטציקונג, אז פון אן ערדישער הארף ווערען ארויסגעצויגען טענער, וואס ק ע נ ע ן נ י ט זיין

אונבאקאנט פאר די מלאכים. אויף אזא אופן קען מען קוים צווייפלען, אז אין דער פאראייניגונג פון פאעזיע און מוזיק איז דעם פאפולערען זין וועלען מיר נעפינען דאס ברייטסטע פעלד פאר דער פאעטישער ענטוויקלונג. די אלטע בארדען און מינעזינגער האבען געהאט פארטיילען, וואס מיר האבען ניט, און טאמאס מור, זינגענדיג זיינע אייגענע ליעדער, האט אויף דעם לעגיטימסטען אופן זיי פארפאלקאמט ווי פאעמען.

איצט וועל איך רעזומירען: איך וואלט דעפינירט קורץ די פאעזיע פון ווערטער ווי די ריטמישע באשאפונג פון שעהנהייט. דער איינציגער ריכטער דא איז געשמאק. מיט דעם אינטעלעקט אדער מיט דעם געוויסען האט דאס נאר זייטיגע באציהונגען. די פאעזיע פון ווערטער האט גארניט צו טאן מיט פליכט אדער מיט אמת, סאידען גאנץ צופעליג.

עס זיינען אבער נויטיג עטליכע ווערטער דאס צו ערקלערען. דאס פארגניגען, וואס איז אין דערזעלבער צייט אי דאס ריינסטע, אי דאס ערהאבענסטע, אי דאס אינטענסיווסטע, קומט צו אונז, אין מיין מיינונג, ווען מען באטראכט דאס שעהנע. נאר אין דער באטראכטונג פון שעהנהייט איז פאר אונז מעגליך צו דערגרייכען יענע אנגענעמע דערהויבונג אדער אויפרעגונג פון דער נשמה, וואס מיר אנערקענען ווי דאס פאעטישע געפיהל, און וואס קען אזוי לייכט אונטערשיידט ווערען פון אמת, דער באפרידיגונג פון פארשטאנד, אדער פון לידענשאפט, דער אויפרעגונג פון הארצען. איך מאך די שעהנהייט פאר דאס פעלד פון דעם געדיכט, איינפאך ווייל דאס איז אן אויגענשיינליכער רעגעל פון קונסט, אז פאלגען זאלען קומען אזוי דירעקט ווי מעגליך פון זייערע אורזאכען: קיינער איז נאך ניט געוועזען גענוג פלאך אפצולייקענען, אז די באזונדערע דערהויבונג, וואס מיר באטראכטען דא, קען וועניגסטענס דערגרייכט ווערען אם לייכטסטען אין דעם געדיכט. מען דארף אבער פון דעם בשום אופן ניט שליסען, אז די אנטריבען פון לידענשאפט, די פארשריפטען פון פליכט, אדער אפילו די לעהרען פון אמת קענען

ניט אריינגעפיהרט ווערען אין א געדיכט, און בריינגען געוויסע נוצען אפילו; ווייל זיי קענען אויף פארשידענע אופנים דיענען צופעליג די אלגעמיינע אבזיכטען פון דעם ווערק. אבער דער אמת'ער קינסט־לער וועט אלעמאל זעהן אראפצוברענגען זיי צו דער געהעריגער אונ־טערטעניגקייט צו יענער ש ע נ ה י י ט, וואס איז די אטמאָס־פער און דער אמת'ער עצם פון דעם געדיכט.

איך קען בעסער ניט אנהויבען די עטליכע פּאָעמען, וואס איך וועל דאָ ברענגען פאר אייער באטראכטונג, ווי מיט ציטירען די איינ־לייטונג צו לאנגפעלאו'ס "Waif":

The day is done, and the darkness
Falls from the wings of Night,
As a feather is wafted downward
From an Eagle in its flight.

I see the lights of the village
Gleam through the rain and the mist,
And a feeling of sadness comes o'er me,
That my soul cannot resist;

A feeling of sadness and longing,
That is not akin to pain,
And resembles sorrow only
As the mist resembles the rain.

Come, read to me some poem,
Some simple and heartfelt lay,
That shall soothe this restless feeling
And banish the thoughts of day.

Not from the grand old masters,
Not from the bards sublime,
Whose distant footsteps echo
Through the coridors of Time.

For, like strains of martial music,
Their mighty thoughts suggest
Life's endless toil and endeavor;
And to-night I long for rest.

Read from some humbler poet,
Whose songs gushed from his heart,
As showers from the clouds of summer,
Or tears from the eyelids start;

Who through long days of labor,
And nights devoid of ease,
Still heard in his soul the music
Of wonderful melodies.

Such songs have power to quiet
The restless pulse of care,
And come like the benediction
That follows after prayer.

Then read from the treasured volume
The poem of thy choice,
And lend to the rhyme of the poet
The beauty of thy voice.

And the night shall be filled with music,
And the cares that infest the day,
Shall fold their tents like the Arabs,
And as silently steal away.

ביי דעם ניט גרויסען שוואונג פון פּאָעזיע אין אָט די שורו.,, האָט מען זיי אָבער מיט רעכט פאַרעהרט פאַר די פיינקייט פון אויס־דרוק. אייניגע בילדער זיינען זעהר איינדרוקספול. קיין זאך קען ניט זיין בעסער, ווי —

———————the bards sublime,
Whose distant footsteps echo
Down the corridors of Time.

דער געדאנק פון די לעצטע פאר שורות איז אויך זעהר איינדרוקספול. דאס גאנצע געדיכט אבער פארדיענט פארעהרט צו ווערען הויפטזעכליך פאר די גראציעזקייט פון זיין מעטער, וואס איז אזוי אין איינקלאנג מיט דער נאטור פון די געפיהלען, און באזונדערס פאר די ל י י כ ט ק י י ט פון דער אלגעמיינער מאניר. אט די „לייכטקייט", אדער נאטירליכקייט, אין א ליטערארישען סטיל, איז מען לאנג געוואוינט געווען צו באטראכטען ווי לייכטקייט אין אויסזעהן נאר, וואס איז אין דער ווירקליכקייט זעהר שווער צו דערגרייכען. אבער דאס איז ניט אזוי: א נאטירליכע מאניר איז שווער נאר פאר דעם, וואס דארף דאס קיינמאל ניט פרוואווען, — פאר דעם אוננאטירליכען. דאס איז נאר דער רעזולטאט פון שרייבען מיט דער פארשטענדניס, אדער מיט דעם אינסטינקט, אז ד ע ר ט א ן, אין קאמפאזיציאן, דארף אלעמאל זיין דאס, וואס די מענשליכע מאסע וועט אננעמען, און מוז, נאטירליך, שטענדיג וואריאירט ווערען נאך די אומשטענדען.

פון די קלענערע פאעמען פון ברייענט האט קיינע ניט געמאכט אויף מיר אזא איינדרוק, ווי די, וואס ער רופט אן "June" איך ציטיר דא נאר א טייל:

There, through the long, long summer hours,
    The golden light should lie,
And thick young herbs and groups of flowers
    Stand in their beauty by.
The oriole should build and tell
His love-tale, close beside my cell;
    The idle butterfly
Should rest him there, and there be heard
The housewife-bee and humming bird.

And what if cheerful shouts, at noon,
    Come, from the village sent,
Or songs of maids, beneath the moon,
    With fairy laughter blent?

And what if, in the evening light,
Betrothéd lovers walk in sight
    Of my low monument?
I would the lovely scene around
Might know no sadder sight nor sound.

I know, I know, I should not see
    The season's glorious show,
Nor would its brightness shine for me;
    Nor its wild music flow;
But if, around my place of sleep,
The friends I love should come to weep,
    They might not haste to go.
Soft airs and song, and light and bloom,
Should keep them lingering by my tomb.

These to their soften'd hearts should bear
    The thoughts of what has been,
And speak of one who cannot share
    The gladness of the scene;
Whose part, in all the pomp that fills
The circuit of the summer hills,
    Is—that his grave is green;
And deeply would their hearts rejoice
To hear again his loving voice.

דער שטראָם פון ריטם דאָ איז אפילו וואויל־לוסטיג, וואָלט נאָר ניט געקענט זיין מעהר מעלאַדיש. דאָס געדיכט האָט אַלעמאָל אויף מיר געווירקט אויף אַ באַזונדערען אופן. די אינטענסיווע מעלאַנ־כאָליע, וואָס שיינט ארויפצוקומען מיט קראַפט צו דער אויבערפלאַך פון אַלע מונטערע רעד פון דעם פּאָעט וועגען זיין קבר, רעגט אויף ביז טיף אין דער נשמה, און אין דער אויפרעגונג איז פאראַן די עכטסטע פּאָעטישע דערהויבונג. דער איינדרוק, וואָס באַקומט זיך, איז אַנגענעמער טרויער. און אויב אין די אנדערע פּאָעמען, וואָס איך וועל דאָ ברענגען, קען מען אַלעמאָל באַמערקען אַ מעהר אָדער

װענינגער עהנליכען טאָן, לאָזט מיר אייך דערמאנען, אז (מיר װייסען ניט װי אזוי אָדער פארוואס) אָט דער שטריך פון אומעט איז אונ־צוטיילבאר פארבונדען מיט אלע העכערע אויסדרוקען פון שעהנ־הייט. דאס איז אָבער —

A feeling of sadness and longing
That is not akin to pain,
And resembles sorrow only
As the mist resembles the rain.

דעם שטריך, װעגען װעלכען איך רייד, קען מען קלאר דערזעהן אפילו אין א פאָעמא, װאס איז אזוי פול מיט גלאנץ און גייסט, װי "The Health" פון עדװארד קוט פינקני:

I fill this cup to one made up
Of loveliness alone,
A woman, of her gentle sex
The seeming paragon;
To whom the better elements
And kindly stars have given
A form so fair, that like the air,
'Tis less of earth than heaven.

Her every tone is music's own,
Like those of morning birds,
And something more than melody
Dwells ever in her words;
The coinage of her heart are they,
And from her lips each flows
As one may see the burden'd bee
Forth issue from the rose.

Affections are as thoughts to her,
The measures of her hours;

Her feelings have the fragrancy,
  The freshness of young flowers;
And lovely passions, changing oft,
  So fill her, she appears
The image of themseves by turns,—
  The idol of past years!

Of her bright face one glance will trace
  A picture on the brain,
And of her voice in echoing hearts
  A sound must long remain;
But memory, such as mine of her,
  So very much endears,
When death is nigh, my latest sigh
  Will not be life's, but hers.

I fill this cup to one made up
  Of loveliness alone,
A woman, of her gentle sex
  The seeming paragon—
Her health! and would on earth there stood,
  Some more of such a frame,
That life might be all poetry,
  And weariness a name.

דאס איז געוועזן אן אונגליק פאר מר. פינקני, וואס ער איז געבארען געווארען צו ווייט אין זיד. ווען ער וואלט געוועזן א ניי־ענגלענדער, וואלט ער ווארשיינליך פאררעכענט געווארען פאר דעם גרעסטען אמעריקאנער ליריקער ביי יענער גרופע גרויסמוטיגע פארשווערער, וואס האבען אזוי לאנג קאנטראלירט דאס שיקזאל פון דער אמעריקאנישער ליטעראטור, אנפיהרענדיג די זאך, וואס ווערט גערופען „דהי נארט אמעריקאן רעוויו“. דאס נאר וואס ציטירטע געדיכט איז באזונדערס שעהן; אבער די פאעטישע דערהויבונג, וואס עס רופט ארויס, מוזען מיר צושרייבען הויפטזעכליך צו אונזער מיטגעפיהל און אינטערעס אין דעם פאעט'ס ענטוזיאזם. מיר פארגיבען איהם

זיינע איבערטרייבונגען פאר די אויגענשיינליכע ערנסטקייט, מיט וועלכער זיי ווערען ארויסגעבראכט.

עס איז אָבער גאָר ניט געווען מיין אַבזיכט זיך צו פאַרברייטען וועגען די מ ע ל ו ת פון די זאַכען, וואָס איך ברענג דאָ. זיי ווע־לען מוזען רעדען אליין פאַר זיך. באַקאַליני, אין זיין "Advertise-ment from Parnassus" דערצעהלט אונז, אז זאאילוס האָט איינ־מאָל פּרעזענטירט אַפּאָלאָ'ן מיט אַ זעהר בייסיגער קריטיק איבער אַ זעהר באַוואונדערענסווערטען בוך. דער גאָט האָט איהם דאַן גע־פרעגט וועגען די שעהנקייטען פון דעם בוך. זאאילוס האָט געענט־פערט, אז ער באַשעפטיגט זיך נאָר מיט די פעהלערען. הערענדיג דאָס, האָט איהם אַפּאָלאָ געגעבען אַ זאַק מיט ניט אויסגעבלאָזענעם ווייץ און האָט איהם געהייסען אויסקלייבען ד ע ם ג אַ נ צ ע ן ש פּ ר י י. און דאָס זאָל זיין זיין באַלוינונג.

די פאַבעל איז מאַקי זעהר פּאַסיג, ווען זי איז געציעלט אין די קריטיקער, אָבער איך בין ווייט ניט זיכער, אז דער גאָט איז געווען גערעכט. איך בין ווייט ניט זיכער, אַז די אמת'ע גרענעצען פון דער קריטישער אויפגאַבע ווערען ניט מיספאַרשטאַנען אויף אַ גראָבען אופן. פאָלקאָמענהייט, אין אַ געדיכט באַזונדערס, קען באַטראַכט ווערען אין דעם ליכט פון אַן אַקסיאָם, וואָס דאַרף נאָר אויף אַ געהע־ריגען אופן אָוועקגעשטעלט ווערען, צו ווערען זעלבסטפאַרשטענדליך. עס איז נ י ט אַ קיין פאָלקאָמענהייט, וואו מען דאַרף דאָס באַ־ווייזען. און ווען מען דאַרף צו שטאַרק אונטערשטרייכען די מעלות פון אַ קונסטווערק, הייסט דאָס, אז מען גיט צו, אז זיי זיינען אינ־גאַנצען ניט קיין מעלות.

צווישען די „מעלאָדיען" פון טאָמאַס מור איז פאַראַן איינע, וועמעס גרויסע פּאָעטישע מעלות ווערען, ווייזט אויס, גאָר ניט באַ־מערקט. איך רעד וועגען דעם געדיכט, וואָס הויבט זיך אָן מיט די ווערטער: "Come, rest in this bosom". קיין זאַך בייראָן'ס איבערטרעפט ניט די אינטענסיווע ענערגיע פון אויסדרוק דאָ. מיר געפינען דאָ צוויי שורות, וואו אַ געפיהל ווערט איבערגעגעבען, וואָס פאַרקערפּערט דאָס אַ ל ץ פון דער געטליכער ליידענשאַפט פון

ליעבע; א סענטימענט, וואס האט אפשר געפונען אן אבקלאנג אין מעהר לײדענשאפטליכע מענשליכע הערצער, ווי וועלכער עס איז אנדערער סענטימענט, וואס איז ווען עס איז פארקערפערט געווארען אין ווערטער:

Come, rest in this bosom, my own stricken deer,
Though thy herd have fled from thee, thy home is still here;
Here still is the smile, that no cloud can o'ercast,
And a heart and a hand all thy own to the last.

Oh! what was love made for, if 'tis not the same
Through joy and through torment, through glory and
shame?
I know not, I ask not, if guilt's in that heart,
I but know that I love thee, whatever thou art.

Thou hast call'd me thy Angel in moments of bliss,
And thy Angel I'll be 'mid the horrors of this,—
Through the furnace, unshrinking, thy steps to pursue,
And shield thee, and save thee,—or perish there too!

די לעצטע צייטען איז געווען אין מאדע צו לייקענען, אז מור האט יענע איינבילדונגס קראפט, וואס ווערט באצייכענט מיט'ן ווארט "imagination". און צו דערזעלבער צייט צוגעבען, אז ער פארמאגט די פאנטאזיע וואס ווערט אנגערופען "fancy" דער אונטערשיד שטאמט פון קאלרידזש'ען, וואס האט מעהר פון אלע אנדערע מענשען איינגעזעהן און אפגעשאצט מור'ס גרויסע קראפט. דער אמת איז, אז די פאנטאזיע פון אט דעם פאעט איבערוועגט אזוי שטארק זיינע אנדערע אייגענשאפטען, און די פאנטאזיע פון אלע אנדערע מענשען, אז דאס האט נאטירליכערווייז געמוזט פיהרען צום געדאנק, אז ער איז נאר פאנטאסטיש. אבער קיינמאל איז נאך קיין גרעסערער טעות ניט געמאכט געווארען. קיינמאל איז נאך קיין גרעסערער אונרעכט ניט באגאנגען געווארען אנטקעגען דעם

רוהם פון אן אמת'ען פּאָעט. אין דער גאַנצער ענגלישער שפּראַך קען איך זיך ניט דערמאָנען קיין פּאָעמאַ, וואָס ווייזט ארויס אַ טי־פערע און צויבערליכערע פאַרשטעלונגס־קראַפט, אין דעם בעסטען זין, ווי די שורות, וואָס הויבען זיך אָן מיט די ווערטער — I " would I were by that dim lake", וואָס זיינען אָנגעשריבען געווארען פון טאָמאַס מור.

איינער פון די נאָבעלסטע, און, ריידענדיג וועגען פאַנטאַזיע, פון די אַם אייגענאַרטיגסט פאַנטאַסטישע פון מאָדערנע פּאָעטען איז געוועזען טאָמאַס הוד. זיין "Fair Ines" האָט אַלעמאָל גע־האַט פאַר מיר אַן אונערקלערליכען צויבער:

O saw ye not fair Ines?
She's gone into the West,
To dazzle when the sun is down,
And rob the world of rest;
She took our daylight with her,
The smiles that we love best,
With morning blushes on her cheek,
And pearls upon her breast.

O turn again, fair Ines
Before the fall of night,
For fear the moon should shine alone,
And stars unrivall'd bright;
And blessed will the lover be
That walks beneath their light,
And breathes the love against thy cheek
I dare not even write!

Would I had been, fair Ines,
That gallant cavalier,
Who rode so gaily by thy side,
And whisper'd thee so near!
Were there no bonny dames at home,
Or no true lovers here,

That he should cross the seas to win
The dearest of the dear?

I saw thee, lovely Ines,
Descend along the shore,
With bands of noble gentlemen,
And banners waved before;
And gentle youth and maidens gay,
And snowy plumes they wore;
It would have been a beauteous dream,
If it had been no more!

Alas, alas, fair Ines,
She went away with song,
With music waiting on her steps,
And shoutings of the throng;
But some were sad and felt no mirth,
But only Music's wrong,
In sounds that sang Farewell, Farewell,
To her you've loved so long.

Farewell, farewell, fair Ines,
That vessel never bore
So fair a lady on its deck,
Nor danced so light before,—
Alas for pleasure on the sea,
And sorrow on the shore!
The smile that blest one lover's heart
Has broken many more!

איז אויטאָר פון דעמזעלבען "The Haunted House" איינע פון די עכטסטע פּאָעמען, וואָס זיינען ווען עס איז אנגעשריבען געוואָרען, — איינע פון די ע כ ט ס ט ע, איינע פון די פּאָלקאָמסטע, איינע פון די דורכאויס קינסטלערישע, סאי אין טעמא, סאי אין אויספיהרונג. נאָכמעהר, דאָס איז א פּאָעמא, וואָס איז זעהר שטארק אידעאל, — פול מיט איינבילדונגס קראַפט. א שאָר, וואָס

די פאָעמא איז אזוי לאנג, אז איך קען זי דאָ ניט ברענגען. אנשטאָט איהר ערלויבט מיר דאָ פאָרצוברענגען די אלגעמיין אנערקענטע פאָעמא "Bridge of Sighs":

One more Unfortunate,
Weary of breath,
Rashly importunate
Gone to her death!

Take her up tenderly,
Lift her with care;—
Fashion'd so slenderly,
Young and so fair!

Look at her garments
Clinging like cerements;
Whilst the wave constantly
Drips from her clothing;
Take her up instantly,
Loving, not loathing.—

Touch her not scornfully;
Think of her mournfully,
Gently and humanly;
Not of the stains of her,
All that remains of her
Now, is pure womanly.

Make no deep scrutiny
Into her mutiny
Rash and undutiful;
Past all dishonor,
Death has left on her
Only the beautiful.

Still, for all slips of hers,
One of Eve's family—

Wipe those poor lips of hers
Oozing so clammily,
Loop up her tresses
Escaped from the comb,
Her fair auburn tresses;
Whilst wonderment guesses
Where was her home?

Who was her father?
Who was her mother?
Had she a sister?
Had she a brother?
Or was there a dearer one
Still, and a nearer one
Yet, than all other?

Alas! for the rarity
Of Christian charity
Under the sun!
Oh! it was pitiful!
Near a whole city full,
Home she had none.

Sisterly, brotherly,
Fatherly, motherly,
Feelings had changed:
Love, by harsh evidence,
Thrown from its eminence;
Even God's providence
Seeming estranged.

Where the lamps quiver
So far in the river,
With many a light
From window and casement,
From garret to basement.
She stood, with amazement,
Houseless by night.

The bleak wind of March
Made her tremble and shiver;
But not the dark arch,
Or the back flowing river;
Mad from life's history,
Glad to death's mystery,
Swift to be hurl'd—
Anywhere, anywhere
Out of the world!

In she plunged boldly,
No matter how coldly
The rough river ran,—
Over the brink of it,
Picture it—think of it,
Dissolute Man!
Lave in it, drink of it
Then, if you can!

Take her up tenderly;
Lift her with care;
Fashion'd so slenderly,
Young, and so fair!
Ere her limbs frigidly
Stiffen too rigidly,
Decently,—kindly,—
Smooth and compose them;
And her eyes, close them,
Staring so blindly!

Dreadfully staring
Through muddy impurity,
As when with the daring
Last look of despairing
Fixed on futurity.

Perishing gloomily,
Spurred by contumely,

Cold inhumanity,
Burning insanity,
Into her rest,—
Cross her hands humbly,
As if praying dumbly,
Over her breast!
Owning her weakness,
Her evil behavior,
And leaving, with meekness,
Her sins to her Savior!

די קראַפט פון אַט דער פּאָעמא איז ניט ווענינער מערקווירדיג, ווי איהר פּאַטאָס. די ווערסיפיקאַציאָן, כאָטש זי ווערט דערפיהרט ביז צו דעם גרענעץ פון דעם פאַנטאַסטישען, איז דאָך וואונדערליך צוגעפּאַסט צו דעם ווילדען וואַנזין, וואָס איז דער טעזיס פון דער פּאָעמא.

צווישען די קלענערע פּאָעמען פון לאָרד בייראָן איז פּאראַן איינע, וואָס איז קיינמאָל ניט געלויבט געוואָרען פון די קריטיקער אַזוי ווי זי פאַרדינט אָהן צווייפעל:

Though the day of my destiny's over,
And the star of my fate hath declined,
Thy soft heart refused to discover
The faults which so many could find;
Though thy soul with my grief was acquainted,
It shrunk not to share it with me,
And the love which my spirit hath painted
It never hath found but in thee.

Then when nature around me is smiling,
The last smile which answers to mine,
I do not believe it beguiling,
Because it reminds me of thine;
And when winds are at war with the ocean,
As the breasts I believed in with me,

If their billows excite an emotion,
It is that they bear me from thee.

Though the rock of my last hope is shivered,
And its fragments are sunk in the wave,
Though I feel that my soul is delivered
To pain—it shall not be its slave.
There is many a pang to pursue me:
They may crush, but they shall not contemn—
They may torture, but shall not subdue me—
'Tis of thee that I think—not of them.

Though human, thou didst not deceive me,
Though woman, thou didst not forsake,
Though loved, thou forborest to grieve me,
Though slandered, thou never couldst shake,—
Though trusted, thou didst not disclaim me,
Though parted, it was not to fly,
Though watchful, 'twas not to defame me
Nor mute, that the world might belie.

Yet I blame not the world, nor despise it,
Nor the war of the many with one—
If my soul was not fitted to prize it,
'Twas folly not sooner to shun:
And if dearly that error hath cost me,
And more than I once could foresee,
I have found that whatever it lost me,
It could not deprive me of *thee.*

From the wreck of the past, which hath perished,
Thus much I at least may recall,
It hath taught me that what I most cherished
Deserved to be dearest of all:

In the desert a fountain is springing,
In the wide waste there still is a tree,
And a bird in the solitude singing,
Which speaks to my spirit of *thee.*

כאָטש דער ריטם איז דאָ איינער פון די שווערסטע. קען מען די ווערסיפיקאַציאָן קוים אויסבעסערען. קיין נאָבעלערע ט ע מ א האָט קיינמאָל ניט באַשטעפטיגט א פּאָעט. דאָס איז דער נשמה דערהויבענדער געדאַנק, אַז קיין מאַן קען זיך ניט באַטראַכטען ווי באַרעכטיגט צו באַקלאָגען זיך אויף דאָס שיקזאַל, ווען איהם איז שלעכט, אָבער ווען ער האָט נאָך אַלץ די פעסטע ליעבע פון אַ פרוי.

פון אַלפרעד טעניסאָן, כאָטש איך באַטראַכט איהם אויפריכטיג ווי דעם נאָבעלסטען פּאָעט, וואָס האָט ווען עס איז געלעבט, האָב איך מיר איבערגעלאָזען צייט צו ציטירען נאָר אַ זעהר קורצען מוסטער. איך רוף איהם אָן און באַטראַכט איהם ווי דעם נאָבעלסטען פון אַלע פּאָעטען נ י ט ווייל די איינדרוקען פון איהם זיינען אַ ל ע מ אָ ל די טיפסטע, און נ י ט ווייל די פּאָעטישע רעגונג, וואָס ער רופט אַרויס, איז אַ ל ע מ אָ ל די אינטענסיווסטע, נאָר ווייל ער איז אַלעמאָל דער לופטיגסטער, אין אַנדערע ווערטער, דער ריינסטער און וואָס דערהויבט אַם מעהרסטען. קיין פּאָעט איז נאָך ניט אַזוי ווייניג פון דער ערד. וואָס איך וועל דאָ ברענגען איז פון זיין לעצטער פּאָעמא "The Princess":

Tears, idle tears, I know not what they mean,
Tears from the depth of some divine despair
Rise in the heart, and gather to the eyes,
In looking on the happy Autumn fields,
And thinking of the days that are no more.

Fresh as the first beam glittering on a sail,
That brings our friends up from the underworld,
Sad as the last which reddens over one
That sinks with all we love below the verge;
So sad, so fresh, the days that are no more.

Ah, sad and strange as in dark summer dawns
The earliest pipe of half-awaken'd birds
To dying ears, when unto dying eyes
The casement slowly grows a glimmering square;
So sad, so strange, the days that are no more.

Dear as remember'd kisses after death,
And sweet as those by hopeless fancy feign'd
On lips that are for others; deep as love,
Deep as first love, and wild with all regret;
O Death in Life, the days that are no more.

איך האָב דאָ געפּרואווט אייך איבערגעבען מיין באַנריף וועגען דעם פּאָעטישען פּרינציפּ, כאָטש אויך א זעהר אויבערפלעכליכען און ניט גענינענדען אופן. מיין אבזיכט איז געווען אַנצואווייזען, אז, אין דער צייט ווען אַט דער פּרינציפּ אַליין איז, שטרענג גערעדט, איינפאַך די מענשליכע שטרעבונג צו העכסטער שענהייט, באַשטעהט דער אויסדרוק פון דעם פּרינציפּ אַלעמאָל אין א **דערהויבענדער אויפרעגונג פון דער נשמה**, אינגאנצען אונאבהענגיג פון יענער ליידענשאַפט, וואָס איז די באַרוישונג פון דעם האַרצען, אָדער פון דעם אמת, וואָס איז די באַפרידיגונג פון דעם פאַרשטאַנד. ווייל וואָס אנבאַטרעפט די ליידענשאַפט, איז, ליידער, איהר טענדענץ גיכער צו דעגראַדירען, איידער צו דערהויבען די נשמה. פאַרקערט אָבער, ליעבע, דער אמת'ער, געטליכער עראָס, די אוראַניער און ניט די דיאָנעער ווענוס, איז אָהן צווייפעל די ריינסטע און עכטסטע פון אַלע פּאָעטישע טעמען. און וואָס אנבאַטרעפט אמת, איז, פאַרשטעהט זיך, אויב, דערגרייכענדיג אן אמת, קענען מיר איינזעהן א האַרמאָניע, וואו מיר האָבען זי פריהער ניט געזעהן, מאַכט דאָס באַלד אויף אונז אן עכטע פּאָעטישע ווירקונג; אָבער אַט די ווירקונג דאַרף צוגעשריבען ווערען נאָר צו דער האַרמאָניע, און ניט אויף דאָס מינדסטע צו דעם אמת, וואָס האָט נאָר געדינט ארויסצוברענגען די האַרמאָניע.

מיר וועלען אָבער אויך א דירעקטערען וועג דערגרייכען א קלאָר-

זיך נאָר באַרופען אויף איינינגע פון די איינפאַכע עלעמענטען, וואָס רופען אַרויס אַן אמת'ען פּאָעטישען עפעקט אין דעם פּאָעט גופא. ער דערקענט די אַמבראָזיאַ, וואָס נעהרט זיין נשמה, אין די העלע שטערען, וואָס שיינען אין הימעל, אין די צירקלען פון דער בלום, אין דער גרופּע נידריגע בושען, אין דעם וועהען פון די תבואה פעלדער, אין דער אראָפּנייגונג פון הויכע מזרח בוימער, אין דער בלויער ווייט פון בערג, אין דער גרופּירונג פון וואָלקענס, אין דעם ווינקען פון האַלב פאַרבאָרגענע שטראָמען, אין דעם פינקלען פון זילבער טייכען, אין דער רוה פון אָפּגעזונדערטע לאַנדזעען, אין די טיפען פון איינזאַמע קוואַלען, וואו די שטערען שפּיגלען זיך אָפּ. ער דערקענט דאָס אין דעם געזאַנג פון די פויגלען, אין דער האַרף פון עאָלוס, אין דעם זיפצען פון דעם נאַכטיגען ווינט, אין דער מורמלענדער שטים פון דעם וואַלד, אין דעם באַקלאָגען זיך פון די וועלען פאַר דעם ברעג, אין דעם פריישען אָטעם פון די וועלדער, אין דעם דופט פון דער וויאָלעט, אין דעם וואָויל-לוסטיגען פּערפיום פון דעם היאַצינט, אין דעם אָנרעגענדען ריח, וואָס קומט צו איהם אין אָוונט פון זעהר ווייטע ניט ענטדעקטע אינזלען, איבער טונקעלע אָקעאַנען, אָהן גרעניץ און אונערפאָרשט.

ער דערקענט דאָס אין אַלע נאָבעלע געדאַנקען, אין אַלע ניט וועלטליכע אבזיכטען, אין אַלע הייליגע אימפּולסען, אין אַלע ריטערשע, גרויסמוטיגע, זיך אויפאָפּפערענדע טאַטען. ער פיהלט דאָס אין דער שעהנקייט פון דער פרוי, אין דער גראַציעזקייט פון איהר טראָט, אין דעם גלאַנץ פון איהר אויג, אין דער מעלאָדיע פון איהר שטים, אין איהר ווייכען געלעכטער, אין איהר זיפץ, אין דעם האַרמאָנישען רויש פון איהרע קליידער. ער פיהלט דאָס טיף אין איהרע באַצויבערענדע צערטליכקייטען, אין איהר פייערדיגען ענטוזיאַזם, אין איהר מילדקייט און באַרמהערציגקייט, אין איהר באַשיידענהייט, איבערגעבענקייט און געדולד, אָבער פריהער פון אַלץ, און וואָס איז דאָס וויכטיגסטע, קניהט ער פאַר דעם און פאַרגעטערט דאָס אין דער טרייהייט, אין דער ריינקייט, אין דער קראַפט, אין דער גאַנצער געטליכער מאַיעסטעט פון איהר ל י ע ב ע.

ערלויבט מיר צו שליסען מיט ציטירען נאָך איין קורצע פּאָעמא,

וואָס איז אינגאַנצען פערשידען פון די, וואָס איך האָב ביז איצט געבראַכט. די פּאָעמאַ איז מאַטהערוועל'ס און רופט זיך "The Song of the Cavalier" מיט אונזערע מאָדערנע און דורכאויס ראַציאָנאַלע אידעען וועגען דער אונזיניגקייט און גאָטלאָזיגקייט פון קריג, זיינען מיר ניט גאָר אַם בעסטען צוגעפּאַסט מיטצופיהלען מיט די סענטימענטען און אויף אַזאַ אופן אַפּצושאַצען די אמת'ע פּאָלקאָמענהייט פון דער פּאָעמאַ. אום דאָס פּאָלשטענדיג צו דערגרייכען, מוזען מיר אין געדאַנק זיך אידענטיפיצירען מיט דער נשמה פון דעם אַלטען קריגער:

A steed! a steed! of matchless speede!
  A sword of metal keene!
Al else to noble heartes is drosse—
  Al else on earth is meane.
The neighynge of the war-horse prowde,
  The rowleing of the drum,
The clangour of the trumpet lowde—
  Be soundes from heaven that come.
And oh! the thundering presse of knightes,
  When as their war-cryes welle,
May tole from heaven an angel bright,
  And rowse a fiend from hell.

Then mounte! then mounte, brave gallants all,
  And don your helmes amaine;
Deathe's couriers, Fame and Honour, call
  Us to the field againe.
No shrewish teares shall fill your eye
  When the sword-hilt's in our hand,—
Heart-whole we'll part, and no whit sighe
  For the fayrest of the land;
Let piping swaine and craven wight,
  Thus weepe and puling crye,
Our business is like men to fight,
  And hero-like to die!

די פילאָסאָפיע פון קאָמפּאָזיציאָן.

אין א נאָטיץ, וואָס ליגט איצט פאר מיר, בארופט זיך טשארלז דיקענס אויף אן אנאליז, וואָס איך האב אמאָל געמאכט פון דער סטרוקטור פון „בארנעבי רודזש", און זאָגט: „ווייסט איהר אגב, אז גאָדווין האָט געשריבען זיין „קאלעב וויליאמס" אויף צוריק? ער האָט אָנגעהויבען מיט דעם, וואָס ער האָט פארפלאָנטערט זיינע העל־דען אין א נעץ פון שווערקייטען, וואָס גיבען דעם שטאָף פאר'ן צווייטען באנד, און דאַן האָט ער פאר דעם ערשטען באַנד אָנגעהויבען צו באַשאַפען די מעגליכקייטען און אורזאכען פון די שפּעטערע געשעה־נישען."

איך קען נים גלויבען, אז דאָס איז געווען גענוי דער פּלאַן, נאָך וועלכען גאָדווין האָט געארבייט, — און זיינע אייגענע ערקלע־רונגען שטימען ניט איינגאנצען מיט דער אַנזיכט פון טשארלז די־קענס, —אָבער דער אויטאָר פון „קאלעב וויליאמס" איז געווען א צו פיינער קינסטלער, אז ער זאָל ניט איינזעהן די נוצען פון ווייניג־סטענס אן עהנליכען פּראָצעס. קיין זאך איז ניט קלאָרער, ווי אז יעדער פּלאַן, וואָס איז נאָר ווערט דעם נאָמען, מוז אויסגעארבייט ווערען ביז צו די דינסטע איינצעלהייטען, איידער מען נעמט די פּע־דער אין האַנט. נאָר ווען מיר האָבען די קלענסטע איינצעלהייטען שטענדיג אין זינען, קענען מיר געבען דעם גאנצען פּלאַן די נויטיגע לאָגישקייט. עס זאָלען קלאָר זיין די אורזאכען און פאָלגען, ארויסווייזענדיג אין אלע אינצידענטען און באזונדערס אין דעם אלגעמיי־נעם טאָן די ענטוויקלונג פון דעם קינסטלער'ס אַבזיכט.

מיר דוכט, אז א ראַדיקאַלער טעות ווערט באגאנגען אין דעם אופן, ווי אַן ערציילונג ווערט געוועהנליך אויפגעבויט. אמאָל גיט די וועלט געשיכטע דעם שטאָף; אמאָל פיהלט זיך דער אויטאָר אָנ־גערעגט דורך א געשעהניש פון טאָג, אָדער אין בעסטען פאל שטעלט

ער אַליין צוזאמען איבעראַשענדע געשעהנישען, וואָס זאָלען נאָר דינען פאר א באזיס פון זיינע ערציילונגען, און אלע ריסען און שפּאַל־טען אין איהר, אלץ וואָס וועט נאָר פעהלען אין איהר פון פאקטען אָדער האַנדלונג, וועט ער אָנפילען מיט באַשרייבונגען, דיאַלאָגען אָדער זיינע אייגענע קאָמענטאַרען.

איך הויב אַלעמאָל אָן מיט דער באטראכטונג פון דער מעגליכער ווירקונג. האַבענדיג שטענדיג אין זינען די אָריגינאַ־ליטעט, — ווייל דער איז פאַלש צו זיך, וואָס וויל דורכלאָזען אַזא אויגענשיינליכען און אַזאַ לייכט דערגרייכבאַרען קוואל פון אינטע־רעס, — פרעג איך מיך צוערשט: „פון די אונצעהליגע עפעקטען אָדער איינדרוקען, וואָס דאָס הארץ, דער אינטעלעקט, אָדער (מעהר אַלגעמיין) די נשמה קען פאַרנעמען, וועלכע זאָל איך איצט נעמען? האָבענדיג אויסגעקליבען אַ נייעם און א לעבעדיגען עפעקט, פרעג איך מיך ווייטער, ווי אזוי ער קען אם בעסטען ארויסגעבראַכט ווערען דורך די געשעהנישען און דעם טאָן פון דער ערציילונג, — צי דורך געוועהנליכע געשעהנישען און א באַזונדערען טאָן, אָדער אומ־געקערט, אָדער אונגעוועהנליכע געשעהנישען און טאָן צוזאמען; און דאַן קוק איך ארום מיר, אָדער נאָכמעהר אין מיך אַליין, און זוך אַזאַ קאָמבינאַציאָן פון געשעהנישען און טאָן, וואָס זאָל מיר אם בעסטען העלפען ארויסברענגען די געווינשטע ווירקונג.

איך האָב מיר אָפט פאָרגעשטעלט, וואָס פאר אַן אינטערעסאַנ־טען ארטיקעל אַן אויטאָר וואָלט געקענט אָנשרייבען, ווען ער וואָלט געוואָלט, אָדער געקענט, אונז באַקענען, שריט נאָך שריט, מיט דעם אופן, ווי איינס פון זיינע ווערק איז אויסגעארבייט געוואָרען, ביז עס איז געוואָרען פאַרענדיגט. איך קען מיר גאָר ניט ערקלערען, פאַר־וואָס אַזאַ ארטיקעל איז נאָך קיינמאָל ניט אָנגעשריבען געוואָרען; אפשר איז דאָ די אייטעלקייט פון די אויטאָרען מעהר שולדיג, ווי וועלכער עס איז אנדער גרונד. פאַר די מעהרסטע אויטאָרען, באַ־זונדערס דיכטער, איז אַ סך אָנגענעמער, ווען מען מיינט וועגען זיי, אַז זיי ארבייטען אין א מין שעהנעם וואהנזין, אַן עקסטאַטישער אינ־טואיציאָן, און זיי שוידערען ביי דעם געדאנק, אַז דער עולם זאָל קע־

נען א קוק טאָן הינטער דער סצענע פון זייער שאַפען און זעהן דאָס מיהזאַמע אויספיילען פון דעם וואַלקענדיגען, אונרייפען געדאַנק; ווי די אמת'ע ציעלען ווערען אויפגעגעבען נאָר אין דעם לעצטען אויגענבליק; די אונצעהליגע אידעען, וואָס בליצען אויף און קומען קיינמאָל ניט ארויס אין פולען ליכט; די פיעלע רייפע געדאַנקען, וואָס מוזען פאַרוואַרפען ווערען אין פאַרצווייפלונג ווי אונפאַר־ווענדבאַרע; דאָס פאָרזיכטיגע אויסקלייבען און אויסשליפען, אויסמעקען און צושטעלען, — קורץ, די אלע רעדער און רימענס, לייטערס, פאַלטערפּ און אַלע אַנדערע זאַכען פון די קוליסען, וואָס דער אויטאָר מוז האָבען ביי זיין ארבייט.

איך וויים אויך, פון דער אַנדער זייט, אַז דורכאויס ניט אָפט איז אַן אויטאָר אימשטאַנד צו באַצייכענען דעם וועג, אויף וועלכען ער איז געקומען צו זיינע שלוסען. בכלל ווערען אידעען, וואָס קו־מען צופעליג, פונקט אזוי צופעליג פאַרגעסען.

איך פערזענליך טייל ניט די אָפּנייגונג פון די אויטאָרען, וועגען וועלכע איך האָב דאָ גערעדט; אויך איז פאַר מיר אויף דאָס מינדסטע ניט שווער צו דערמאַנען זיך דעם גאַנצען ענטוויק־לונגס גאַנג פון אַלע מיינע קאָמפּאָזיציאָנען. און וויייל דער אינ־טערעס פון אַן אַנאַליז, אָדער רעקאָנסטרוקציאָן, אַזאַ ווי איך האָב באַטראַכט פאַר א דעזידעראַטום, איז אינגאַנצען אונאַבהענגיג פון א ווירקליכען אָדער ניט ווירקליכען אינטערעס פאַר דעם אַנאַליזיר־טען געגענשטאַנד, וועט מען מיר דאָס ניט פאַרוואַרפען ווי א ברוך פון אנשטענדיגקייט, ווען איך וועל דאָ ווייזען, ווי אזוי איך האָב פאַרפאַסט איינם פון מיינע אייגענע ווערק. איך נעם „דעם ראַב", ווי דאָס באַקאַנטסטע פון מיינע ווערק. עס איז מיין אַבזיכט צו ווייזען דאָ, אַז קיין פונקט אין דעם געדיכט קען ניט צוגעשריבען ווערען צו אַ צופאַל אָדער אַן אינטואיציאָן, אַז די אַרבייט איז טריט נאָך טריט צוגעגאַנגען מיט דער גענויקייט און שטרענגער אויס־געהאַלטענקייט פון א מאַטעמאַטישען פּראָבלעם.

וויייל דאָס האָט ניט צו טאָן מיט דעם געדיכט דירעקט, ווע־לען מיר פריהער פון אַלץ אינגאַנצען אויסלאָזען פון באַטראַכטונג

דעם אומשטאַנד, — אָדער, אויב איהר ווילט, די נויטווענדיג־
קייט, — וואָס האט מיר געגעבען דעם געדאַנק צו שרייבען א פּאָ־
עמאַ, וואָס זאָל צופרידענשטעלען סאַי דעם אַלגעמיינעם, סאַי דעם
קריטישען געשמאַק.

מיר וועלען דעריבער אָנהויבען מיט מיין אַבזיכט.

די ערשטע פראַגע איז געווען, ווי גרויס אַזא פּאָעמאַ זאָל זיין.
ווען א ליטעראַריש ווערק איז צו לאַנג, אז מען זאָל עס קענען אינ־
גאַנצען איבערלעזען אויף איין מאָל, מוזען מיר זיין צופרידען אָפּ־
צוזאָגען זיך פון דעם אונגעהויער וויכטיגען עפעקט, וואָס באַקומט
זיך פון אַן איינהייטליכען, אונצוטיילטען איינדרוק. ווייל ווען
מען מוז דאָס ווערק איבערלעזען אין צוויי מאָל, קומען אינמיטען
אריין די געשעפטען פון טאָג, און מיר קענען בכלל ניט פארנעמען
דאָס ווערק ווי איין גאַנצעס. אָבער אזוי ווי קיין פּאָעט וועט זיך
ניט ערלויבען דורכצולאָזען וואָס ניט איז, וואָס קען איהם נאָר
העלפען אין זיין פּלאַן, בלייבט אונז נאָר איבער צו זעהן, צי ער
קען דורך די גרעסערע לענג פון א געדיכט בכלל געווינען עפעס,
וואָס זאָל באַלוינען פאר דעם פארלוסט פון איינהייט, וואָס קומט
מיט דער גרעסערער לענג. איך זאָג, אז ער קען גאָרניט געווינען.
וואָס מיר רופען אָן א לאַנג געדיכט איז אין דער אמת'ען נאָר א
רייהע פון קורצע געדיכטען, דאָס הייסט, קורצע פּאָעטישע וויר־
קונגען. עס איז דאָ אוננויטיג אויסצופיהרען, אז א געדיכט איז א
געדיכט נאָר אויף וויפיעל עס רעגט אונז אינטענסיוו, דערהויבענדיג
די נשמה; און אַלע אינטענסיווע רעגונגען זיינען קורץ, צוליעב א
פּסיכישער נויטווענדיגקייט. אָט פּאַרוואָס וועניגסטענס א העלפט
פון "דעם פאַרלאָרענעם גן עדן" איז אייגענטליך פּראָזא, — א רייהע
פון פּאָעטישע רעגונגען, נאָך וועלכע קומען אונפּאַרמייד־
ליך איינדרוקלאָזע ערטער; דאָס גאַנצע געדיכט פאַרלירט צו־
ליעב דער אויסערגעוועהנליכער לענג דעם אונגעהויער וויכטיגען
קינסטלערישען עלעמענט: די גאַנצקייט אָדער איינהייטליכקייט פון
ווירקונג.

עס איז דעריבער קלאָר, אז וואָס אַנבאַטרעפט די לענג, איז

פאראַן אַ באַשטימטער גרעניץ פאַר אַלע ליטעראַרישע ווערק, — דער גרעניץ פון איין זיצונג, — און אז באַטיש אין געוויסע קלאסען פון פראַזאַאישע קאָמפּאָזיציאָנען, ווי „ראבינזאַן קרוזא" (וואָס פאַדערען ניט קיין איינהייט), קען גאָר די איבערטרעטונג פון אַט דעם גרעניץ ברענגען נוצען, קען מען אָבער דעם גרעניץ ניט איבערטרעטען אין אַ פּאָעמא. איגנערהאלב אָט דעם גרעניץ מוז די לענג פון אַ געדיכט שטעהן אין אַ געגויער מאַטעמאַטישער פארהעלטניס צו זיין ווערט, דאָס הייסט, צו דעם גראַד פון אַנרעגונג אָדער דערהויבונג, וואָס עס רופט ארויס, אָדער אין אַנדערע ווערטער, צו דעם גראַד פון אמת'ער פּאָעטישער ווירקונג, וואָס עס איז אימשטאַנד ארויסצוברענגען. ווייל עס איז דאָך קלאָר, אז די קורצקייט שטעהט אין דירעקטער באַציהונג צו דער אינטענסיוויטעט פון דעם באַאבזיכטיגטען עפעקט: מיט דעם איין באַדינג, אַז אַ געוויסער גראַד פון דויער איז אבסאָלוט נויטיג, ארויסצוברענגען אַ וועלכע עס איז ווירקונג.

האָבענדיג דאָס אַלץ אין זינען, און אויך די אַרט פון אָנרעגונג, וואָס זאָל ניט זיין העכער פון דעם אַלגעמיינעם און נידריגער פון דעם קריטישען געשמאַק, האָב איך גלייך געפונען די פּאַסיגע לענג פאַר מיין געפּלאַנטען געדיכט, אַ לענג פון ארום הונדערט שורות. אין דער ווירקליכקייט זיינען געוואָרען הונדערט און אַכט שורות.

מיין צווייטער געדאַנק איז געווען אויסצוקלייבען אַן איינדרוק, אָדער עפעקט, וואָס דאָס געדיכט זאָל מאַכען; און דאָ מוז איך ערקלערען, אז איך האָב אין פאַרלויף פון דער גאַנצער ארבייט שטענדיג געהאַט אין זינען צו מאַכען מיין ווערק אַלגעמיין פאַרשטענדליך. איך וואָלט זיך צופיעל דערווייטערט פון מיין טעמאַ, ווען איך וואָלט דאָ גענומען דעמאָנסטרירען די אַנזיכט, וואָס איך האָב שוין פיעלמאָל ארויסגעזאָגט און וואָס נויטיגט זיך ניט אין קיין ערקלערונג פאַר די, וואָס שטעהען נאָהנט צו פּאָעזיע, — די אַנזיכט, אַז דאָס שעהנע איז דאָס איינציגע לעגיטימע פעלד פאַר אַ פּאָעמא. עטליכע ווערטער אָבער זיינען נויטיג צו ערקלערען מיין ריכטיגע

אנזיכט, וואָס איינינע פריינד מיינע האָבען ארויסגעוויזען א נייי־
גונג ניט ריכטיג אנצוגעבען. איך גלויב, אז דאָס אינטענסיווסטע,
ערהאבענסטע און ריינסטע פאַרגניגען איז אזא, וואָס ווערט אונז
גגעבען, ווען מיר באַטראַכטען די שעהנהייט. ווען מענשען ריידען
וועגען שעהנהייט, מיינען זיי, גענוי גערעדט, ניט אַן אייגענשאפט,
ווי מען מיינט, נאָר א ווירקונג; קורץ, זיי באַרופען זיך אויף
יענע אינטענסיווע און ריינע דערהויבונג פון דער נ ש מ ה, —
נ י ט פון דעם אינטעלעקט, אָדער פון דעם האַרצען, — וואָס איך
האָב שוין באַשריבען און וואָס קומט נאָך באַטראַכטען „דאָס שעהנע“.
איך באַצייכען די שעהנהייט ווי דאָס איינציגע פעלד פאַר פּאָעזיע
ווייל דאָס איז אַן אויגענשיינליכער רעגעל פון קונסט, אז די וויר־
קונגען זאָלען קומען פון דירעקטע אורזאַכען, אז זאַכען זאָלען דער־
גרייכט ווערען דורך מיטלען, וואָס זיינען אַם בעסטען צוגעפּאַסט
פאַר זייער דערגרייכונג; און קיינער איז נאָך ניט געווען שוואַכ־
זיניג גענוג צו לייקענען, אז די באַזונדערע אָנרעגונג, וועגען וועל־
כער מיר רעדען דאָ, קען אַ ם ל י י כ ט ס ט ע ן דערגרייכט
ווערען אין אַ חאָעמאַ. אַבער א מ ת, אָדער אַ באַפרידיגונג פון
פאַרשטאַנד, און ל י י ד ע נ ש אַ פ ט, אָדער די רעגונג פון האַרצען,
כאָטש זיי קענען דערגרייכט ווערען אויך דורך פּאָעזיע, קען מען
אָבער א סך לייכטער באַקומען דורך פּראָזאַ. דער אמת פאָדערט א
גענויקייט און די ליידענשאַפט — אַ פאַרטרויליכקייט (די אמת
ליידענשאַפטליכע מענשען וועלען מיך דאָ פאַרשטעהן), און דאָס
אַליין איז דורכאויס אנטאגאָניסטיש צו יענער שעהנהייט, וואָס איז,
איז מיין מיינונג, די אָנרעגונג און אנגענעמע דערהויבונג פון דער
נשמה. פון דעם, וואָס דאָ איז געזאָגט געוואָרען, דאַרף מען נאָך
ניט שליסען, אז די ליידענשאַפט, אָדער אפילו דער אמת אליין,
קענען ניט אריינגעפיהרט ווערען, און מיט א געוויסען נוץ, אויך אין
א פּאָעמא; זיי קענען דינען קלאָרער צו מאַכען אָדער פאַרשטאַר־
קען די אלגעמיינע ווירקונג, פונקט ווי די דיסאָנאַנסען אין מוזיק,
דורך קאָנטראַסט. דאָך וועט דער אמת'ער קינסטלער אלעמאָל זיך
געבען די מיה, ערשטענס, צו אונטערוואַרפען זיי אויף א פּאַסיגען

אופן צו זיין הויפט ציעל, און צווייטענס, צו פארשלייערען זיי אויף
ווי ווייט מעגליך אין יענע שעהנהייט, וואס איז די אטמאספער און
דער עצם פון א פאעמא.

אננעמענדיג די שעהנהייט פאר מיין געביעט, האב איך מיך
ווייטער געפרעגט, אין וועלכען ט א ן זי קען געפינען איהר
העכסטען אויסדרוק. יעדע ערפאהרונג האט אונז געלערענט, אז
דער טאן מוז זיין פון ט ר ו י ע ר. שעהנהייט, פון וועלכער ארט
זי זאל ניט זיין, וועט אין איהר העכסטער ענטוויקלונג מוזען רעגען
די סענסיטיווע נשמה צו טרערען. מעלאנכאליע איז דעריבער דער
לעגיטימסטער טאן פאר פאעזיע.

נאכדעם ווי איך בין געקומען צו א שלוס וועגען דער לענג, דעם
געביעט און דעם טאן, האב איך דורך געוועהנליכע אינדוקציאן גע־
זוכט עפעס א קינסטלערישען רייץ, וואס זאל מיר קענען
דינען פאר א גרונד טאן אין אויפבויען דאס געדיכט, א מיטעלפונקט,
ארום וועלכען די גאנצע זאך זאל זיך דרעהען. נאכדעם ווי איך האב
פארזיכטיג באטראכט אלע געוועהנליכע קונסט עפעקטען, אדער בע־
סער, די מיטלען צום עפעקט, האב איך באלד געמוזט איינזעהן,
אז קיין זאך ווערט ניט אזוי אפט און אלגעמיין אנגעווענדט, ווי
דער ר ע פ ר ע ן. דאס, וואס דער ר ע פ ר ע ן ווערט אזוי
אלגעמיין אנגעווענדט, איז געווען גענוג צו איבערצייגען מיך אין
זיין אויסערגעוויינליכען ווערט, און דאס האט מיך באפרייט פון
דער נויטווענדיגקייט איהם צו אנאליזירען. איך האב אבער נאכ־
געפארשט, צי ער קען ניט אויסגעבעסערט ווערען, און האב באלד
געפונען, אז ער געפינט זיך אין א פרימיטיווען צושטאנד. ווי ער
איז ביז איצט אנגעווענדט געווארען, איז ער ניט נאר געווען אויס־
שליסליך אין לירישער פאעזיע, נאר די קראפט פון זיין איינדרוק
איז געווען אבהענגיג פון דער קראפט פון מאנאטאנקייט סאי פון
זיין טאן און סאי פון זיין געדאנק. דאס פארגניגען קומט אויס־
שליסליך פון דעם, וואס מען פיהלט די אידענטיטעט, די ווידערהא־
לונג. איך האב באשלאסען צו וואריאירען און אויף אזא אופן דער־
הויבען די ווירקונג, בלייבענדיג טריי צו דער מאנאטאנקייט פון

קלאַנג און אין דערזעלביגער צייט ענדערענדיג שטענדיג דעם גע־דאַנק; דאָס הייסט, איך האָב באַשלאָסען צו פּראָדוצירען שטענ־דיג נייע עפעקטען, וואַריאירענדיג די א נ ו ו ע נ ד ו נ ג פון דעם ר ע פ ר ע ן, וועלכער בלייבט אָבער אליין מעהרסטענטיילס ניט געענדערט.

ווען איך האָב אָט די אַלע פראַגען געלעזט, האָב איך גענומען נאָכדענקען וועגען דער נ א ט ו ר פון מיין ר ע פ ר ע ן. אַזוי ווי די אנווענדונג פון דעם ר ע פ ר ע ן האָט געזאָלט אָפט וואַרי־אירט ווערען, איז געווען קלאָר, אַז דער ר ע פ ר ע ן אליין מוז זיין קורץ, ווייל עס וואָלט געווען פאַרבונדען מיט אונאיבערווינדלי־כע שווערקייטען צו געבען אָפטע וואַריאַציאָנען אין דער אנווענדונג פון א לאַנגען זאַץ. וואָס קורצער דער זאַץ וועט זיין, אַלץ לייכטער וועט זיין נאַטירליך אויך די וואַריאירונג אין זיין אנווענדונג. דאָס האָט מיך באַלד געפיהרט צו דעם געדאַנק צו נעמען איין איינציג וואָרט, ווי דעם בעסטען ר ע פ ר ע ן:

איצט האָב איך מיך געפרעגט, וואָס פאַר א כ א ר א ק ט ע ר אַזאַ וואָרט דאַרף האָבען. פון דעם, וואָס איך האָב באַשלאָסען צו נעמען דעם ר ע פ ר ע ן, איז שוין געווען זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז דאָס געדיכט מוז איינגעטיילט ווערען אין סטראָפען, און דער ר ע פ ר ע ן זאָל שליסען יעדע סטראָף. אַז אַזאַ שלוס, צו האָבען קראַפט, מוז זיין וואוילקלינגענד און קענען ארויסגערעדט ווערען ברייט און פּאַטעטיש, אין דעם האָט קיין צווייפעל ניט געקענט זיין. און אָט די באַטראַכטונגען האָבען מיך אונפאַרמיידליך געמוזט פיה־רען צו דעם לאַנגען o, ווי דעם קלאַנגפולסטען וואָקאַל, אין פאַר־בינדונג מיט דעם r, דעם קרעפטיגסטען קאָנסאָנאַנט.

האָבענדיג באַשלאָסען, וואָס פאַר א קלאַנג דער ר ע פ ר ע ן זאָל האָבען, האָב איך איצט געמוזט געפינען א וואָרט, וואָס זאָל האָ־בען אין זיך אָט דעם קלאַנג און זאָל אין דערזעלביגער צייט זיין אין דער מעגליכסט פולסטער האַרמאָניע מיט דער מעלאַנכאָליע, וואָס איך האָב פאָראויס באַשטימט פאַר דעם טאָן פון דעם גע־דיכט. זוכענדיג אַזאַ וואָרט, וואָלט געווען אַבסאָלוט אונמעגליך

פארבייצוגעהן דאס ווארט "nevermore", (מעהר קיינמאל ניט). דאס איז גראד געווען דאס ערשטע ווארט, וואס איז מיר איינגע־פאלען.

איצט האט מען געדארפט געפינען אן אורזאך פאר דער ווידער־האלטער אנווענדונג פון דעם איין ווארט "nevermore", איך האב באלד באמערקט, אז די שווערקייט צו געפינען א גענוגענדען גרונד פאר דער אפטער ווידערהאלונג, ליגט הויפטזעכליך אין דער פארשטע־לונג, אז דאס ווארט מוז אזוי מאנאטאן ארויסגערעדט און ווידער־האלט ווערען פון א מ ע נ ש ע ן; קורץ, איך האב באלד געמוזט איינזעהן, אז די גאנצע שווערקייט ליגט אין דער פאראייניגונג פון אט דער מאנאטאנקייט מיט דעם גערדאנק און פארנונפט פון דעם, וואס דארף דאס ווארט ווידערהאלען. דא איז מיר באלד געקומען דער גערדאנק וועגען אן א ו נ פ א ר נ י נ פ ט י ג ע ר באשעפע־ניש, וואס איז דאך פעהיג צו רעדען; און גאנץ נאטירליך האב איך צוערשט געקלערט וועגען א פאפוגאי, האב אבער באלד איהם פאר־ביטען אויף א ראב, וואס איז אויך פעהיג צו רעדען און וואס האר־מאניזירט א סך בעסער מיט דעם געווינשטען ט א ן.

איצט בין איך געקומען אזוי ווייט, ווי ארייננצופיהרען א ראב, — דעם פויגעל פון בייזע פארבאדייטונגען, — וואס זאל ווידערהאלען מאנאטאן דאס איין ווארט "nevermore", צום סוף פון יעדער סטראפ אין א גערדיכט מיט א טאן פון טרויער און וואס איז ארום א הונדערט שורות לאנג. איצט, ניט פארגעסענדיג אויף אן אוי־גענבליק מיין ציעל, די פ א ל ק א מ ע נ ה י י ט, האב איך מיך ווייטער געפרעגט: „פון אלע טרויעריגע זאכען, וועלכע ווערט פון דעם א ל ג ע מ י י נ ע ם מענשליכען פארשטאנד אנערקענט פאר די טרויעריגסטע?" — טויט, איז געווען דער אויגענשיינליכער ענטפער. „און ווען, — האב איך ווייטער געפרעגט, — איז אט די טרויעריגסטע פארשטעלונג אם פאעטישסטען?" פון דעם, וואס איך האב דא אויספיהרליך ערקלערט, איז דא דער ענטפער אויך ניט שווער: „ווען זי פארבינדט זיך אם נאהענטסטען מיט ש ע ה נ ־ ה י י ט; דער טויט פון א שעהנער פרוי איז אהן צווייפעל דער

פּאָעטישסטער געגענשטאַנד, וואָס מען קען זיך פאָרשטעלען, און פונקט אזוי אונצווייפעלהאַפט איז, אַז דער אַליין געבליבענער ליע־בענדער איז אַם בעסטען צוגעפּאַסט צו רעדען וועגען דעם".

איצט האָב איך געדאַרפט קאָמבינירען די צוויי אידעען: אַ ליעבענדען, וואָס באַוויינט זיין געשטאָרבענע געליעבטע, און אַ ראָב, וואָס ווידערהאָלט אונאויפהערליך דאָס וואָרט "nevermore" און קאָמבינירענדיג די צוויי אידעען, האָב איך געדאַרפט האָבען אין זינען מיין אבזיכט צו וואַריאירען יעדעס מאָל די אנווענדונג פון דעם ווידערהאָלטען וואָרט; אָבער די איינציגע מעגליכע אַרט פון אַזאַ קאָמבינאַציאָן איז פאָרצושטעלען, אַז דער ראָב באַנוצט דאָס וואָרט, ענטפערענדיג אויף די פראַגען פון דעם ליעבענדען. און דאָ האָב איך באַלד דערזעהן די געלעגענהייט צו באַקומען די ווירקונג, אויף וועלכע איך האָב געלעגט אַזוי פיעל געוויכט, דאָס הייסט, צו וואַריאירען די אנווענדונג: איך האָב איינ־געזעהן, אַז די ערשטע פראַגע, וואָס דער ליעבענדער פרעגט, — די ערשטע פראַגע, אויף וועלכע דער ראָב זאָל ענטפערען מיט "nevermore", אַז אָט די ערשטע פראַגע קען איך מאַכען אַ גאַנץ אַלטעגליכע, די צווייטע — ווייניגער געוועהנליך, די דריטע — נאָך ווייניגער, און אַזוי ווייטער, ביז דער ליעבענדער ווערט ענדליך, דורך דעם טריבען זין פון דעם וואָרט, וואָס ווערט אַזוי אָפט ווידערהאָלט, אוועקגעריסען פון זיין פריהערדיגער גלייכגילטיגקייט. איהם קומט אויפ'ן זין די בייז־באַדייטענדע רעפּוטאַציאָן פון דעם פויגעל, וואָס רעדט דעם רעפּרען אַרויס, ער ווערט ענדליך אויפגערעגט ביז צום אַבערגלויבען, און נאָך אַנדערע פראַגען נעמט ער שטעלען, פראַ־גען, נאָך דער לעזונג פון וועלכע זיין הארץ בענקט מיט אַ ווילדער ליידענשאַפט; ער שטעלט זיי האַלב אין אַבערגלויבען און האַלב אין יענעם מין פאַרצווייפלונג, ווען דער מענש געפינט פאַרגניגען אין מאַטערען זיך אַליין. ער שטעלט די פראַגען, ניט ווייל ער גלויבט, אַז דער פויגעל איז פּראָפעטיש אָדער דעמאָניש (זיין פאַר־שטאַנד זאָגט איהם, אַז דער פויגעל ווידערהאָלט נאָר דאָס, וואָס מען האָט מיט איהם איינגעלערענט), נאָר ווייל ער פיהלט אַ גרויזאַם,

קוועלענד פאַרגניגען אַזוי זיי צו שטעלען, אַז ער זאָל באַקומען דעם ערוואַרטעטען ענטפער "nevermore" וואָס איז פאַר איהם דאָס ליעבסטע און טייערסטע, ווייל דאָס איז זיין אונערטרעגליכסטער פיין.

נאָכדעם ווי איך האָב איינגעזעהן די געלעגענהייט צו וואַריאירען דעם רעפרען, אָדער ריכטיגער: נאָכדעם ווי דער גאַנצער אויפבוי פון מיין געדיכט האָט מיך צו דעם געפיהרט, האָב איך צוערשט נאָכגעפאָרשט דעם קלימאַקס, אָדער די שלוס פראַגע, אויף וועלכע "nevermore" זאָל זיין דער לעצטער ענטפער, און אַט דער ענטפער, דאָס וואָרט "nevermore"' זאָל האָבען אין זיך די העכסטע מאָס פון וועה און פאַרצווייפלונג.

דאָ, איינענטליך, האָט מיין געדיכט געפונען זיין אָנהויב, — ביים סוף, וואו אַלע קונסט ווערק דאַרפען זיך אָנהויבען, — ווייל נאָכדעם ווי איך בין מיט מיינע באַטראַכטונגען דערגאַנגען ביז צו אַט דעם פונקט, האָב איך צוערשט באַריהרט דאָס פאַפּיר מיט מיין פעדער, אָנצושרייבען די פאָלגענדע סטראָף:

„נביא,—זאָג איך,—נייסט דו ווייזער, פויגעל אָדער דעמאָן בייזער!
איך באַשווער דיך ביי דעם הימעל, ביי דעם גאָט, וואָס איך פערעהר:
ווערט מיין זעל, אין פיין פאַרלאָרען, זעהן נאָך צווישען שרפים כּאָרען
אין גן עדן ווען לענאָראַ'ן? — זאָג דער זעל געפייניגט שווער.
וועט זי ווען דאָרט זעהן לענאָראַ'ן?—זאָג דער זעל געפייניגט שווער".
נאָר דער ראָב זאָגט: קיינמאָל מעהר.

איך האָב דאָן אָנגעשריבען אַט די סטראָף, ערשטענס, אום צו האָבען פאַר זיך דעם הויך־פונקט און קענען אויף אַזאַ אופן בעסער וואַריאירען און אָפּשאַצען, אין ערנסטקייט און וויכטיגקייט, די פריהערדיגע פראַגען פון דעם ליעבענדען; און צווייטענס, אום צו קענען ענדגילטיג באַשטימען דעם ריטם, דעם מעטער, און די לענג און דעם אַלגעמיינעם בוי פון די סטראָפען, וואָס דאַרפען קומען פריהער, אַז קיינע פון זיי זאָל ניט איבערטרעפען אַט די סטראָף אין

ריטמישער ווירקונג. וואָלט איך אין דער ווייטערער אַרבייט געקענט אָנשרייבען קרעפּטיגערע סטראָפעז, וואָלט איך גאָר ניט געקלערט און אָפּגעשוואַכט זיי. אַז זיי זאָלען ניט שטערען דעם עפעקט פון דעם קלימאַקס.

און איצט קען איך זאָגען עטליכע ווערטער וועגען דער ווערסיפיקאַציאָן. מיין ערשטער ציעל איז דאָ, ווי געוועהנליך, געווען אָריגינאַליטעט. דאָס, וואָס מען האָט די אָריגינאַליטעט אַזוי פיעל פאַרנאַכלעסיגט אין ווערסיפיקאַציאָן, איז פאַר מיר איינע פון די אונערקלערבאַרסטע זאַכען אין דער וועלט. איך וועל צוגעבען, אַז וואַריאירען דעם ריטם אַליין איז פאַראַן ווייניג מעגליכקייט, דאָך איז קלאָר, אַז די מעגליכע וואַריאַציאָנען פון מעטער און סטראָף זיינען אַבסאָלוט אונענדליך. און פונדעסטוועגען האָט אין פאַרלויף פון יאָהרהונדערטער קיין מענש קיינמאָל ניט געשאַפען, און, ווייזט אויס, ניט געקלערט אַפילו צו שאַפען עפּעס אַזוינס, וואָס זאָל זיין אָריגינעל. דער אמת איז, אַז אָריגינאַליטעט (סאַידען אין גייסטער פון גאָר אונגעוועהנליכער קראַפט) איז דורכאויס ניט קיין פּראָדוקט פון אימפּולס אָדער אינטואיציאָן, ווי אייניגע מיינען; בכלל מוז מען זי פלייסיג זוכען, און כאָטש זי דאַרף פאַררעכענט ווערען פאַר דעם העכסטען פאַרדינסט פון אַ מענשען, פאָדערט זיך, אום זי צו דערגרייכען, וועניגער ערפינדונגס קראַפט, ווי פעהיגקייט צו נעגירען.

זעלבסטפאַרשטענדליך פּרעטענדיר איך ניט אויף אָריגינאַליטעט אין דעם ריטם אָדער דעם מעטער פון דעם „ראַב". דער ריטם איז טראָכעאיש; דער מעטער איז אַקאַטאַלעקטישער אָקטאַמעטער, וואָס ווערט געביטען אויף קאַטאַלעקטישען העפטאַמעטער אין דעם רעפרען פון דער פינפטער שורה און ענדיגט זיך מיט קאַטאַלעקטישען טעטראַמעטער. וועניגער פּעדאַנטיש: די פערז-פוסען זיינען אַלע כוראַכעען, באַשטעהען פון אַ לאַנגער און אַ קורצער זילבּ. די ערשטע שורה פון דער סטראָף באַשטעהט פון אַכט אַזעלכע פוסען, די צווייי-

טע — פון זיבען און א האלב, די דריטע — פון אכט, די פערטע — פון זיבען און א האלב, די פינפטע — דאסזעלבע, די זעקסטע — פון דריי און א האלב. יעדע פון אט די שורות באזונדער איז שוין אנגעווענדט געווארען פריהער, און די אריגינאליטעט, וואס „דער ראב“ האט, באשטעהט אין דעם, ווי איך האב די שורות ק א מ ב י נ י ר ט א י ן א ס ט ר א ף; און קיין זאך, וואס זאל אפילו זיין וויפיעל ניט איז עהנליך צו אט דער קאמבינאציאן, איז קיינמאל ניט פארזוכט געווארען. די ווירקונג פון אט דער אריגינאליטעט פון קאמבינירען ווערט נאך פארשטארקט דורך אנדערע אונגעוועהנליכע, איינינגע גאר נייע, עפעקטען, וואס זיינען געוועזען א רעזולטאט פון א ברייטערער אנווענדונג פון ריים און אליטעראציאן.

דער נעקסטער פונקט צו באטראכטען איז געוועזען די ארט, ווי צוזאמענצובריינגען דעם ליעבענדען און דעם ראב, און די ערשטע פראגע איז געוועזען: ו ו א ו ? דער נאטירליכסטער ארט האט געשיינט צו זיין א וואלד אדער א פעלד, מיר האט אבער אלעמאל אויסגעוויזען, אז א ן ע נ ג ע ר א ו ן ב ע ג ר ע נ צ ט ע ר ר ו י ם איז אבסאלוט נויטיג פאר דעם עפעקט פון אן איינצעלנעם אינצידענט: דאס האט די קראפט פון א ראהם צו א בילד. דאס האט די אונבאשטרייטבארע מאראלע קראפט צו האלטען די אויפמערקזאמקייט קאנצענטרירט און דאך, נאטירליך, ניט צוזאמענגעמישט ווערען מיט איינהייט פון ארט.

איך האב דעריבער באשלאסען צו נעמען דעם ליעבענדען אין זיין צימער, דעם צימער, וואס איז געווארען פאר איהם הייליג דורך די עראינערונגען אן דער, וואס איז דארט אפט געוועזען. דער צימער ווערט פארגעשטעלט, איז רייך אויסגעשטאט, און דאס איז נאר אין איינקלאנג מיט די אידעען, וואס איך האב שוין פריהער ארויסגעבראכט, רעדענדיג וועגען דער שעהנהייט, ווי וועגען דעם איינציגען אמת'ען פאעטישען טעזיס.

נאכדעם ווי איך האב פעסטגעשטעלט דעם א ר ט , האב איך געדארפט אריינפירען דעם פויגעל, און דער געדאנק אריינצופירען איהם דורך דאס פענסטער איז געוועזען אונפארמיידליך. דער גע־

ראַנק צו לאָזען דעם ליעבענדען גלויבען צוערשט, אַז דעם פויגעל'ס שלאָגען מיט די פליגלען אַנטקעגען דעם לאָדען פון פענסטער איז אַ קלאַפּען אין טיר, איז געקומען פון מיין וואונש שטאַרקער צו מאַכען, דורך וואַרטען, דעם לעזער'ס נייגעריגקייט, און פון דעם פאַרלאַנג אַריינצוברייננגען די נעבענווירקונג, אַז דער ליעבענדער, עפּעננענדיג די טיר און דערזעהענדיג גאָרניט אויסער פינסטערניש, נעמט אָן די פאַנטאַסטישע פאָרשטעלונג, אַז דאָס האָט דער גייסט פון זיין געליעבטער געקלאַפּט אין טיר.

איך האָב אָנגענומען אַ שטורמיגע נאַכט, ערשטענס, צו ערקלערען, פאַרוואָס דער ראָב וויל אַריינקומען, און צווייטענס, צוליעב דעם קאָנטראַסט מיט דער אויסערליכער רוה און שטילקייט פון דעם צימער.

אויך צוליעב דעם עפעקט פון קאָנטראַסט, — אַ קאָנטראַסט צווישען מאַרמאָר און פעדערען, — האָב איך געלאָזען דעם פויגעל זיך זעצען אויף דעם ביוסט פון פאַלאַס; עס דאַרף דערביי פאַרשטאַנען ווערען, אַז פון דעם פויגעל איז געקומען די ס ו ג ע ס ט י אָ ן וועגען דעם ביוסט. דעם ביוסט פון פאַלאַס האָב איך אויסגעקליבען, ערשטענס, ווייל דאָס האָט מעהר האַרמאָנירט מיט דער געלעהרזאַמקייט פון דעם ליעבענדען, און צווייטענס, צוליעב דעם וואוילקלאַנג פון דעם וואָרט „פאַלאַס" גופא.

און אויך אינמיטען פון דעם געדיכט האָב איך זיך באַנוצט מיט דער קראַפט פון קאָנטראַסט, מיט דער אַבזיכט צו פאַרטיפען דעם שפּעטערען איינדרוק. צום ביישפּיעל, עפּעס פאַנטאַסטישעס, וואָס דערנעהנטערט זיך אַזוי ווייט ווי דאָס איז נאָר ערלויבבאַר צום קאָמישען, ווערט געגעבען דעם אַריינטריט פון דעם ראָב. ער קומט אַריין אַ שטאָלצער און אַ שטרענגער:

ניט געקלערט גאָר זיך צו נייגען, אין אַ גרוס דעם קאָפּ צו בויגען,
און איז גלייך אַרויפגעפלויגען אויף דעם פאַלאַס ביוס אין קוועה,
אויף אַ פאַלאַס ביוסט אין ווינקעל איבער'ן טיר געזוימס אין קוועה,
דאָרט אַרויף און גאָרניט מעהר.

אין די צווייי ווייטערע סטראָפען ווערט מיין אבזיכט נאָך קלאָ־
רער דורכגעפירט:

אנגעקוקט מיין גאַסט דאָרט אויבען, האָב איך שמייכלען אנגעהויבען,
ערנסט און שטרענג אַזוי זיין אויסזעהן איז געווען, זיין יעדער קעהר.
„כאַטש, — זאָג איך, — ביזט גלאַטגעשאָרען, האָסטו זיך דאָ ניט
פאַרלאָרען,
ראָב פון לאַנג פאַרגעסענע יאָהרען, שוואַרצער ראָב פון נאַכטיגען
מער.
זאָג, וואָס איז דיין שטאָלצער נאָמען אין דעם נאַכטיגען פּלוטאָ'ס
מער!
און דער ראָב זאָגט: קיינמאָל מעהר.

כ'האָב געוואונדערט זיך אונענדליך, ווי דער ראָב רעדט קלאָר,
פאַרשטענדליך,
כאָטש זיין ענטפער איז געווען פאַר מיר אַ קלאַנג נאָר זינלאָז, לער.
האָט דען נאָך געקענט בעשערען וועמען נאָך אין לעבען שווערען,
איהם זאָל מיט באַזוך בּאַעהרען אין זיין הויז אַ ראָב ווי דער,
זאָל איבער זיין טיר זיך זעצען אַזאַ שוואַרצער ראָב ווי דער
מיט דעם נאָמען „קיינמאָל מעהר"?

נאָכדעם ווי איך האָב אויף אַזאַ אופן צוגעגרייט די ווירקונג
פון דער ענטוויקלונג, וואַרף איך באַלד אַוועק דאָס פאַנטאַסטישע
און נעם אנשטאָט דעם דעם טאָן פון טיפסטען ערנסט. די ענדערונג
קומט גלייך מיט דער ערשטער שורה פון דער סטראָף, וואָס געהט
נאָך די אויבען ציטירטע:

דאָך דער ראָב זיצט אויף איין אָרט נאָר אויף דעם ביוסט און רעדט
איין וואָרט נאָר, א. אז. וו.

פון איצט אָן שפּאַסט שוין דער ליעבענדער ניט מעהר. ער

זעהט מעהר ניט קיין זאך, אפילו, וואס זאל זיין פאנטאסטיש אין דעם ראב'ס באנעמונג. ער רעדט וועגען איהם, ווי וועגען דעם „טרויעריגען, אונפריינדליכען, אונהיימליכען, מאגערען, בייז־פּראָ־פעטישען פויגעל פון אלטערטום", און פיהלט, ווי דעם פויגעל'ס „פייערדיגע אויגען" ברענען זיין „אינערסט הארץ". מיט די ענדערונג פון געדאנק, אדער פאנטאזיע, ביי דעם ליעבענדען האט די אבזיכט ארויסצורופען אן עהנליכע ענדערונג ביים לעזער און ברייננגען איהם אין די נעהעריגע שטימונג פאר די איינענטליכע ענטוויקלונג, וואס ווערט איצט געפירט אזוי שנעל און דירעקט, ווי מעגליך.

מיט אט דער אויפלעזונג, מיט דעם ראב'ס ענטפער "never-more" אויף דעם ליעבענדען'ס לעצטע אנפראגע, אויב ער וועט באגעגענען זיין געליעבטע אין אנאנדער וועלט, איז דאס געדיכט אין דעם אייגענטליכען זין, ווי אן איינפאכע ערציילונג, געענדיגט. ביז איצט איז אלץ אין די גרענצען פון דעם ערקלערליכען, פון דעם רעאלען. א ראב, וואס האט זיך אויסגעלערענט ארויסצורייזען דאס איינציגע ווארט "nevermore", איז אנטלאפען פון דער וואך פון זיין אייגענטימער, ווערט געטריבען פון א שטארקען שטורעם איינמיטען נאכט און קלאפט אין א פענסטער, פון וועלכען עס זעהט זיך נאך ליכט, — דאס פענסטער פון א געלעהרטען, וואס איז פארנומען האלב מיט דעם אינהאלט פון א בוך, האלב מיט טרוימען וועגען זיין טויטער געליעבטער. אויף דעם שלאגען פון דעם פויגעל'ס פליגלען, עפענט ער דאס פענסטער, און דער ראב זעצט זיך באלד אויף דעם באקוועמסטען ארט, וואו דער געלעהרטער קען איהם ניט דערגרייכען. אמוזירט פון דעם אינצידענט און פון זיין באזוכער'ס האלטונג, פרעגט דער געלעהרטער, אין שפאס און ניט ערווארטענדיג קיין ענטפער, זיין נאמען. דער ראב ענטפערט אויף דעם מיט זיין געוויינליכען ווארט "nevermore", — א ווארט, וואס געפינט באלד אן אפקלאנג אין דעם טרויעריגען הארצען פון דעם געלעהרטען. די אומשטענדען רופען ביי דעם לעצטען ארויס געוויסע גע־

דאנקען, וואָס ער זאָגט ארויס אין דער הויך, און ווידער ווערט ער ערשטוינט, ווען דער פויגעל ענטפערט זיין "nevermore". דער געלעהרטער באַגרייפט איצט, וואָס דאָס מיינט; ער ווערט אָבער געטריבען, ווי איך האָב שוין פריהער ערקלערט, פון דער מענשליכער דורשט צו מאַטערען זיך אליין, און טיילווייז פון אבער־גלויבען, ווייטער צו שטעלען דעם פויגעל אזעלכע פראַגען, וואָס וועלען ברייגען איהם, דעם ליעבענדען, דעם גרעסטען פיין, אין דעם ערוואַרטען ענטפער "nevermore", ווען ער דערגרייכט אזוי מיט דעם לעצטען ענטפער דעם גרעסטען שמערץ אין פייניגען זיך אליין, קומט די ערציילונג צו אַ נאַטירליכען סוף, און אויף אזוי ווייט איז דאַ אין קיין זאַך ניט איבערטראַטען געוואָרען דער גרעניץ פון דעם רעאַלען.

אָבער ווען קונסטווערק ווערען אזוי בעאַרבייט, איז ווי געשיקט דאָס זאָל ניט ווערען געטאָן, און ווי רייך זיי זאָלען ניט זיין אין אינצידענטען, וועט אַלעמאָל זיין אין זיי אַ געוויסע האַרטקייט אָדער נאַקעטקייט, וואָס שטויסט אָפּ דאָס קינסטלערישע אויג. צוויי זאַ־כען זיינען שטענדיג נויטיג: ערשטענס, אַ געוויסע מאָס פון קאָמ־פּלעקסיטעט, אָדער בעסער געזאָגט, צופּאַסונג; און צווייטענס, אַ געוויסע מאָס פון סוגעסטיווען גייסט, אַ געוויסער אונטערשטראָם פון באַדייטונג, ווי אונבאַשטימט ער זאָל ניט זיין. אָט דער אונ־טערשטראָם, באַזונדערס, גיט אַ קונסטווערק אזוי פיעל יענע ר י י כ־ק י י ט, (נעמענדיג אַ שטאַרקען אויסדרוק פון דער אַלטעגליכער שפּראַך), וואָס מיר מישען אזוי גערן צונויף מיט ד ע ם א י ד ע־אַ ל ע ן. דער א י ב ע ר פ ל ו ס און דאָס א ו נ ט ע ר־ש ט ר י י כ ע ן פון דער נעהיימער באַדייטונג, מאַכען זי פאַר דעם אויבערשטראָם אנשטאָט דעם אונטערשטראָם פון דעם ווערק, — אָט וואָס פאַרוואַנדעלט אין פּראָזאַ, און אין פּראָזאַ פון דעם פלאַכ־סטען מין, די אזוי גערופענע פּאָעזיע פון די אזוי גערופענע טראַנס־צענדענטאַליסטען.

אָט די באַטראַכטונגען האָבען מיך געצוואונגען צו שרייבען די צוויי סטראָפען, וואָס שליסען דאָס געדיכט; זייער קראַפט פון סו־

געסטיאָן האָט געמוזט דורכדרינגען די גאַנצע פריהערינע ערציילונג. דער אונטערשטראָם פון באַדייטונג קומט צוערשט ארויס אין די שורות:

נעם דיין שנאָבעל מיר פון הארצען, כ׳וויל אליין זיין, ווי ביזהער!
און דער ראָב זאָגט: קיינמאָל מעהר.

דאָ קען מען באַמערקען, אַז די ווערטער „מיר פון הארצען" גיבען דעם ערשטען מעטאַפאָרישען אויסדרוק אין דעם געדיכט. אָט די ווערטער און דער ענטפער "nevermore" ברייננען דעם לעזער אויף דעם געדאַנק צו זוכען אַ מאָראַל אין דעם, וואָס איז פריהער דערציילט געוואָרען. דער לעזער הויבט איצט אָן צו באַטראַכטען דעם ראָב ווי אַן עמבלעם; אָבער ערשט אין דער לעצטער שורה פון דער גאָר לעצטער סטראָף ווערט קלאָר ארויסגעבראַכט די אַבזיכט צו מאַכען דעם ראָב אַן עמבלעם פון טרויעריגער און קיינמאָל ניט ענדיגענדער ערגאינערונג:

און ביז איצט נאָך זיצט ער, זיצט ער, און מיט זיינע אויגען בליצט ער
פון דעם בלייכען ביוסט פון פּאַלאַס אויף מיין שוועל פאַרוויסט און לער.
זיינע בליקען נעמען שטאַרען, ווי אַ שד אין טרוים פאַרלאָרען,
און פון זיין געשטאַלט געבאָרען ווערט אַ שאָטען ברייט און שווער.
און מיין זעל פון יענעם שאָטען, וואָס צושפּרייט זיך ברייט אין שווער,
ווערט ניט אויפשטעהן — קיינמאָל מעהר.

שווייגען — א פאבעל

די בערג שפּיצען דרימלען; טאָלען, פעלזען און הייהלען
שווייגען.

„הער מיר אויס, — האט געזאגט דער דעמאן, ארויפלייגענדיג זיין האנט אויף מיין קאפּ. — דאס לאנד, וועגען וועלכען איך רעד דא, איז א טרויעריג לאנד אין ליביען, ביי די ברעגען פון דעם טייך זאאיר. און קיין רוה איז דארט ניטא און קיין שווייגען.

„די וואסערען פון טייך האבען א זאפראן־געלע, קרענקליכע פארב; און זיי שטראמען ניט. ווייטער צום ים, נאר שטעלען זיך אייביג אויף אונטער דעם רויטען אויג פון דער זון מיט א שטורמיגער און קאנוואולסיווער באוועגונג. אויף יעדער זייט פון דעם ליימיגען בעט פון טייך ציהט זיך מיילען ווייט א בלייכע וויסט פון ריזיגע וואסער ליליען. זיי זיפצען איינע צו דער אנדערער אין דער איינזאמקייט, שטרעקען אויס צום הימעל זייערע לאנגע געשפענסטיגע העלזער און שאקלען הין און צוריק זייערע אונפארגענגליכע קעפּ. און א פארשטיקט מורמלען קומט פון זיי ארויס, ווי פון דעם ברויזען פון אן אונטערערדישען וואסער. און זיי זיפצען איינע צו דער אנדערער.

„אבער זייער קעניגרייך האט א גרעניץ, דער גרעניץ איז א טונקעלער, שרעקליכער, הויכער וואלד. די נידריגע בוימלאך זייגען, ווי די וועלען ארום די העברידען, אין אייביגער באוועגונג. און דאך רעגט זיך ניט קיין ווינט אונטער'ן הימעל. און די הויכע בוימער פון דעם אוראלטען וואלד וויגען זיך אייביג הין און הער מיט א מעכטיגען ברויזען. און פון די הויכע שפּיצען פאלען איינער נאכ'ן אנדערען טראפּענס פון אייביגען טוי. און ארום זייערע ווארצלען וויקלען זיך זונדערבארע גיפטיגע בלומען אין אונרוהיגען שלומער.

און איבער זייערע קעפּ איילען אַלץ די גרויע וואָלקענס צו וועסט, ביז זיי פּאַלען אַראָפּ ווי אַ קאַטאַראַקט איבער די פייעריגע וואַנט פון האָריזאָנט. אָבער קיין ווינט רעגט זיך ניט אונטער'ן הימעל. און ביי די ברעגען פון דעם טייך זאָאיר איז ניטאָ ניט קיין רוה, ניט קיין שווייגען.

„נאָכט איז געווען און אַ רעגען איז געפאַלען; און אין פאַלען איז דאָס געווען רעגען, אָבער נאָכ'ן פאַלען איז דאָס געווען בלוט. און איך בין געשטאַנען אין זומפּ אונטער די הויכע ליליען, און דער רעגען איז געפאַלען אויף מיין קאָפּ, און די ליליען האָבען געזיפצט איינע צו דער אנדערער אין דער פייערליכקייט פון זייער פאַרלאָזענקייט.

„און פּלוצלונג איז די לבנה אויפגעגאַנגען דורך דעם דינעם גייסטערהאַפטען נעבעל און איז געווען רויט געפאַרבט. און מיין בליק איז געפאַלען אויף אַ געוואַלטיגען גרויען פעלז, וואָס איז געשטאַנען ביים ברעג פון טייך און איז געווען באַלויכטען פון לבנה שיין. און דער פעלז איז געווען גרוי און פינסטער און הויך, — און דער פעלז איז געווען גרוי. אויף זיין שטיינערנעם שטערן זיינען געווען איינגעקריצט בוכשטאַבען; און איך בין געגאַנגען דורך דעם זומפּ פון וואַסער ליליען, ביז איך בין געקומען נאָהנט צום ברעג, צו לעזען די אויפשריפט אויפ'ן שטיין. איך האָב זי אָבער ניט געקענט ענטציפערען. און איך בין ווידער געגאַנגען דורך דעם זומפּ צוריק, ווען די לבנה האָט אויפגעלויכט נאָך רויטער; און איך האָב זיך אומגעקערט און ווידער אַ קוק געטאָן אויפ'ן פעלז און אויף די אויפשריפט, און די אויפשריפט איז געווען — פ אַ ר ל אָ ז ע נ ק י י ט.

„און איך האָב אַרויפגעבליקט, און אַ מאַן איז געשטאַנען אויפ'ן שפּיץ פון פעלז; און איך האָב זיך באַהאַלטען צווישען די וואַסער ליליען, צו זעהן די באַוועגונגען פון דעם מאַן. און דער מענש איז געווען הויך און שלאַנק, און פון די אַקסלען ביז צו די פיס איז ער געווען איינגעהילט אין אַן אַלטרוימישע טאָגאַ. און די שטריכען פון זיין פיגור זיינען געווען אונקלאָר, אָבער זיינע צוגען זיינען גע־

ווען די צונגען פון א גאָטהייט; ווייל דער שלייער פון דער נאכט און פון דעם נעבעל און פון דער לבנה און פון דעם טוי האָט ניט פארדעקט די צונגען פון זיין געזיכט. און זיין שטערן איז געווען הויך און געדאַנקענפול, און זיין בליק איז געווען שטאַרק באַזאָרגט און ווילד; און די עטליכע קנייטשען אויף זיינע באַקען האָבען דער־צעהלט ווענען קומער און מידקייט און עקעל צו מענשען און בענק־שאַפט נאָך איינזאַמקייט.

„און דער מאַן האָט זיך געזעצט אויפ'ן פעלז, האָט אָנגעלעהנט דעם קאָפּ אויף א האַנט און האָט געקוקט אויף די פאַרוויסטונג אַרום. ער האָט אַראָפּגעקוקט צו די נידריגע אונרוהיגע בוימלאַך, און אַרויף צו די הויכע בוימער פון דעם אוראַלטען וואַלד, און נאָך העכער צום רוישיגען וואָלקען און אין די רויטע לבנה. און איך בין געלעגען פאַרבאָרגען צווישען די ליליען און האָב נאָכגעקוקט די באַוועגונגען פון דעם מאַן. און דער מאַן האָט געציטערט אין דער איינזאַמ־קייט, — אָבער די נאַכט איז אַלץ בלייבער געוואָרען, און ער איז געזעסען אויפ'ן פעלז.

„און דער מאַן האָט אָפּגעווענדט זיינע אויגען פון דעם הימעל און האָט אַראָפּגעבליקט אויפ'ן טריבען טייך זאאיר, און אויף די געלע אונהיימליכע וואַסערען, און אויף די בלייכע לעגיאָנען פון וואַסער־ליליען. און דער מאַן האָט זיך צוגעהערט צו די זיפצען פון די וואַסער־ליליען און צו דעם מורמלען, וואָס איז אַרויפגעקומען פון צווישען זיי. און איך בין געלעגען באַהאַלטען און האָב באַאָב־אַכט די באַוועגונגען פון דעם מאַן. און דער מאַן האָט געציטערט אין דער איינזאַמקייט, — אָבער די נאַכט איז אַלץ בלייבער געוואָ־רען, און ער איז געזעסען אויפ'ן פעלז.

„דאַן בין איך אַראָפּגעגאַנגען אין די טיפען פון זומפּ און גע־וואַנדערט אין דער ווילדערניש פון די ליליען און גערופען די היפּאָ־פּאָטאַמען, וואָס וואוינען אין די טיפען פון זומפּ. און די היפּאָפּאָ־טאַמען האָבען געהערט מיין רוף און זיינען געקומען מיט די בעהע־מאָטען ביז צום פוס פון דעם פעלז און האָבען געברילט הויך און פירכטערליך אונטער דער לבנה. און איך בין נאָך אַלץ געלעגען

פארבארגען און באַאָבאַכט די באַוועגונגען פון דעם מאַן. און דער מאַן האָט געציטערט אין דער איינזאַמקייט, — אָבער די נאַכט איז אַלץ בלייכער געוואָרען, און ער איז געזעסען אויפ'ן פעלז.

„דאַן האָב איך געשאָלטען די עלעמענטען מיט דער קללה פון אויפשטאַנד; און א פורכטבארער שטורעם האט זיך אויפגעהויבען אין הימעל, וואו ביז איצט האָט זיך ניט גערעגט קיין ווינט. און דער הימעל איז געוואָרען בלייאיגער פון דער געוואַלט פון שטורעם — און דער רעגען האָט געקלאַפּט אויפ'ן קאָפּ פון דעם מאַן — און דאָס וואַסער פון טייך איז ארויסגעטראָטען פון די ברעגען — און דער טייך איז געקוועלט געוואָרען ביז שוים — און די וואַסער־ליליען האָבען אויפגעשריען אין זייערע בעטען — און דער וואַלד איז צובראָקעלט געוואָרען אין דעם שטורעמווינט — און דער דונער האָט זיך געטראָגען — און דער בליץ האָט געצוקט — און דער פעלז האָט זיך געוויגט ביז צום באָדען. און איך בין געלעגען באַהאַלטען און האָב באַאָבאַכט די באַוועגונגען פון דעם מאַן. און דער מאַן האָט געציטערט אין דער איינזאַמקייט, — אָבער די נאַכט איז אַלץ בלייכער געוואָרען, און ער איז געזעסען אויפ'ן פעלז.

„דאַן האָט מיך א צאָרן אַנגענומען, און איך האָב פאַרשאָלטען מיט דער קללה פון שווייגען דעם טייך און די ליליען און דעם ווינט און דעם וואַלד און דעם הימעל און דעם דונער און די זיפצען פון די וואַסער־ליליען. און די קללה האָט געטראָפען, און ז י י ז י י ־ נ ע ן ג ע ו ו א ָ ר ע ן ש ט י ל. און די לבנה האָט אויפגעהערט צו וואַקלען אויף איהר וועג אין הימעל — און דער דונער איז אָפּ־געשטאָרבען — און דער בליץ האָט מעהר ניט געצוקט — און די וואָלקענס זיינען געהאַנגען אָהן באַוועגונג — און דאָס וואַסער האָט צוריק געשטראָמט צו זיין בעט און איז דאָרט געבליבען — און די בוימער האָבען אויפגעהערט זיך צו וויגען — און די וואַסער־ליליען האָבען מעהר ניט געזיפצט — און קיין מורמלען איז מעהר ניט גע־קומען פון זיי, און אפילו ניט קיין שאָטען פון קלאַנג דורך די אונ־געהויערע, אונענדליכע וויסט. און איך האָב אויפגעבליקט צו דער

אויפשריפט אויפ'ן פעלז, און די בוכשטאבען זיינען געווען גענ־
דערט: און די בוכשטאבען זיינען געווען — ש ו ו י י ג ע ן.

„און מיינע בליקען זיינען געפאלען אויף דאס געזיכט פון דעם
מאן, און זיין געזיכט איז געווען בלייך פאר שרעק. און האסטיג
האט ער אויפגעהויבען זיין קאפ פון דער האנט און איז געשטאנען
גלייך אויפ'ן פעלז און האט זיך צוגעהערט. אבער קיין קלאנג איז
ניט געקומען דורך די אונגעהויערע, אונענדליכע וויסט, און די אויפ־
שריפט אויפ'ן פעלז איז געווען ש ו ו י י ג ע ן. און דער מאן
האט געציטערט און האט אפגעקערט זיין געזיכט און איז האסטיג
אוועק, און איך האב איהם מעהר ניט געקענט זעהן."

* * *

שעהנע ערציילונגען זיינען פאראן אין די ביכער פון די מא־
גיער, אין די מיט אייזען באשלאגענע, טרויעריגע ביכער פון די מא־
גיער. אין זיי, זאג איך, זיינען פאראן רוהמרייכע געשיכטען פון
דעם הימעל און פון דער ערד און פון דעם מעכטיגען ים און פון די
גייסטער, וואס האבען באהערשט דעם ים און די ערד און דעם הוי־
כען הימעל. עס איז אויך פאראן א סך ווייזהייט אין שפרוכען,
וואס די סיבילען האבען ארויסגעבראכט; און הייליגע, הייליגע זא־
כען האבען אמאל פארנומען די טונקעלע בלעטער, וואס האבען גע־
רוישט ארום דאדאנא; אבער, אזוי וואהר ווי אללאה לעבט, די
פאבעל, וואס דער דעמאן האט מיר דערציילט, זיצענדיג ביי מיין
זייט אין דעם שאטען פון קבר, האלט איך פאר די וואונדערליכסטע
פון אלע! און ווען דער דעמאן האט געענדיגט זיין געשיכטע, איז
ער אראפגעפאלען אין די טיף פון קבר און האט גענומען לאכען. און
איך האב ניט געקענט לאכען מיט דעם דעמאן, און ער האט מיך
פארשאלטען, ווייל איך האב ניט געקענט לאכען מיט איהם. און
די לוקס, וואס וואוינט אייביג אין דעם קבר, איז ארויסגעקומען און
האט זיך געלעגט ביי די פיס פון דעם דעמאן און האט איהם אונ־
באוועגליך געקוקט אין געזיכט.

שאָטען — א פּאַראַבעל.

אויך ווען איך וואַנדער דורך דעם טאָל פון שאָטען.
תהלים.

איהר, וואָס לעבט, זייט נאָך צווישען די לעבעדיגע; אָבער איך, וואָס שרייב, וועל שוין לאַנג האָבען דורכגעגאַנגען מיין וועג צו דעם קעניגרייך פון שאטען. ווייל זונדערבאַרע זאַכען וועלען געשעהן, און געהיימניסען וועלען אויפגעדעקט ווערען, און א סך יאָהרהונדערטער וועלען פאַראיבערגעהן, איידער מענשען וועלען זעהן אָט די נאָטיצען. און ווען דאָס וועט געלעזען ווערען, וועלען איינינע ניט גלויבען, איינינע וועלען צווייפלען און נאָר ווענינע וועלען געפינען זעהר פיעל נאָכצודיינקען איבער די שריפט צוגען, וואָס זיינען דאָ איינגעקריצט געוואָרען מיט אן אייזערנעם גריפעל.

דאָס יאָהר איז געווען א יאָהר פון שרעקען און פון נאָך אינ־טענסיווערע געפיהלען, פאַר וועלכע עס איז ניטאָ קיין נאָמען אויף דער ערד. ווייל געשעהן זיינען א סך וואונדער און ציינענס, און וויט און ברייט, איבער לאַנד און ים האָט די פעסט אויסגעשפרייט איהרע שוואַרצע פליגלען. פאַר די אָבער, וואָס קענען לעזען אין די שטערען, איז ניט אונבאַקאַנט געווען, אז די הימלען האָבען ניט אָנגעזאָגט קיין גוטס; און צוזאַמען מיט אַנדערע האָב איך, דער גריך אָינאָס, איינגעזעהן, אז איצט איז אָנגעקומען דאָס זיבען הונ־דערט פיער און נייני צינסטע יאָהר, ווען, בייַם אויפגאַנג פון אַריעס, דער פּלאַנעט יופּיטער האָט זיך פאַראייניגט מיט דעם רויטען רינג פון דעם שרעקליכען סאַטורנוס. דאָס זונדערבאַרע, וואָס האָט דורכגעדרונגען די הימלען, האָט זיך ארויסגעשטעלט. אויב איך האָב נאָר קיין טעות ניט, ניט נאָר אין דעם אויסערליכען אויסזעהן פון דער ערד, נאָר אויך אין די זעלען, פאַנטאַזיען און געדאַנקען פון די מענשען.

ביי עטליכע פלאשען רויטען כיאס וויין זיינען מיר ביינאכט געזעסען, א קאמפאניע פון זיבען, אין א הויכען זאל, אין א טריבער שטאט, וואס הייסט פטאלעמאיס. און קיין אנדער אריינגאנג צו אונזער צימער איז ניט געווען, ווי נאר א הויכע קופערנע טיר; און די טיר איז געמאכט געווארען פון דעם קינסטלער קארינאס, איז געווען פון זעלטענער ארבייט און האט זיך פארשלאסען פון אינווענינג. שווארצע דראפירונגען זיינען געהאנגען ארום אין דעם טונקעלען צימער און האבען פארבארגען פון די אויגען די לבנה, די בלייכע שטערען און די לערע גאסען; דאך די אהנונג און די ערינערונג אן דאס אונגליק האבען זיך ניט געלאזען אויסשליסען. און זאכען זיינען געווען ארום אונז, פון וועלכע איך קען ניט געבען קיין דייטליכע שילדערונג, — קערפערליכע און גייסטיגע זאכען, — א שווערקייט אין דער אטמאספער האט אונז געשטיקט — אן אנגסט האבען מיר געפיהלט, — און מעהר פון אלץ יענער שרעקליכער צושטאנד פון עקזיסטירען, ווען די חושים זיינען אויסערגעוויינליך פארשארפט און ואכזאם און ווען דער געדאנק שלומערט. א טויטע שווערקייט איז געהאנגען איבער אונז. זי איז געלעגען אויף אונזערע גלידער, אויף די געגענשטאנדען אין צימער, אויף די בעכער, פון וועלכע מיר האבען געטרונקען. און זי האט ארונטערגעדריקט אלע זאכען ארום אונז, אלץ, אויסער די פלאמען פון די זיבען אייזערנע לאמפען, וואס האבען באלויכטען אונזער טרינק ארט. די פלאמען זיינען געשטיגען אין לאנגע, דינע ליכטשטרייפען און האבען אלע געברענט גלייך און אונבאוועגליך; און אין דעם שפיגעל, וואס זייער ליכט האט פארמירט אויף דעם רונדען טיש פון עבענהאלץ, ארום וועלכען מיר זיינען געזעסען, האט יעדערער פון אונז, פארזאמעלטע דא, דערזעהן די בלייכקייט פון זיין אייגענעם אנבליק און דעם אונרוהיגען פייער אין די אראפגעלאזענע אויגען פון זיינע פריינד. דאך האבען מיר געלאכט און זיינען געווען לוסטיג אויף אונזער אייגענעם שטייגער, — היסטעריש לוסטיג; און מיר האבען געזונגען די לידער פון אנאקרעאן, וואס זיינען וואהנזין; און מיר האבען געטרונקען אונאויפהערליך, כאטש דער פורפורנער וויין

האָט אונז דערמאַנט אָן בלוט. ווייל נאָך אַ גאַסט איז געווען אין אונזער צימער, דער יונגער זאַאילוס. טויט און אויסגעשטרעקט איז ער דאָ געלעגען, איינגעהילט אין אַ טויטען־טוך, — דער גייסט, דער דעמאָן פון דעם אָרט. אָך, ער האָט זיך ניט באַטייליגט אין אונזער פרייליכקייט, אויסער וואָס זיין אנבליק, צוקרימט פון דער פעסט, און זיינע אויגען, אין וועלכע דער טויט האָט נאָר האַלב אויס־געלאָשען דעם פייער פון דער פעסט, האָט זיך אין אונזער פרייליכ־קייט באַטייליגט אזוי ווייט ווי טויטע קענען נאָר זיך בעטייליגען ביי די, וואָס מוזען באַלד שטאַרבען. אָבער כאָטש איך, אינאָס, האָב געפיהלט, אַז די אויגען פון די געשטאָרבענע האָבען גערוהט אויף מיר, האָב איך מיך דאָך געצוואונגען ניט צו באַמערקען זייער בי־טערען אויסדרוק און האָב אַלץ געשטאַרט אַראָפּ אין די טיפען פון דעם שפּיגעל פון עבענהאָלץ און געזונגען מיט אַ הויכער און פולער שטים די לידער פון דעם זוהן פון טעיאָס. אָבער ביסלעכווייז האָבען מיינע לידער אויפגעהערט, און זייער עכאָ האָט פאַרקלונגען ווייט אין די טונקעלע דראַפּירונגען פון צימער, איז געוואָרען שוואַך און אונ־דייטליך און איז איינגאַנצען פאַרשוואונדען. און זעהט! פון יענע טונקעלע דראַפּירונגען, אין וועלכע די טענער פון דעם ליעד זיינען פאַרשוואונדען, איז אַרויסגעקומען אַ טונקעלער, אונדייטליכער שאָ־טען, — אַ שאָטען, ווי די לבנה, ווען זי שטעהט נידריג אין הימעל, וואָלט געמאַכט פון אַ געשטאַלט פון אַ מענשען: דאָס איז אָבער ניט געווען קיין שאָטען ניט פון אַ מענשען, ניט פון אַ גאָט, ניט פון אַ וועלכער עס איז באַקאַנטער זאַך. און ער האָט געציטערט אַ וויילע צווישען די דראַפּירונגען פון צימער און איז ענדליך געבליבען שטעהן פאַר אונזערע אויגען אויף דער קופּערנער טיר. אָבער דער שאָטען איז געווען אונדייטליך און פאָרמלאָז און אונבאַשטימט און איז ניט געווען קיין שאָטען פון אַ מענשען אָדער אַ גאָט, — אַ גרי־כישען גאָט, אַ כאַלדעאישען אָדער אַ גאָט פון מצרים. און דער שאָטען איז געבליבען אויף דער קופּערנער טיר, אונטער דעם בויגען פון איהר פריז, און האָט זיך ניט געריהרט און ניט ארויסגעזאָגט קיין וואָרט, נאָר איז דאָרט געשטאַנען און איז געבליבען שטעהן.

און די טיר, אויף וועלכער דער שאָטען האָט גערוהט, איז געווען, אויב איך געדענק נאָר גוט, אַנטקעגען די פיס פון דעם יונגער, אין א טויטען־טוך איינגעהילטען זאַאילוס. אָבער מיר, די זיבען פאַר־זאמעלטע, האָבען געזעהן ווי דער שאָטען איז ארויסגעקומען פון די דראפּירונגען, האָבען ניט געוואגט צו קוקען אויף איהם גלייך, נאָר האָבען אראָפּגעלאָזען די אויגען און האָבען אלץ געשטאַרט אין די טיפען פון דעם שפּיגעל פון עבענהאָלץ.

און ענדליך האָב איך, אינאָס, געזאָגט עטליכע שטילע ווערטער און געפרעגט דעם שאָטען וועגען זיין היימאַט און זיין נאָמען. און דער שאָטען האָט געענטפערט: „איך בין דער ש אָ ט ע ן, און מיין היימאט איז נאָהנט ביי די קאטאקאָמבען פון פּטאָלעמאַיס און האַרט ביי דעם טונקעלען פלאַכלאַנד פון עליזיאַן, וואָס גרעניצט מיט'ן טריבען כאַראַן“.

און דאַן האָבען מיר, די זיבען, זיך אויפגעהויבען אין שרעק פון אונזערע ערטער און זיינען געשטאנען און געציטערט. ווייל דער קלאַנג פון דעם שאָטענס שטים איז ניט געווען דער קלאַנג פון איין באשעפעניש, נאָר פון א סך; און דער טאָנפאַל, ענדערענדיג זיך פון זילב צו זילב, איז טריב געפאַלען אויף אונזערע אויערען מיט דעם גוט באקאַנטען שטימקלאַנג פון טויזענדער און טויזענדער פריינד, וואָס זיינען פון אונז אוועק.

דער פעיען - אינזעל.

"La musique", — זאגט מארמאנטעל אין זיינע
"Contes Moraux" (וואס אלע אונזערע איבערזעצער ווילען אנ־
רופען ניט אנדערש ווי „מאראלישע געשיכטען“, אזוי ווי שפּאטענ־
דיג פון זייער גייסט)—"La musique est le seul des talentes
qui jouissent de lui-mēme; tous les autres veulent
des temoins." ער צומישט דאס פארגעניגען, וואס
מען באקומט פון אנגענעמע טענער, מיט דער פעהיגקייט זיי צו באַ־
שאפען. ווייל דער „טאלאנט“ פאר מוזיק איז ניט מעהר פון וועל־
כען עס איז אנדערען „טאלאנט“ אימשטאנד צו געבען פארגעניגען
פאלשטענדיג, ווען עס איז ניטא קיין צווייטע פערזאן צו פארגעמען
און אפשאצען די אויספיהרונג. און נאר צוזאמען מיט אנדערע טאַ־
לאנטען קען די מוזיק ארויסברענגען ווירקונגען, וואס
זאלען קענען פאלשטענדיג פארנומען ווערען אין איינזאמקייט. דער
גרונד געדאנק, וואס מארמאנטעל האט ניט קלאר גענוג אויסגע־
דריקט, אדער וועמעס אויסדרוק ער האט אויפגעאפערט צוליעב זיין
פראנצויזישער פארליעבע צו „גייסטרייכקייט“, איז אהן צווייפעל
דער גאנץ אננעמבארער געדאנק, אז די העכערע מוזיק קען אם בעס־
טען אפגעשאצט ווערען, ווען מיר זיינען איינזאמען אליין. אין אט
דער פארם וועט די באהויפטונג זיין אננעמבאר פאר אלעמען, וואס
ליעבען די לירא צוליעב איהר אליין און צוליעב איהרע גייסטיגע
נוצען. עס איז אבער פאראן נאך איין פארגניגען, — און אפשר
דאס איינציגע, — וואס איז צוגענגליך פאר דער אריטער מענשהייט
און וואס ווערט נאך מעהר ווי דאס פארגניגען פון מוזיק דערהויבען
פון דעם געפיהל פון איינזאמקייט. איך מיין דעם גליק, וואס מיר
פיהלען ביים באטראכטען א לאנדשאפט. אין דער אמת'ען, וויל א
מענש באטראכטען גאט'ס הערליכקייט אויף דער ערד, מוז ער זי

באטראכטען אין איינזאמקייט. פאר מיר, ווענינסטענס, איז די אנוועזענהייט ניט נאר פון מענשליכען לעבען, נאר פון לעבען בכלל, אין וועלכער ניט איז אנדערער געשטאלט, ווי דאס גרינס, וואס וואקסט אויף דער ערד און איז שטום, א פלעק אויף דעם לאנדשאפט, א פיינד פאר דעם גייסט, וואס וואוינט דא. איך האב ליעב צו באטראכטען די טונקעלע טאלען, און די גרויע פעל־זען, און די וואסערען, וואס שמייכלען שווייגענדיג, און די וועלדער, וואס זיפצען אין אונרוהיגען שלומער, און די שטאלצע, וואכזאמע בערג, וואס קוקען אראפ אויף דאס אלץ. איך האב ליעב צו באַ־טראכטען אט די זאכען פאר דאס, וואס זיי זיינען: ריזיגע גליעדער פון איין אונגעהויערען לעבעדיגען און פיהלענדען גאנצען, וועמעס פארם, — א ספערען פארם, — איז די פאלקאמסטע און אלאומפא־סענדסטע; וועמעס וועג איז צווישען די אנדערע פלאנעטען; וועמעס באשיידענע באדינערין איז די לבנה, אונטער דער הערשאפט פון דער זון; וועמעס לעבען איז די אייביגקייט; וועמעס געדאנק איז דער געדאנק וועגען א גאט; וועמעס פארגניגען איז וויסען; וועמעס שיקזאל ווערט פארלארען אין דער אונענדליכקייט; א גאנ־צעס, פאר וועמען מיר זיינען דאסזעלבע, וואס די animalculae אין אונזער מארך זיינען פאר אונז, — די קליינע באשעפענישען, וואס מיר מוזען באטראכטען ווי לעבענסלאזען שטאף, פונקט ווי די זעלבינע animalculae מוזען באטראכטען אונז.

אונזערע טעלעסקאפען און אונזערע מאטעמאטישע אויספאר־שונגען פארזיכערען אונז אין יעדען איינצעלנעם פונקט, — ניט קו־קענדיג אויף די רעד פון די אונוויסענדערע גייסטליכע, — אז רוים, און פאלגליך אויך דער גאנצער שטאף, האט א וויכטיגע באדייטונג אין די אויגען פון דעם אלמעכטיגען. די קרייזען, אין וועלכע די שטערען באוועגען זיך, זיינען אם בעסטען צוגעפאסט צו דער עוואָ־לוציאן, אזוי אז די גרעסטע צאהל קערפער וועלען אויף זייער וועג ניט קומען אין קאליזיאן. די פארם פון יענע קערפער איז גענוי אזא, אז זי האלט אין זיך, אין דער געגעבענער אויבערפלאך, די מענ־ליכסט גרעסטע מאסע שטאף; און די אויבערפלאכען אליין זיינען

אזוי באשאפען, אז זיי קענען אויפנעמען א גרעסערע צאָהל באוואוי־נער, ווי ווען זיי וואָלטען געווען אנדערש פאָרמירט. אויך איז דאָס ניט קיין ארגומענט אנטקעגען דעם געדאַנק, אז דער שטאָף האָט א באדייטונג אין גאָט'ס אויגען, וואָס דער רוים אליין איז אונענדליך; ווייל עס קען דאָך זיין אז אונענדליכקייט פון שטאָף אָנצופילען דעם רוים. און אזוי ווי מיר זעהען איין קלאָר, אז די באַלעבונג פון מאַ־טעריע איז א פרינציפּ, — אין דער אמת'ען, ווי ווייט מיר קענען אורטיילען, דער ל י ט ע נ ד ע ר פּרינציפּ אין דעם ווירקען פון דער גאָטהייט, — איז עס קוים לאָגיש פאָרצושטעלען זיך, אז אָט דער פרינציפּ איז באשרענקט אויף די רעגיאָנען פון דעם קליינעם, וואו מיר קענען איהם נאָכפאָלגען יעדען טאָג, און דרינגט ניט דורך אויף דאָס ערהאבענע. אזוי ווי מיר געפינען קרייזען אין קרייזען אָהן א סוף, און אַלע דרעהען זיך ארום איין אונענדליך ווייטען מיטעלפּונקט, דעם קאָפּ פון דער גאָטהייט, קע־נען מיר דען אנאַלאָגיש ניט אָננעמען די עקזיסטענץ פון לעבען אין לעבען, דאָס קלענערע אין דעם גרעסערען, און אַלע אין דעם געטלי־כען גייסט? קורץ, מיר האָבען א טעות, ווען מיר גלויבען אין נאַ־רישער זעלבסט־איבערשאַצונג, אז דער מענש אין זיין צייטליכער אָדער צוקונפטיגער ענטוויקלונגס פאָרם האָט א גרעסערע וויכטיג־קייט אין דער וועלט, איידער א שטיקעל לאַנד, וואָס ער אַקערט און פאָראכט, און אין וועלכער ער געפינט ניט קיין נשמה פון ניט קיין טיפערען גרונד, ווי אז ער זעהט ניט איהר לעבעדיגע ווירקונג.*)

אָט די און עהנליכע געדאנקען האָבען געגעבען מיינע באַ־טראכטונגען אין די בערג און וועלדער, אויף די ברעגען פון טייכען און פון דעם ים א ריכטונג, וואָס די אלטעגליכע וועלט וואָלט זיכער אנגערופען פאנטאסטיש. זעהר אָפט האָב איך פאָרשענד און איינ־זאם דורכגעוואַנדערט אזעלכע געגענדען; און דער אינטערעס, מיט וועלכען איך האָב געוואנדערט דורך א סך טונקעלע, טיפע טאָלען,

*) פּאָמפּאָניוס מעלאַ זאָגט אין זיין טראַקטאַט „דע סיטו אָרביס“ „אָדער די וועלט איז אַ גרויסע חיה, אָדער... “ א. אז וו.

אדער האָב באטראכט א סך שימערענדע לאַנדזעען, וואו דער הימעל האָט זיך אָפּגעשפּיגעלט, איז נאָך מעהר פארטיפט געוואָרען ביי דעם געדאנק, אז איך וואנדער א ל י י ן. באטראכט א ל י י ן. וועלכער פלווידערישער פראַנצויז *) האָט דאָס געזאָגט, באַרופענדיג זיך אויף דאָס גוט באקאנטע ווערק פון צימערמאַן, אז "La solitude est une belle chose; mais il faut quelqu'un pour vous dire que la solitude est une belle chose?" קענען דעם עפּיגראַם איז ניטאָ וואָס איינצואווענדען; אָבער די נויטווענדיגקייט איז אַ זאַך, וואָס עקזיסטירט ניט.

אויף איינער פון מיינע איינזאַמע וואַנדערונגען אין אַ ווייטען געגענד, ארומגערינגעלט און דורכגעקרייצט פון בערג, פארביי טרויעריגע טייכען און טונקעלע, שלאָפענדע לאַנדזעען, בין איך געקומען צו אַ קליינעם טייכעל און אַן אינזעל. דאָס איז געשעהן פלוצלונג איינמאָל אין דעם גרינעם יוני. איך האָב זיך געוואָרפען צו דער ערד, אונטער די צווייגען פון אַן אונבאַקאַנטען דופטיגען בוש, צו קענען אָפּרוהען, באַטראַכטענדיג דעם לאַנדשאַפט. איך האָב געפיהלט, אַז נאָר אַזוי דאַרף איך דעם לאַנדשאַפט באַטראַכטען, אַזאַ מין צויבער איז אין דעם געווען.

פון אַלע זייטען, אויסער פון וועסט, וואו די זון האָט זיך שוין גענייגט צום אונטערגאַנג, האָבען זיך אויפגעהויבען די גרינע ווענט פון דעם וואַלד. דער קליינער טייך, וואָס האָט געמאַכט אַ שאַרפען בויג און האָט פלוצלונג זיך באַהאַלטען פון אויג, האָט געשיינט ניט צו האָבען קיין אויסוועג פון זיין געפענגניס, נאָר צו ווערען פאַרלאָרען אין דער טיף פון די גרינע בלעטער פון בוימער אין אָסט; און אויף דער אַנטקעגענדיגער זייט, — אַזוי ווייניגסטענס האָט מיר אויסגעוויזען, ווען איך בין דאָרט געלעגען און האָב געקוקט אַרויף, — האָט אַ רייכער גאָלדיג־רויטער וואַסערפאַל שטיל און אָהן אויפהער זיך געגאָסען פון די וועסטליכע ליכט קוואַלען פון הימעל אַראָפּ אין טאָל.

---

*) באלזאַק, איך געדענק ניט געגוי די ווערטער.

ארום דעם מיטעלפונקט פון דעם לאַנדשאַפט, וואָס מיין טרוי־מענדער בליק האָט פאַרנומען, האָט גערוהט אין שוים פון דעם טייך דער קליינער, רונדער, איבער־רייך באַגרינטער אינזעל.

„ס'האָבען ברעג און שאָטען אויסגעמישט
געשיינט צו הענגען אין דער לופט." —

אזוי שפיגעל־עהנליך איז געווען דאָס גלאָזיגע וואסער, אז עס איז קוים מעגליך געווען צו זאָגען, ביי וועלכען פונקט פון דעם סמאַ־ראגדענעם אָפּהאַנג זיין קריסטאַלען קעניגרייך האָט זיך אָנגעהויבען.

מיין פּאָזיציאָן האָט מעגליך געמאַכט פאַר מיר ארומצונעמען מיט איין בליק דעם אָסטליכען און וועסטליכען עק פון דעם קליינעם אינזעל, און איך האָב באַמערקט זונדערבאַר באַצייכענטע גענענ־זאַצען. דער וועסט א־ז אינגאַנצען געווען א שטראַלענדער הארעם פון נאַרטען שעהנהייטען. ער האָט געגליהט און זיך גערויטעלט אונטער די קרומע זון־שטראַהלען, און זיינע בלומען האָבען צויבער־האַפט געשמייכעלט. דאָס גראָז איז געווען קורץ, לייכט באַוועגט, דופטיג און באַשפּרינקעלט מיט אַספּאָדעלען. די בוימער זיינען גע־ווען בוינזאַם, גלייך, העל, שלאַנק און גראַציעז, האָבען געהאַט אַן אָריענטאַלישען אויסזעהן און בלעטערווערק, מיט א ווייסער, לויכ־טענדער און פאַרביגער קאָרע. א טיף געפיהל פון לעבען און פרייד האָט געשיינט אַלץ דורכצודרינגען; און כאָטש קיין ווינטעל האָט ניט געבלאָזען, איז דאָס בילד געווען שטיל באַלעבט פון דעם ווייסען פלאַטערען פון אָהן א צאָהל שמעטערלינגען, וואָס וואָלטען געקענט אָנגענומען ווערען פאַר באַפליגעלטע בלומען. *)

דער אָסטליכער עק פון דעם אינזעל איז געווען פאַרבאָרגען אין דעם טיפסטען שאָטען. א טונקעלע, אָבער שעהנע און פרידליכע מעלאַנכאָליע האָט דאָ דורכגעדרונגען אַלצדינג. די בוימער זיינען

*) Florem putares mare per liquidum aethera.—P. Commire.

געוועזן פון טונקעלען קאליר און טרויעריג אין געשטאלט און האלטונג; זיי האבען זיך געפלאכטען אין טרויעריגע, פייערליכע און גייסטערהאפטע געשטאלטען, וואס האבען דערמאנט אן טויטשמערץ און פריצייטיגען טויט. דאס גראז האט געהאט די טיפע פארב פון א ציפרעס; די שפיצען פון די בלעטער זיינען הילפלאז אראפגעהאנגען. דא און דארט אין דעם גראז האבען זיך אויפגעהויבען קליינע בערגלעך, נידריגע, שמאלע און ניט לאנגע, וואס האבען אויסגעזעהן ווי קברים, זיינען דאס אבער ניט געוועזן, כאטש די ראוט און דער ראזמארין זיינען אויף זיי ארומגעקראכען. דער שאטען פון די בוימער איז שווער געפאלען אויף דאס וואסער און האט געשיינט דארט צו פארזינקען, אנפילענדיג די טיפען מיט פינסטערניש. איך האב מיר פארגעשטעלט, אז יעדער שאטען האט, ווען די זון איז אלץ טיפער און טיפער אראפגעזונקען, זיך טרויעריג אפגעטיילט פון דעם שטאם, וואס האט איהם געבארען, און איז פארשלונגען געווארען פון דעם שטראם; און אנדערע שאטענס זיינען אין אן אויגענבליק ארויסגעקומען פון די בוימער און האבען פארנומען דעם ארט פון זייערע באגראבענע פארגענגער.

ווי נאר אט דער געדאנק האט פארנומען מיין פארשטעלונג, האב איך זיך פארלארען אין אנדערע טרוימערייען. „אויב אן אינזעל איז ווען עס איז געוועזן פארצויבערט, — האב איך זיך געזאגט,— איז דאס אט דער אינזעל. דאס איז דער ארט פון די עטליכע ליעבע פעיען, וואס זיינען נאך איבערגעבליבען נאך דעם אונטערגאנג פון זייער מין. זיינען אט די גרינע קברים זייערע? גיבען זיי אויך אפ זייערע שעהנע לעבענס, ווי די קינדער פון מענשען? און שטארבענדיג, פארגעהען זיי דען ניט טרויעריג, אפגעבענדיג אין גאט'ס הענט ביסלעכווייז זייער עקזיסטענץ, ווי אט די בוימער גיבען אפ שאטען נאך שאטען, ערשעפענדיג זייער שטאף ביז צו דער לעצטער אויפלעזונג? איז דאס לעבען פון די פעיען ניט דאס זעלביגע פאר דעם טויט, וואס פארשלינגט עס, וואס דער פארגעהענדער בוים איז פאר דעם וואסער, וואס נעמט אריין זיין שאטען און ווערט פון דעם נאך שווארצער?“

[illegible] מיט האַלב געשלאָסענע אויגען, און [illegible] צו איהר רוה, און א ווירבעל ווינט [illegible] ארום דעם אינזעל, פּראַגענדיג אין זיין [illegible] פון דער קאַרע פון דעם [illegible] זיי פאַרשידענפאַרמיג אויפ'ן [illegible] פאַרשטעלונגס קראַפט וואָלט זיי גע[illegible] איהר ווייס. און ווי איך האָב אזוי [illegible] אז די פאָרם פון איינער פון יענע [illegible] איך האָב געטראַכט, איז לאַנגזאַם דורכגע[illegible] פון דעם ליבט ביי דעם וועסטליכען עק [illegible] זי איז געשטאַנען גלייך אין א שוואַכען שיפעל [illegible] מיט דעם שאָטען פון א רודער. איהר האַלטונג [illegible] פון די לעצטע, לאַנגזאַם פאַרנעהענדע זון [illegible] אָבער וואָס מעהר זי איז [illegible] איז איהר האַלטונג צוקרימט [illegible] לאַנגזאַם האָט זי זיך באַוועגט, און [illegible] ארום דעם אינזעל צו דעם [illegible] ליכט. [illegible] וואָס די פעי האָט [illegible] — האָב איך געטראַכט — וועט זיין דער רינג פון דעם [illegible] אין איהר לעבען. זי איז דורכגעשוואומען דורך איהר ווינטער [illegible] איהר זומער. זי איז נעקומען מיט איין יאָהר [illegible]; ווייל איך האָב נים געקענט ניט זעהן, אז [illegible] זי [illegible] אין די טונקעלקייט איז איהר שאָטען גע[illegible] פון איהר, און פאַרשלונגען געוואָרען פון דעם טונקעלען וואַסער, מאַכענדיג זיין שוואַרצקייט נאָך שוואַרצער."

און ווידער האָט זיך באַוויזען דאָס שיפעל מיט דער פעי; אָבער אין איהר [illegible] איז געווען מעהר זאָרג און אונזיכערהייט, און [illegible] פרייד. זי איז ווידער ארויסגעשוואומען פון דעם ליכט [illegible] די טונקעלקייט (וואָס איז אלץ טיפער געוואָרען), און ווידער [illegible] שאָטען געפאַלען פון איהר אין דאָס עבענהאָלץ־פאַרבינע וואַסער און איז פון זיין שוואַרצקייט פאַרשלונגען געוואָ־

רען. און ווידער און ווידער איז זי דורכגעשוואומען דעם קרייז ארו
דעם אינזעל (און די זון האט שוין געאייל אראפ צו איהר שלאף)
און יעדעס מאל, ווען זי איז ארויסגעקומען אין ליכט, איז געווע
אלץ מעהר טרויער אין איהר געשטאלט. און זי איז געווארען שלי
שוואכער און שוואכער און אונדייטליכער. און יעדעס מאל, ווע
זי איז אריינגעקומען אין די טונקעלקייטען פון איהר געפאלע
אלץ א טונקעלערער שאטען, וואס איז פארשלונגען געווארען אי
נאך א טיפערער פינסטערניש. און ענדליך, ווען די זון איז שוי
אינגאנצען פארשוואונדען, איז די פעע געווען נאר א שאטען פו
דעם, וואס זי איז געווען פריהער, אויך אפגעגאנגען מיט איהר
שיפעל אין דעם שווארצען שטראם. אויב זי איז ווען עס איז פו
דארטען ווידער ארויסגעקומען, קען איך ניט זאגען, ווייל פינסטער
ניש איז געפאלען איבער אלץ, און איך האב מעהר ניט געזעהן איהר
צויבערליכע געשטאלט.

1841

אַזוי האָב איך געטרוימט מיט האַלב געשלאָסענע אויגען, און די זון איז שנעל אַראָפּגעזונקען צו איהר רוה, און א ווירבעל ווינט איז דורכגעלאָפען ארום און ארום דעם אינזעל, טראָגענדיג אין זיין שוים גרויסע, לויכטענדע, ווייסע פלאָקען פון דער קאָרע פון דעם ווילדען פייגענבוים און שפּרייטענדיג זיי פאַרשידענפאַרמיג אויפ'ן וואסער, אַזוי אַז אַ לעבעדיגע פאַרשטעלונגס קראַפט וואָלט זיי גע־קענט פארוואנדלען אין וואָס איהר ווילט. און ווי איך האָב אַזוי געטרוימט, האָט מיר אויסגעוויזען, אַז די פאָרם פון איינער פון יענע פעיען, וועגען וועלכע איך האָב געטראַכט, איז לאַנגזאַם דורכגע־גאַנגען אין די פינסטערניש פון דעם ליכט ביי דעם וועסטליכען עק פון דעם אינזעל. זי איז געשטאַנען גלייך אין אַ שוואַכען שיפעל און האָט עס באַוועגט מיט דעם שאָטען פון א רודער. איהר האַלטונג האָט אונטער דער ווירקונג פון די לעצטע, לאַנגזאַם פאַרגעהענדע זון שטראַלען געשיינט אויסצודריקען פרייד, אָבער וואָס מעהר זי איז אריינגעקומען אין שאָטען, אַלץ מעהר איז איהר האַלטונג צוקרימט געוואָרען פון א שווערען קומער. לאַנגזאַם האָט זי זיך באַוועגט, איז ענדליך צוריק ארויסגעקומען פון דעם קרייז ארום דעם אינזעל צו דעם פאַרגעהענדען ליכט. „דער קרייזלויף, וואָס די פעי האָט איצט דורכגעמאַכט, — האָב איך געטראַכט, — וועט זיין דער רינג פון דעם קורצען יאָהר פון איהר לעבען. זי איז דורכגעשוואומען דורך איהר ווינטער און איהר זומער. זי איז נעקומען מיט איין יאָהר נאָהנטער צו איהר טויט; ווייל איך האָב ניט געקענט ניט זעהן, אַז ווען זי איז געקומען אין די טונקעלקייט, איז איהר שאָטען גע־פאַלען פון איהר און איז פאַרשלונגען געוואָרען פון דעם טונקעלען וואסער, מאַכענדיג זיין שוואַרצקייט נאָך שוואַרצער.“

און ווידער האָט זיך באַוויזען דאָס שיפעל מיט דער פעי; אָבער אין איהר האַלטונג איז געווען מעהר זאָרג און אונזיכערהייט, און ווייניגער לעבעדיגער פרייד. זי איז ווידער ארויסגעשוואומען פון דעם ליכט אין די טונקעלקייט (וואָס איז אַלץ טיפער געוואָרען), און ווידער איז איהר שאָטען געפאַלען פון איהר אין דאָס עבענהאָלץ־פאַרבינע וואַסער און איז פון זיין שוואַרצקייט פאַרשלונגען געוואָ־

רען. און ווידער און ווידער איז זי דורכגעשוואומען דעם קרייז ארום דעם אינזעל (און די זון האט שוין געאיילט אראפ צו איהר שלאף); און יעדעם מאל, ווען זי איז ארויסגעקומען אין ליכט, איז געווען אלץ מעהר טרויער אין איהר געשטאלט, און זי איז געווארען אלץ שוואכער און שוואכער און אונדייטליכער. און יעדעם מאל, ווען זי איז אריינגעקומען אין די טונקעלקייט, איז פון איהר געפאלען אלץ א טונקעלערער שאטען, וואס איז פארשלונגען געווארען אין נאך א טיפערער פינסטערניש. און ענדליך, ווען די זון איז שוין אינגאנצען פארשוואונדען, איז די פעי, איצט נאר א שאטען פון דעם, וואס זי איז געווען פריהער, אויך אונטערגעגאנגען מיט איהר שיפעל אין דעם שווארצען שטראם. אויב זי איז ווען עס איז פון דארטען ווידער ארויסגעקומען, קען איך ניט זאגען, ווייל פינסטער־ניש איז געפאלען איבער אלץ, און איך האב מעהר ניט געזעהן איהר צויבערליכע געשטאלט.

1841

ליעדער

1833—1849

דער ראב

כ'בין איין טריבע נאכט געזעסען און א מידער זיך פארגעסען
איבער אלטע פאליאנטען פון א לאנג פארלאר'נער לעהר.
שלעפריג, מאט די אויגען בליקען, פלוצלונג הארך: א ליכט,
ליכט פיקען,
ווי ס'וואלט שטיל, קוים הערבאר, טיקען, טיקען ביי מיין טיר
דארט ווער.
„א באזוך,—האב איך געמורמעלט,—מיך באזוכען קומט איצט ווער,
ס'איז א נאסט און נארניט מעהר.

ס'ליגט מיר קלאר אין זין באהאלטען יענע נאכט אין ווינטער קאלטען.
פון מיין פייערשיין געשטאלטען אויפ'ן דיל געשפרייט האט ווער.
כ'האב אין אנגסט געגארט דעם מארגען. טרייסט אומזיסט ערוווארט
צו בארגען,
פון די ביכער טרייסט פאר זארגען, פיין און זארגען טיף און שווער,
נאך דער שטראלענדער לענארא'ן, נאך לענארא'ן זארגען שווער, —
דער, וואס אטעמט דא ניט מעהר.

מילד און טרויריג האָט דער קלענסטער רויש פון פאַרהאַנג אויפ'ן
פענסטער
איבערפילט מיין הארץ מיט שרעקן, וואָס כ'האָב
ניט געוואוסט ביזהער.
ס'זאָל מיין הארץ נאָר שטילער שלאָגן, האָב איך דאַן
גענומען זאָגן:
„ס'האָט געבראַכט דער ווינט צו טראָגן מיר אַ שפּעטן גאַסט אַהער,
אַ פאַרשפּעטיגטער באַזוכער קלאַפּט דאָס איצט צו מיר אַהער,
ס'איז אַ גאַסט און גאָרניט מעהר".

כ'האָב פון פאַרגעפּיהל פון באַנגען זיך באַפּרייט און בין געגאַנגען
צו דער טיר: „פאַרצייהט מיך, ליעבע דאַמע, — זאָג איך, —
אָדער הערר!
כ'האָב געטרוימט מיט מאַטע בליקען, ווען איך האָב
דערהערט אַ פּיקען
אין דער שטיל, ווי לייכט וואָלט טיקען, טיקען ביי מיין טיר
דאָרט ווער.
קומט און זייט מיין גאַסט". דאָ עפען איך די טיר:
ווער קומט דען, ווער?
פינסטערניש און גאָרניט מעהר.

לאנג אין פינסטערניש געלויערט און געשטאַרט האָב איך,
פאַרטרויערט,
טרוימען טרוימענדיג, וואָס קיינער האָט נאָך ניט געטרוימט ביזהער.
נאָר פון חושך לערען, שטומען איז קיין צייכען ניט געקומען,
כ'האָב קיין קלאַנג מעהר ניט פאַרנומען, נאָר „לענאָרא"
טריב און שווער,
און מיין שטילען רוף אַז עכאָ האָט געבראַכט מיר טריב און שווער,
נאָר דאָס וואָרט און גאָרניט מעהר.

כ'האָב זיך אומגעקערט אין צימער, ס'האָט געברענט מיין זעל
נאָך שלימער,
ווידער הער איך דאָן אַ קלאַפּען, עטוואָס שטאַרקער ווי ביזהער.
„ס'קלאַפּט, — זאָג איך, — דער לאָדען דרויסען, פון דעם
שטורעמווינט געריסען,
כ'וועל דעם סוד נעגוי באַלד וויסען, ס'איז די לעזונג גאָר ניט שווער.
זאָל מיין הארץ אַ ווייל נאָר שטיל זיין, ס'איז די לעזונג
גאָר ניט שווער.
ס'איז דער ווינט און גאָרניט מעהר".

כ'עפען דאָן דעם פענסטער ריגעל, און מיט לייכטען רויש פון פליגעל
איז אריין אַ ראָב אַן אַלטער מיט דעם אויסזעהן פון אַ פער.
ניט געקלערט גאָר זיך צו נייגען, אין אַ גרוס דעם קאָפּ צו בויגען,
און איז גלייך אַרויפגעפלויגען אויף אַ פּאַלאַס ביוסט אין קווער,
אויף אַ פּאַלאַס ביוסט אין ווינקעל איבער'ן טיר געזעסן אין קווער,
דאָרט אַרויף און גאָרניט מעהר.

אנגעקוקט מיין גאַסט דאָרט אויבען,האָב איך שמייכלען אָנגעהויבען,
ערנסט און שטריינג אַזוי זיין אויסזעהען איז געווען, זיין יעדער קעהר.
„כאַטש, — זאָג איך, — ביזט גלאַט געשאָרען, האַסטו זיך
דאָ ניט פאַרלאָרען,
ראב פון לאַנג פאַרגעסענע יאָהרען, שווארצער ראָב
פון נאַכטיגען מער.
זאָג, וואָס איז דיין שטאָלצער נאָמען אין דעם נאַכטיגען
פּלוטאָ'ס מער!"

און דער ראָב זאָגט: קיינמאָל מעהר.

כ'האָב געוואונדערט זיך אונענדליך, ווי דער ראָב רעדט קלאָר,
פאַרשטענדליך,
כאַטש זיין ענטפער איז געווען פאַר מיר אַ קלאַנג נאָר זינלאָז, לער.
האָט דען נאָט נעקאַנט באַשערען ווען נאָך אין לעבען שווערען,
איהם זאָל מיט באַזוך בּאַעהרען אין זיין הויז אַ ראָב ווי דער,
זאָל איבער זיין טיר זיך זעצען אַזאַ שווארצער ראָב ווי דער
מיט דעם נאָמען „קיינמאָל מעהר"?

דאָך דער ראָב זיצט אויף איין אָרט נאָר אויף דעם ביוסט און
רעדט איין וואָרט נאָר,
ווי זיין זעל מיט דעם איין וואָרט נאָר וואָלט געווען באַלאַדען שווער.
מעהר קיין קלאַנג איז ניט געקומען פון דעם ראָב, ביז כ'האָב גענומען
מורמלען שטיל אין צימער שטומען: „ווי די אַנדערע ביזהער,
מאָרגען וועל איך א י ה ם פאַרלירען, ווי די האָפנונגען ביזהער".
נאָר דער ראָב זאָגט: קיינמאָל מעהר.

איבערראשט בין איך געווארען פון דעם ענטפער קלוגען, קלארען.
„ס'איז קיין צווייפעל ניט,—זאג איך,—דאס ווארט נאר ווייס ער
און ניט מעהר.
ס'האט זיין ווירט געמוזט דאס זאגען, ווענען ס'בייזע שיקזאל יאגען
האט ניט אויפגעהערט און פלאגען, דריקען אומערבארמליך שווער,
איז זיין טרויער ליעד געווארען איין רעפרען נאר טריב און שווער:
„קיינמאל מעהר, א קיינמאל מעהר!"

שטעהענדיג אין צימער שטומען פאר דעם ראב, האט איך גענומען
שמייכלען טרוי'ריג, און א לעהנשטול האב איך צוגערוקט אהער,
האב געזעצט זיך נאכצוזינען, טרוים מיט טרוימען אנגסטליך שפינען,
צו דערפארשען, אויסגעפינען, וואס דער פויגעל אומגעפעהר—
וואס דער אלטער ראב דער פינסטערער און בייזער אומגעפעהר
מיינט דאס מיט זיין „קיינמאל מעהר".

לאנג בין איך אזוי געזעסען, זיך אין שווערען טרוים פארגעסען,
און דעם פויגעל'ס פייערדיגער בליק, מיין הארץ פארצערט האט ער.
ווידער נעם איך טרעפען, קלערען, אנגעלעהנט מיין קאפ דעם שווערען
אויפ'ן סאמעט, ווי דורך טרערען פאלט דאס בלייכע ליכט אהער.
אך, אויף דעם וויאלעטען סאמעט מיט דעם ליכט, וואס פאלט אהער,
זי וועט רוהען — קיינמאל מעהר!

פלוצלונג האָבען אין דער לופטען ווי פאַרשפּרייט זיך
ווייַרויך דופטען,
אויפ'ן טעפּיך לייכטע שרפים פוסטריט גרייכען מיין געהער.
„נאַר! — שריי איך, — גאָט האָט באַגליקט דיך, רוה,
פאַרגעסענהייט געשיקט דיר,
אין דער רוה פאַרגעס, פאַרוויג דיך פון דיין טרויער טיף און שווער!
טרינק, אַ טרינק דיין גאָט'ס געטראַנק, פאַרגעס דיין טרויער
טיף און שווער!"
נאָר דער ראָב זאָגט: קיינמאָל מעהר.

„נביא,—זאָג איך,—גייסט דו ווייזער, פויגעל אָדער דעמאָן בייזער!
צי דער שטן אָדער נאָר דער שטורם האָט דיך פאַרוועהט אהער,
צו אַ זעל, וואָס וואָגט ניט האָפען, פון דעם שיקזאַל
שווער געטראָפען,
זאָג מיר, דרייסטער פויגעל, אָפען, זאָג מיר, נביא, און ערקלער:
איז נאָך באַלזאַם דאָ אין גלעד? זאָג מיר, נביא, און ערקלער".
און דער ראָב זאָגט: קיינמאָל מעהר.

„נביא,—זאָג איך,—גייסט דו ווייזער, פויגעל אָדער דעמאָן בייזער!
איך באַשווער דיך ביי דעם הימעל, ביי דעם גאָט, וואָס איך פאַרעהר:
וועט מיין זעל, אין פיין פאַרלאָרען, זעהן נאָך צווישען שרפים כאָרען
אין גן עדן ווען לענאָרא'ן?—זאָג דער זעל געפייניגט שווער.
וועט זי ווען דאָרט זעהן לענאָרא'ן? — זאָג דער זעל
געפייניגט שווער".
נאָר דער ראָב זאָגט: קיינמאָל מעהר.

„זאָל דאָס זיין דער אָבשיעדס־צייכען! — שריי איך אויס, —
זאָל מיך ניט גרייכען
מעהר דיין שטים, פאַרלאָז מיך, געה, פאַרשווינד
אין שווארצען פלוטאָ'ס מער!
זאָל דער קלאַנג פון לינען פרעכען מעהר מיין שטילקייט
ניט פאַרשוועכען,
זאָל דיין בליק מיין הארץ ניט שטעכען, כ'וויל אליין זיין, ווי ביזהער!
נעם דעם שנאָבעל מיר פון הארצען, כ'וויל אליין זיין, ווי ביזהער!“
און דער ראָב זאָגט: קיינמאָל מעהר.

און ביז איצט נאָך זיצט ער, זיצט ער, און מיט זיינע אויגען בליצט ער
פון דעם בלייכען ביוסט פון פאַלאַס אויף מיין שוועל
פאַרוויסט און לער.
זיינע בליקען נעמען שטאַרען, ווי א שד אין טרוים פאַרלאָרען,
און פון זיין געשטאַלט געבאָרען ווערט א שאָטען ברייט און שווער.
און מיין זעל פון יענעם שאָטען, וואָס צושפּרייט זיך ברייט און שווער,
וועט ניט אויפשטעהן — קיינמאָל מעהר.

די גלאָקען

I

הערט דעם שליטען־גלאָקען קלאַנג —
זילבער קלאַנג!
וויפיעל פרייד קלינגט העל ארויס פון זאָרגלאָזען געזאַנג!
ווי זיי קלינגען, קלינגען, קלינגען,
אין דעם קאַלטען נאַכטיגען רוים!
און די שטערען פריידיג שפרינגען,
די קריסטאַלענע שטראַהלען זינגען
פון א יונגען ליעבעס טרוים;
האַלטען צייט, צייט, צייט,
רונען־ריטמען פאַלען ווייט
צו דעם קלינגען, וואָס דערהויבט זיך אין מעלאָדישען זינגזאַנג,
צו דעם קלאַנג, קלאַנג, קלאַנג, קלאַנג,
קלאַנג, קלאַנג, קלאַנג —
צו דעם צווינגען און דעם זינגען אין דעם קלאַנג.

II

הערט דעם הייראטס־גלאָקען קלאנג —
גאָלד'נעם קלאנג!
וויפיעל גליק קלינגט צאַרט פון דעם הארמאָנישען געזאנג!
דורך די דופטיגע לופט פון נאכט
ווי דאָס קלינגט און רופט און לאכט!
אַז אקאָרדען ים זיך ווינט
אויף און אָפּ,
און פון צוויבער ליעד באַזיעגט,
אין לבנה ליכט די טורטעל־טויב דאַרט בליקט.
הויבט איהר קאָפּ!
פון די זינגענדיגע צעלען
ס'ארא שטראָם פון גאָלד'נע, פייערליכע קלאנגען וועלען!
פרייד געזאנג!
האָפנונגס קלאנג
פון דער צוקונפט'ס שנעלען גאַנג,
פון דעם גליק, וואָס קומט מיט דראנג,
ביי דעם דרינגען און דעם שווינגען
פון דעם קלאנג, קלאנג, קלאנג,
פון דעם קלאנג, קלאנג, קלאנג, קלאנג
קלאנג, קלאנג, קלאנג,
ביי דעם קוועלען פון דעם העלען גאָלד'נעם קלאנג.

III

הערט דעם פייער־גלאָקען קלאַנג —
בראַנז'נעם קלאַנג!
ס'ארא שרעק געשיכטע קלינגט אין אונרוהיגען דראַנג!
אין דער ציטערענדער לופט
זייער שרייען וועקט און רופט,
צו דערשראָקען, צו זיין קלאָר,
שרייען קענען זיי איצט נאָר,
עיִן הויך,
שרייען, רופען, בעטען ליאַרמענדיג דערבאַרמונג ביי דעם פייער,
צאָרניג, וואנזיניג זיך קריגען מיט דעם ווילדען, טויבען פייער,
העכער אַלץ די פלאַמען שפרינגען,
העכער אַלץ אין הימעל דרינגען
מיט פארצווייפלונג און פארלאַנגען
ענדליך, ענדליך צו דערלאַנגען
ביז צו דער לבנה אין דער הויך.
אַ דער קלאַנג, קלאַנג, קלאַנג!
אַ ווי אימה'דיג און באַנג
וועקט ער, רופט!
ווי ער שטורעמט דאָס און שלאָגט,
ווי ער שרעקט און שרייט און קלאָגט
אין דעם שויס פון דער אויפציטערענדער לופט!

דאך דאס אויער זיכער ווייס
נאך דעם שלאגען
און דעם קלאנגען,
די געפאה״ איז קליין צי גרויס;
דאך דאס אויער דייטליך הערט
נאך דעם רוישען
און דעם ברויזען,
ווען זי שטייגט צי שטילער ווערט,
נאך דעם שוויינגען אדער שטייגען פון דעם צארן אין דעם קלאנג,
אין דעם קלאנג,
אין דעם קלאנג, קלאנג, קלאנג, קלאנג,
קלאנג, קלאנג, קלנאג,
נאך דעם שאלען און דעם פאלען פון דעם קלאנג.

IV

הערט דעם קבורה־גלאָקען קלאַנג, —
אייזען קלאַנג !
ס'אַראַ װעלט מיט טרויער אין אײנטאָניגען געזאַנג !
אין דעם שווייגען פון דער נאַכט
לויערט שרעק אויף אונז און װאַכט,
דורך דעם טרויער און די דראָהונג אין דעם טאָן.
יעדער קלאַנג, װאָס טרוי'ריג פליסט,
זיך פון ראָסטיגע העלזער גיסט,
איז געוויין.
און אין טורעם דאָרט די מענער,
די װאָס קלינגען אויס די טענער,
נאָר אליין,
די װאָס קלינגען, קלינגען, קלינגען,
אין פארשטיקטען מאָנאָטאָן,
און זיי פרעהט ארויפצודרינגען
אויף אַ מענשליך הארץ אַ שטיין,
ניט קיין מענשליכע געשטאַלטען,
גייסטער שטעהען דאָרט באהאַלטען
זייער קעניג קלינגט דאָס, קלינגט
און ער זינגט, זינגט, זינגט
זינגט
אַ טריאומף ליעד מיט דעם קלאַנג !

פריידיג שפרינגט זיין הארץ אין דראנג
פון דעם יובעל ליעד פון קלאנג,
שרייט און טאנצט צו דעם געזאנג;
האלטענדיג שריט, שריט,
רונען ריטמען טאנצט ער מיט
צו דעם יובעל ליעד פון קלאנג,
פון דעם קלאנג;
האלטענדיג שריט, שריט,
רונען ריטמען טאנצט ער מיט
צו דעם שלאָגען פון דעם קלאנג;
פון דעם קלאנג, קלאנג, קלאנג,
צו דעם קלאַנגען פון דעם קלאנג;
האלטענדיג שריט, שריט
צו דעם פרעהליך ווילדען קלאנג,
טאנצט ער רונען ריטמען מיט
צו דעם שווינגען פון דעם קלאנג,
פון דעם קלאנג, קלאנג, קלאנג,
צו דעם דרינגען פון דעם קלאנג,
פון דעם קלאנג, קלאנג, קלאנג, קלאנג,
קלאג, קלאנג, קלאנג,
צו דעם לעכצען און דעם קרעכצען פון דעם קלאנג.

.1849

צו העלענא

(מרס ס. ה. וויטמאן)

איך האב דיך איינמאל נאר געזעהן — מיט יאהרען
צוריק. עס איז געווען א נאכט אין יולי.
און פון א פולער לבנה, וואס האט, ווי דיין זעל,
הויך שוועבענדיג, א שנעלען וועג אין הימעל
געזוכט, אין שטילען שלומער איז געפאלען
אין נאכט פון ליכט א זילבער־זיידענער שלייער
אויף די געזיכטער פון א טויזענד רויזען
אין גארטען, וואס פארצויבערט איז געלעגען.
קיין ווינט האט ניט געוואגט זיך דא צו ריהרען,
סאידען גאר שטיל אויף די שפיץ פינגער טרעטען.
געפאלען איז דאס ליכט אויף יענע רויזען,
וואס האבען פאר דאס ליעבע־ליכט געגעבען
די זעלען דופטענדע אין טויט עקסטאז.
געפאלען איז דאס ליכט אויף יענע רויזען,
וואס זיינען שמייכלענדיג דארט אויסגעגאנגען
אין בייטען זייערע, פארצויבערט פון דיין צויבער
און פון דער פאעזיע, וואס שוועבט ארום דיר.

געקליידט אין ווייס, דארט נאכזינענד געשטאנען
ביזטו האלב אנגעלעהנט: פון דער לבנה
געפאלען איז דאס ליכט אויף יענע רויזען
און אויך אויף דיין געזיכט, פארהילט אין טרויער!

איז דאס געווען ניט שיקזאל יענע יולי נאכט,
ניט שיקזאל (וועמעס נאמען איז אויך טרויער),
וואס האט מיך אפגעשטעלט ביי'ם גארטען פלויט,
דעם דופט צו אטמען פון פארוויגטע רויזען?

קיין רויש: געשלאפען האט די בייזע וועלט.
נאר דו און איך. (א, הימעל, ליעבער גאט!
ווי ס'קלאפט מיין הארץ, ווען איך פאר די צוויי ווערטער!)
נאר דו און איך. איך בין געבליבען שטעהן,
און אין אן אויגענבליק איז אלץ פארשוואונדען.
(געווען איז דאך פארצויבערט דאן דער גארטען!)

אין הימעל איז דער פערעל שיין פארגאנגען.
די רויזען בייטען און די שלאנגען ווענגען,
די בלומען און די טרויעריגע בוימער —
אלץ איז פארשוואונדען: ס'איז דער רויזען דופט
פארשטארבען אין די ארעמס פון דער לופט —
נאר דו אליין — ניין, ווענינער פון דיר:
דאס געטליכע ליכט אין דיינע טיפע אויגען,

דיין זעל אין די אַרויפּבליקענדע אויגען,
כ'האָב זיי געזעהן נאָר — ס'איז געווען מיין וועלט!
כ'האָב זיי געזעהן נאָר — זיי נאָר שעה'ן לאַנג,
נאָר זיי, ביז די לבנה איז פאַרגאַנגען.
אַ, וועלכע צויבער זאָגען זיינען דאָרט פאַרשריבען
אויף יענע הימעלשע, קריסטאַלענע ספערען!
אַ וועה — ווי טיף! אַ האָפנונג — ווי ערהאַבען!
אַ ים פון שטאָלץ — ווי שוויינענדיג און קלאָר!
אַ שטרעבען — ווי געוואַגט! און דאָך די טיפע
די אַבגרונד טיפע פעהיגקייט צו ליעבען!

דאָך ענדליך האָט דיאַנאַ זיך פאַרבאָרגען
אין וועסט, ווייט אין אַ ווייכען וואָלקען־בעט.
און דו, אַ גייסט, ביזט ביסלעכווייז פאַרשוואונדען.
געבליבען זיינען נאָר די אויגען דיינע.
זיי שטראַלען אייביג, קענען ניט פאַרשווינדען.
אין וועג אין איינזאַמען מיר האָבען זיי
געלויכטען יענע נאַכט, און האָבען מיך
זינט דאַן (ווי האָפנונגען) מעהר ניט פאַרלאָזען.
זיי פיהרען מיך זינט דאַן דורך מיינע יאָהרען.
זיי זיינען פריסטער — איך בין זייער קנעכט.
ס'איז זייער ווערק צו לויכטען, און מיין פליכט
ערלייזט צו ווערען דורך דאָס ריינע ליכט,
געלייטערט ווערען אין דעם העלען פלאַם,

געהייליגט ווערען אין גן עדן פלאם.
זיי פילען מיך מיט שעהנהייט (זי איז האפנונג)
איך קניה פאר זיי, די שטערען אין מיין הימעל
אין טרויעריגער וואך פון מיינע נעכט.
און אויך אין העלען שיין פון מיטען טאג
קען איך זיי זעהן — צוויי זיסע, פינקלענדינע
ווענוסעס, נים פארלאשען פון דער זון.

.1848

אַנאַבעל ליע

לאַנג, לאַנג צוריק, אין אַ ווייטען לאַנד,
ביי אַ ים געלעבט האָט זי,
מיין מיידעל, זי זאָל אייך זיין באַקאַנט
מיט דעם נאָמען אַ נ אַ ב ע ל ל י ע.
און געלעבט האָט זי מיט ליעבע נאָר,
און מיך געליעבט האָט זי.

צוויי קינדער זיינען מיר נאָך געווען,
צוויי קינדער, איך און זי,
דאָך געליעבט האָבען מיר מיט מעחר ווי ליעבע,
איך און מיין אַנאַבעל ליע.
און מיט קנאה די שרפים האָבען געזעהן,
ווי מיר ליעבען, איך און זי.

און אַט פאַרוואָס לאַנג, לאַנג צוריק,
איך ווייס ניט ווען און ווי,
פון אַ וואַלקען אַרויס איז אַ ווינט און פאַרקיהלט
מײַן שעהנע אַנאַבעל ליע.
און איהרע עדעלע קרובים פון מיר
האַבען אַוועקגערויבט זי,
און אין אַ קבר אײַנגעשלאָסען
מײַן שעהנע אַנאַבעל ליע.

מיט קנאה די שרפים, ניט האַלב אַזוי גליקליך,
געזעהן האַבען מיך און זי.
יע, אַט פאַרוואָס דאָס איז געשעהן,
איך ווייס ניט ווען און ווי,
אַז אַ ווינט איז פון אַ וואַלקען אַרויס
און פאַרקיהלט און געטויט מײַן אַנאַבעל ליע.

דאָך שטאַרקער מיר האַבען געליעבט, ווי די,
וואָס זיינען פיעל עלטער געוועזן ווי מיר,
וואָס זיינען פיעל קליגער געוועזן ווי מיר.
און ניט אין די הימלען הויך די מלאכים,
און ניט אין דעם אָפּגרונד פון ים די שדים
צושיידען קענען ווען מיך און זי,
מײַן זעל און די זעל פון מײַן אַנאַבעל ליע.

דער לבנה שיין וויגט אין טרוימען מיך איין
פון מיין שעהנער אנאבעל ליע.
אין דעם שטערען ליכט זעה איך קלאָר דאָס געזיכט
פון מיין שעהנער אנאבעל ליע.
קומט פון אָוונד די צייט, לעג איך זיך ביי דער זייט
פון מיין ליעבער, מיין לעבען, מיין כלה, מיין פרייד,—
ביי דעם זינגענדען ים זעה איך זי,
אין איהר קבר דאָן זעה איך זי.

1849

צו פ —

(פרענסעס סארדזשענט אסגוד)

וואו ס׳געהט מיין וועג נאר קליין און שמאל,
געליעבטע, צווישען וועה און פיין
(מיין טריבער וועג, וואו ס׳האט קיינמאל
ניט אויפגעבליהט קיין העלער שטראל),
לויכט פון איין טרייסט מיר נאר דער שיין,
דער טרוים פון דיר ברענגט אלעמאל
מיר רוה פון עדן׳ס טאל.

אן אינזעל גרין, פארצויבערט, ווייט
איז אין מיין הארצען דיין געשטאלט.
ארום דער ים איז טיף און ברייט,
אין צארן מיט ווינט און וואלקענס שטרייט, —
דער אינזעל נאר אינמיטען שטראלט,
און פון דער הויך צו יעדער צייט
דעם קלארען הימעל׳ס שמייכעל פאלט.

1835—1845

צו פרענסעס ס. אָסגוד

דיין הארץ נאָך ליעבע בענקט? — דיין וועג
פארלאָז ניט דורך דיין לעבען.
זיי וואָס דו ביזט דורך דיינע טעג,
זאָלסט אנדערש זיין ניט שטרעבען.
ביזט צארט און מילד און מעהר ווי שעהן,
וועט דיך די וועלט באעהרען,
וועט לויכטען ווייט ארום דיין חן,
וועט ליעבע איינפאך ווערען.

1835—1845

יולאַליע

כ'האָב געלעבט אַליין
אין אַ וועלט פון פּיין
און קראַנק אין זעל און לייב,
ביז די שעהנע און מילדע יולאַליע איז געוואָרען מיין
שעמעוודיג ווייב,
ביז די בלאָנדע און יונגע יולאַליע איז געוואָרען מיין
שמייכלענדיג ווייב.

אך, קיין שטערן גאָר,
שיינט ניט אַזוי קלאָר,
ווי דאָס אויג פון מיין ליעבער שטראַלט.
און ניט אַזוי שעהן
איז אַ וואָלקענדעל קליין,
פון לבנה ליכט באַשטראַלט,
ווי שעהן אַ לאָק פון דער שטילער יולאַליע גלייכגילטיג פאַלט,
ווי שעהן אַ לאָק פון דער שטראַלענדער יולאַליע באַשיידען פאַלט.

איצט צווייפעל און פּיין
מיט אונז קענען ניט זיין,
רען אַ זעל צו אַ זעל דאַ שטרעבט.
און טאָג אוים — טאָג איין
פּאַלט אויף אונז דער שיין
פון אסטארטאַ, וואָס אין הימעל שוועבט,
און ארויף צו איהר איהר מוטערליך אויג די ליעבע יולאַליע הויבט,
און ארויף צו איהר איהר פּיילכען אויג די יונגע יולאַליע הויבט.

1845

צום מ. ל. ס.

(מרס. מאריא לואיז שין)

פון די, וואס דיך באגריסען ווי דעם מארגען,
פאר וועמען נאכט איז, ווען דו ביזט ניטא,
פאר וועמען דאן די זון פארשווינדט פון הימעל,
דאס הייליגע ליכט: וואס וויינענדיג דיך בענשען
אונאויפהערליך פאר האפנונג, לעבען און
פאר טיף באגראבענעם און באלעבטען גלויבען
אין אמת, טוגענד און אין מענשליכקייט;
פון די, וואס ליגען אין פארצווייפלונגס בעט,
צו שטארבען גרייט, און שטעהען פלוצלונג אויף
ביי דיינע מילדע ווערטער: „זאל זיין ליכט!“
די מילדע ווערטער ווערען באלד פארווירקליכט
אין ריינעם שרפים בליק פון דיינע אויגען;
פון די, וואס דאנקען דיך, און דאנקבארקייט
שטיינט ביז פארגעטערונג, — געדענק, געדענק
דעם טרייסטען, דעם ערגעבענסטען פון זיי.
ער האט די שוואכע ווערטער דאס געשריבען
און שרייבענדיג, געציטערט, וויל ער ווייס,
עס רעדט זיין זעל דא צו א מלאך'ס זעל.

1847.

צן — — (מאַריע לואיז)

(מ ר ס. מ א ר י ע ל ו א י ז ש י ו)

ניט לאַנג צוריק האָב איך געוואַגט צו זאָגען,
אין איטאַליענער איבערשאַצונג פון פאַרשטאַנד,
אַז אונבאַזיעגבאַר איז „די מאַכט פון ווערטער״,
אַז ס׳קען ניט קיין געדאַנק זיין אין געהירן,
וואָס זאָל צו שווער זיין פאַר דער צונג פון מענשען.
און ווי אין שפּאָט אויף מיין באַריהמען זיך,
געריהרט זיך האָבען אין מיין האַרצען׳ס אפּגרונד
צוויי ווערטער — ווייך, צווייזילביג, איטאַליעניש —
וואָס נאָר מלאכים מורמלען אין א טרוים
אין לבנה שיין, אין „טוי, וואָס הענגט ווי פּערעל
געשנירט אין קייטען אויף דעם חרמון באַרג״; —
געדאַנקען אונגעדאַכטע, פון געדאַנקען
די זעלען; וויזיאָנען רייכערע
און געטליבערע נאָך פון די, וואָס איזראַפעל
דער שרף, מיט דער ליעבסטער שטים באַשאַנקען,
וואָלט נאָר געקענט אַרויסברענגען. און איך!
די פּעדער פאַלט פון מיין אונמעכטיגער האַנט.

כאָטש דו באַפעהלסט מיר, קען איך דאָך ניט שרייבען,
ווען כ'האָב דיין ליעבען נאָמען פאַר אַ טעקסט.
איך קען נים שרייבען, קען ניט רעדען, דענקען.
איך קען ניט פיהלען, ווייל ניט פיהלען איז דאָס שטעהן
באַוועגלאָז אויף דער גאָלד'נער שוועל פון טרוימען,
פאַרצויבערט שטאַרען טיף אַראָפּ אין אפּגרונד,
און ציטערען, זעהענדיג פון רעכטס און לינקס,
און אויבען, און פאַר זיך, ווייט, ווייט אַרום,
צווישען אַ פורפור נעבעל, צו דעם אָרט,
וואו ענדליך ווערט מיין בליק אין רוים פאַרלאָרען, —
נ אָ ר ד י ך א ל י י ן.

1848

צו דער וואָס איז אין גן עדן

פון מיינע שעהנע טרוימען
ביזטו געוועזן א בילד,
א שריין אין ווייטע רוימען,
אן אינזעל גרין און מילד,
אין בלומען — מיינע בלומען —
אין טרוימען איינגעהילט.

א טרוים צו שעהן און העל,
א טרוים צו ליעב און צארט, —
ער איז פארגאנגען שנעל!
דער צוקונפט'ס שטים איז הארט:
„געה ווייטער!" — נאר מיין זעל
ביי'ם חלום שעהן און העל
שוועבט אום און שטארט אוןווארט.

ווייל ס'לויכט מיין ליכט פון לעבען

ניט מעהר! („ניט מעהר!" — דער מער

ביי'ם ברעג זינגט וויסט און לער)

עס וועט דער בוים ניט לעבען,

פון בליץ געטראָפען שווער!

טויט איז דער אָדלער — שוועבען

אין הויך וועט ער ניט מעהר!

און ס'פליהען טעג אין טראַנסען,

די נעכט א טרוים מיר היט —

וואו דיינע אויגען גלאַנצען,

וואו ס'זינגען דיינע טריט

און לייכט אין עטער טאַנצען,

וואו טויט קומט קיינמאָל ניט.

1835

דאָס קאָליזעאום

סימוואָל פון אַלטען רוים ! רעליקוויען שראַנק
פון די ערהאַבענע באַטראַכטונגען,
ירושה פון א צייט פון מאַכט און לוקסוס !
איך זעה דיך ענדליך נאָך אַזוי פיעל טעג
פון וואַנדערען אין ברענענדיגער דורשט
(דורשט נאָך דיין קוואַל פון וויסען, וואָס דאָ פליסט)
איך קניה, אַן אַנדערער, אַ נידריגער,
דאָ אין דיין שאָטען, און עס טרינקט מיין זעל
דיין גרויסקייט און דיין וועה, דיין רוהם און טרוים !

אונענדליכקייט ! און דאָס פאַרגאַנגענע !
שווייגען ! פאַרצווייפלונג ! און די טיפע נאַכט !
איך פיהל איך איצט אין אייער גרויסער מאַכט.
אַ צויבער שטאַרקער פיעל פון דעם, וואָס ס'האָט
געפיהלט אַמאָל דער קעניג פון יהודה !
פיעל מעכטיגער פון דעם, וואָס די כאַלדעער
געצויגען האָבען פון דעם שטערען הימעל !

דאָ פֿאַלט אַ זייל, וואו ס'איז אַ העלער געפֿאַלען!
דאָרט, וואו אַ גאָלד'נער אדלער האָט געגלאַנצט,
אַ פֿלעדערמויז האַלט איצט אין נאַכט איהר וואַך!
און וואו דער ווינט אַמאָל האָט ביי די דאַמען
צובלאָזען זיי'רע גאָלד געפֿאַרבטע האָר,
דאָרט שאָקלען זיך נאָר ווילדע גראָז און רויר!
וואו אויף זיין גאָלד'נעם טראָן דער אימפּעראַטאָר
געזעסען איז, לויפֿט שנעל און שוויינענדיג
אַ שופּענטיער איצט אין זיין מאַרמאָר היים
אין נאַכט, באַלויכטען קוים פֿון דער לבנה!

אַ ווענט, אַ מאָך־באַוואַקסענע אַרקאַדען,
אין שימעל פֿערדעסטאַלען און קאַלאָנען,
אונקלאָרע זיילענקעפּ, צוטרייסעלטע
און האַלב צושטערטע פֿריזען און קאַרניזען!
רואינען, גרויע שטיינער, — איז דאָס אַל ץ?
אַלץ פֿון דעם רוהמרייכען און קאָלאָסאַלען,
וואָס ס'האָבען דאָ די שעה'ן די צושטערער
פֿאַר מיר און פֿאַר דעם שיקזאַל נאָר געשווינט?

„ניט אַלץ, — אַז עכאָ ענטפֿערט מיר, — ניט אַלץ!
פּראָפּעטען־שטימען אייביג פֿאַר די ווייזע
פֿון אונז, רואינען, קלינגען הויך און קלאָר,
ווי צו דער זון פֿון מעמנאָן'ס שטיין די הימנען,

די מעכטינסטע אונז זיינען אונטערוואָרפען,
מיר הערשען איבער אַלע ריזען גייסטער.
מיר, גרויע שטיינער, זיינען ניט אונמעכטיג.
ניט אונזער גאַנצע קראַפט איז נאָך פאַרשוואונדען,
ניט אונזער גאַנצער צויבער איז פאַרגאַנגען,
ניט יעדע וואונדער קראַפט, וואָס אַרום אונז,
ניט יעדער סוד, וואָס איז אין אונז פאַרבאָרגען,
ניט די עראינערונג, וואָס הענגט אויף אונז,
באַציערט אונז און באַקליידט אין מעהר ווי רוהם.“

1833

דער פאַר'כשופ'טער פּאַלאַץ

אינמיטען פון אַ טאָל אַ גרינעם,
פון שרפים ליכטיגע באַוואוינט,
אַ פּאַלאַץ הויכען, שטאָלצען, שעהנעם
האַט ווען אַ שטראַלען־שיין געקרוינט.
און ס'איז געווען אין רייך פון שטראַלען
דער האַר — געדאַנק.
נאָך איז קיין שרף־בליק געפאַלען
אויף אַזאַ פּאַלאַץ שעהן און שלאַנק.

און ס'זיינען אויפ'ן דאַך געהאַנגען
און האַבען אין דער לופט געוועהט
פאַהנען פון גאָלד אויף געלע שטאַנגען
(פאַרגעסען לאַנג איז יענע צייט!)
האַט אַ זעפיר אהין פאַרטראַגען
אין בלויער לופט,
פון שלאָס האַט ער אַוועקגעטראַגען
אַ צאַרטען, צויבערליכען דופט.

און דורך די לויכטענדיגע פענסטער
פארנומען האט א וואנדערער'ס בליק,
ווי ס'האבען זיך באוועגט געשפענסטער
צום שטרענגען ריטם פון מוזיק.
ארום א טראָן די גייסטער שוועבען.
אין פורפור קרוין,
אין גלאנץ און רוהם דארט זיצט דערהויבען
דער האר פון קעניגרייך אליין.

רובין און פעריל שיין באגאסען
האט דארט דעם הערליכען פארטאל,
און פריה און שפעט איז אלץ געפלאסען
א מחנה עכאָס פון דעם זאל.
און הערליך האט אין רוים געקלונגען
דער שטילער כאָר.
זיי האבען פריה און שפעט באזונגען
די ווייזהייט פון דעם קעניג נאר.

דאך גייסטער פיעל פון בייז און זארגען
באפאלען זיינען יענעם טאל.
(א וועה! א וועה! עס וועט דער מארגען
ניט אויפגעהן אויף דעם לאנד קיינמאל!)

דער שלאָס, וואָס איז אַ טרוים געוועזן
פון הערליכקייט,
איז איצט אַ זאַגע האַלב פאַרגעסע,
פון אַן אומדענקליך אַלטער צייט.

איצט, דורך די רויט־באַשיינטע פענסטער
דאָרט שוועבן פאַר דעם וואַנדערער׳ס בליק,
אַ רייה פאַנטאַסטישע געשפענסטער
צום טאַקט פון גרילצענדער מוזיק.
און ס׳געהען פון דעם טויער בלייכן,
מיט לייכטע טריט
געשטאַלטן פינסטערע און לאַכן —
זיי שמייכלען קיינמאָל ניט.

1839

דער וואָרים דער ערלאָבערער

א גרויסער פעסט געגעבען זוערט
אין איינזאמקייט פון צייט.
פארדעקט, פארטרויערט און פארטרערט,
מלאכים זיצען גרייט.
פון האפנונג און פון שרעק א שפיעל
געהט אן פאר זייער בליק.
און דער ארקעסטער אטעמט שטיל
פון ספערען די מוזיק.

און מורמלענדיג וואס אין דער שטיל,
פּאַיאַצען פיעל אין גאָט'ס געשטאלט,
הער־הין זיך דרעהען אין דעם שפיעל.
א מחנה שאטענס זיי באפאלט
און פיהרט זיי, דרעהט די ביהנע אום
ביי יעדען ווינקעל, ברעט און שפאלט,
פון זיי'רע פליגלען פייערליך־שטום
אומזיכבאר אומגליק פאלט.

משונה'דיג די דראמא! קענסט
פארגעסען זי? — א, קיינמאל נים!
מען יאגט נאך אייביג א געשפענסט,
מען כאפט איהם קיינמאל נים.
און אין א רינג געשווינד, געשווינד,
אלץ פליהט ער אום און פליהט.
פיעל וואהנזין דא, און נאך מעהר זינד,
און שרעק אויף יעדען טרים.

א קריכיג, רויט באשעפעניש
קומט, דרעהענדיג זיך פויל,
א ווארים קומט פון פינסטערניש
אינמיטען דעם פאיאצען־קנויל.
ער דרעהט זיך, גראבט איין דורשטיג־ווילד
אין זיי זיין העסליך מויל,
די שרפים וויינען ביי דעם בילד
און שוידערען פאר גרויל.

און באלד דער שיין פארלאשען ווערט,
אויף יעדער אנגסטליכער געשטאלט
א טויט־קלייד פלאטערט, צו דער ערד
מיט א גערוייש דער פארהאנג פאלט.

די שרפים אין דער לופטיגער שטיל
ערקלערען, בלייבע, פאַר דער וועלט,
אַז „לעבען" הייסט דער טרויער־שפּיעל,
דער וואָרים איז דער העלד.

1843

שווייגען

פאראַן אַזעלכע אונפערלייבטע קרעפטען,
אין זיי אַ דאָפּעלט לעבען זיך באַווייזט:
אַ בילד פון זאַכען צוויי, וואָס זיך באַהעפטען
פון שטאָף און ליכט אין קערפער און אין גייסט.
פאראַן אַ צווייפאַך שווייגען — ברעג און מער —
קערפער און זעל. וואוינט איינער אויף אַן אָרט,
באַדעקט מיט יונגען גראָז; אַ פייערליך וואָרט,
אַ מענשליכע עראינערונג טריב און שווער
מאַכט פורכטלאָז איהם: זיין נאָמען איז „ניט מעהר".
ער איז פאַראייניגט שווייגען: פורכט איהם ניט!
ער האָט קיין קראַפט פון בייז אין זיך אַליין;
דאָך זאָלען ווען דיך פיהרען דיינע טריט
פאַרביי זיין שאָטען נאָר (אַ טייוועל קליין,
וואָס וואוינט, וואו קיינמאָל ניט געטראָטען האָט
קיין פוס פון מענש), דאַן זאָל דיר העלפען גאָט!

.1840

אַ הימן

באַגין, בייטאָג, ווען טונקעל ווערט,
ביינאַכט האָסטו מיין הימן געהערט!
ווען שטאַרק, ווען שלאַף, אין פרייד און פּיין
מיט מיר, מאַריאַ, זאָלסטו זיין!
ווען שעה'ן פליהען העל פאַרביי,
דער הימעל איז פון וואָלקענס פריי,
כ'בין זיכער אין דיין שוץ און וואַך,
דו פיהרסט מיין האַרץ פאַרבלענדט און שוואַך.
איצט ווען דאָס שיקזאַל פּיין מיר ברענגט,
און איבער מיר אַ נעבעל הענגט,
מיין צוקונפט, קעניגין, זאָל זיין
באַלויכטען מיט דיין האָפנונג'ס שיין.

1835

סצענען פון „פאָליציאָן“

דראַמאַטישער פראַגמענט.

סצענען פון „פּאָליציאַן“

(דראַמאַטישער פראַגמענט)

I

רוים, אַ זאַל אין אַ פּאַלאַץ.
אַלעסאַנדראַ און קאַסטיליאַנאָ.

אַלעסאַנדראַ
ביזט טרויעריג, קאַסטיליאַנע.

קאַסטיליאַנע
טרויעריג? — ניין.
אַ, איך בין דאָך דער גליקליכסטער אין רוים.
נאָך אַ פּאָר טעג, דו ווייסט, מיין אַלעסאַנדראַ,
און דו ועסט מיינע זיין. אַ, איך בין גליקליך!

אַלעסאַנדראַ
מיר דוכט, אַז אויף אַ זונדערבאַרער אַרט
ווייזטו דיין גליק אַרוים. וואַס איז דיר, פריינד?
ייאַס זיפצסטו אַזוי שווער?

קאסטיליאנע

איך האָב געזיפצט?

איך האָב דאָס ניט געוואוסט. אַ נאַרישקייט,
דאָס איז ביי מיר אַ נאַרישע געוועהנהייט,
ווען איך בין זעהר גליקליך. כ'האָב געזיפצט? (זיפצט ווידער)

אַלעסאַנדראַ

יע, האָסט געזיפצט. ביזט ניט געזונט. דו האָסט
צופיעל געטרונקען וויין און נעכט פאַרבראַכט
אָהן שלאָף. איך האָב באַמערקט דאָס און באַדויערט.
דיין אָנבליק איז געענדערט, מאַט דיין בליק.
קיין זאַך איז דאָך פאַר דיר ניט אַזוי שעדליך,
ווי נעכט אָהן שלאָף, און וויין, קאַסטיליאָנע.

קאַסטיליאַנע (נאָכדענקענדיג)

קיין זאַך ניט, טייערסטע, אפילו ניט
די ערגסטע זארגען, איז ניט אַזוי שעדליך,
ווי נעכט אָהן שלאָף, און וויין, כ'וועל בעסער זיין.

אַלעסאַנדראַ

זיי בעסער, און פאַרלאָז דעם קרייז פון פריינד
פון נידעריגען שטאַנד, וואָס פּאַסען וועניג
פאַר דיר, אַ יורש פון די בראָליאָ
און אַלעסאַנדראַ'ס מאַן.

ק אַ ס ט י ל י אַ נ ע

כ'וועל זיי פֿאַרלאָזען.

אַ ל ע ס אַ נ ד ר אַ

דו ווערסט. דו מוזט. זאָלסט אויך מעהר אַכטונג געבען
אויף קליידונג, דיענערשאַפט. צו איינפּאַך זיינען
זיי פֿאַר דיין הויכען ראַנג. דען פיעל העננגט אָפּ
פון אויסזעהן.

ק אַ ס ט י ל י אַ נ ע

כ'וועל שוין אַכטונג געבען.

אַ ל ע ס אַ נ ד ר אַ

גיב אַכטונג. דאַרפסט אַביסעל מעהר אויך זאָרגען
וועגען אַ פּאַסיגען געשפּאַן. דיר פעהלט,
מיין הערר, נאָך זעהר פיעל צו אמת'ער ווירדע.

ק אַ ס ט י ל י אַ נ ע

איך וויים, פיעל, פיעל, אַ זעהר פיעל נאָך פעהלט מיר
צו אמת'ער ווירדע.

אַ ל ע ס אַ נ ד ר אַ (הויכמוטיג)

שפּאַסט גאָר איבער מיר!

ק אַ ס ט י ל י אַ נ ע (פאַרטיפט אין זיך)
אַ ליעבע לאַלאַרזשע!

אלעסאנדרא

וואָס הער איך איצט?
איך רעד מיט איהם — ער רעדט גאָר וועגען לאַלאַדזשע
הערר גראף! (לייגט אַרויף איהר האַנט אויף זיין אַקסעל)
וואָס טרוימט איהר? ער איז ניט געזונט!
וואָס איז אייך, גראף?

קאסטיליאַנע (ווי אויפבאַפענדיג זיך)

אַ שעהנסטע הערצאָגין!
פאַרצייהט, פאַרצייהט. געוויס, כ'בין ניט געזונט,
נעמט אייער האַנט אראָפּ נאָר פון מיין אקסעל.
ס'איז שטיקענד, היים. מאַדאַם, דער הערצאָג קומט!
(די בראָליאָ קומט אריין)

די בראָליא

מיין זוהן, כ'האָב נייעס! — האַ, וואָס איז געשעהן?
(באַטראַכט אַלעסאַנדראַ'ן)
אַ ברונז? קוש זי איצט, קאַסטיליאַנע,
דו הונט, מאַך ווידער גוט אַלץ אין אַ רגע.
כ'ברענג נייעס אייך. פּאָליציאָן קומט אָן באַלד
אין רוים, — פּאָליציאָן, דער גראַף פון לייסטער,
וועט צו דער האָכצייט זיין. צום ערשטען מאָל
באַזוכט ער איצט די קייזערליכע שטאָדט.

אלעסאנדרא

פאליציאן פון ענגלאנד, גראף פון לייסטער?

די־בראליא

יע, ער, מיין ליעבע. צו דער האכצייט וועלען
מיר זעהן איהם. כאטש נאך יונג איז ער אין יאהרען,
איז ער שוין אלט אין רוהם. איך האב קיינמאל
איהם ניט געזעהן. מען זאגט, ער איז א וואונדער
אין וויסען און אין בראווקייט און אין רייכטום
און אין דער הויכער אפשטאמונג. מיר וועלען
איהם צו דער האכצייט זעהן.

אלעסאנדרא

כ'האב וועגען איהם
געהערט אזוי פיעל. לייכטזיניג און פרעהליך
איז ער, ניט אמת? און ער דענקט גאר וועניג.

די בראליא

א טעות, ליעבע. ס'איז קיין וויסענשאפט
פאר איהם גאר נים צו טיף, אזוי דערצעהלט מען.

אלעסאנדרא

דאס איז דאך זונדערבאר! איך האב געקענט
פיעל מענשען, ועמען ס'האט פאליציאן
באפריינדט, און ווי איין מענש זיי זאגען אלע,
א וואהנזיניגער נעהט ער דורך דאס לעבען
און טרינקט פון פרייד דעם בעכער ביז צום דעק.

קאסטיליאַנע

ווי לעבערליך! איך קען פּאַליציאַן.
ניט לייכטזיניג איז ער, ניט קיין געלעהרטער.
אַ טרוימער איז ער, וועמען ס'זיינען פרעמד
אלטעגליכע, געמיינע ליידענשאַפטען.

די־בראַליאַ

קינדער, מיר וועלען איבער דעם ניט שטרייטען.
קומט איצט ארויס אין גאָרטענ'ס דופּט'גע לופט
האָב איך געטרוימט דאָס, צי געהערט דאָס ווירקליך,
אַז מעלאַנכאָליש איז פּאַליציאַן?

II

די בראַליאַ

רוים. — אַ פרויען צימער מיט אַן אָפענעם פענסטער, וואָס קוקט אַרוים אין גאָרטען. לאַלאַדזשע, אין טרויער קליידער, לעזט ביי אַ טיש, אויף וועלכען עס ליגען עטליכע ביכער און אַ האַנט שפיגעל. אין הינ־טערגרונד ליגט אָנגעלעהנט אין אַ שטוהל יאַצינטאַ, די דיענסט

לאַלאַדזשע

יאַצינטאַ, דאָס ביזטו?

יאַצינטאַ (מיט חוצפה)

יע, גנעדיגע פרוי.

לאַלאַדזשע

כ'האָב ניט געוואוסט, יאַצינטאַ, אַז דו וואַרטסט.
זעץ דיך! און זאָל מיין געגענוואַרט דיך ניט
באַלעסטיגען. זעץ דיך! כ'בין זעהר נידריג.

יאַצינטאַ (אָן אַ זייט)

ס'איז צייט.

(זעצט זיך אין דער קרים אויף אַ שטול, לעהנט אָן איהרע עלענבויגענס און קוקט אויף איהר האַרין מיט אַ פאַרעכטליכען בליק.
לאַלאַדזשע לעזט ווייטער)

לאַלאַרזשע

ער האָט געזאָגט: „אונטער אַנאַנדערען הימעל
האָט אויפגעבליהט אַ העלע, גאָלד'נע בלום.“
(שטעלט זיך אָפּ, מישט איבער עטליכע בלעטער און לעזט ווייטער)
„קיין לאַנגער ווינטער דאָרט, קיין שניי, קיין רעגען.
דער אָקעאַן נאָר ברענגט די מענשען קיהלונג,
דעם גייסט דעם מילדען פון דעם ווינט פון וועסט.“
ווי שעהן דאָס איז! ווי וואונדערשעהן! ס'דערמאָנט מיר
די פיבערטרוימען מיינע פון אַ הימעל.
אָ, גליקליך לאַנד! זי איז — זי איז געשטאָרבען!
אָ, גליקליכערע נאָך, דו ביזט געשטאָרבען!
יאַצינטאַ!
(יאַצינטאַ ענטפערט ניט, און לאַלאַרזשע רעדט ווייטער)

נאָך אַן עהנליכע ערצעהלונג
וועגען אַ שעהנער דאַמע איבער'ן ים!
„זי איז געשטאָרבען יונג“, — זאָגט פערדינאַנד
אין שוישפיעל, און באָסאָלאָ ענטפערט איהם:
„מיר דוכט, מיט יאָהרען צופיעל איז באַלאַדען
איהר טרויריג שיקזאַל“. אונגליקליכע פרוי!
יאַצינטאַ!
(יאַצינטאַ ענטפערט ניט)

אָט איז נאָך אַזאַ געשיכטע
פון דער עגיפּטענס קעניגין, וואָס האָט

געוואונען לייכט אַ טויזענד הערצער און
איהר איינען הארץ פאַרלאָרען און געשטאַרבען.
און ס'וויינען איבער איהר צוויי שעהנע דינסטען,
צוויי שעהנע נעמען — עיראַס און כאַרמיאַן!
דער רעגענבויגען און די טויב! — יאַצינטאַ!

יאַצינטאַ (בייז)
וואָס איז, מאַדאַם?

לאַדזשע
געה, מיין יאַצינטאַ גוטע
אין ביכער צימער און פון דאָרטען ברענג מיר
די הייליגע עוואַנגעליסטען
(יאַצינטאַ געהט אַרויס)

אויב ס'איז פאַראַן אַ היילונג נאָך אין גלעד,
איז זי אין יענע ביכער. „טוי נאָך ליעבער
פון דעם, וואָס הענגט ווי פּערל אויף הר חרמון."

יאַצינטאַ (קומט אַריין און וואַרפט אַ בוך אויפ'ן טיש)
אַט איז דאָס בוך! (אָן אַ זייט) ווי זי באַלעסטיגט מיך!

לאַדזשע (ערשטוינט)
יאַצינטאַ, וואָס האָסטו געזאָגט? האָב איך
געטאָן וואָס צו דערצאַרנען דיך? פאַרגיב מיר.
דו האָסט געדיענט מיר לאַנג און ביזט געווען
טריי און ערגעבען. (לעזט ווייטער)

י אַ צ י נ ט אַ (אָן אַ זייט)

כ'גלויב ניט, זי זאָל האָבען
נאָך ציערונג. לאַנג האָט זי מיר אַלץ געגעבען.

לַ אַ לַ אַ ד ז ש ע

יאַצינטאַ, וואָס האָסטו געזאָגט? כ'דערמאָן זיך,
האָסט לאַנג שוין ניט גערעדט וועגען דיין הייראַט.
וואָס מאַכט דיין גוטער אונגאַ? ווען וועסטו
די האָכצייט פייערען? דאַרפסטו נאָך ווייטער
מיין הילף?

י אַ צ י נ ט אַ (אָן אַ זייט)

ווייטער מיין הילף? דאָס מיינט מען מיך.
(הויך) מאַדאַם, איהר דאַרפט ניט יעדען טאָג דערמאָנען
מיר יענע ציערונגען.

לַ אַ לַ אַ ד ז ש ע

אַ, ניין, יאַצינטאַ.
כ'האָב לאַנג פאַרגעסען גאַר אָן יענע זאַכען.

י אַ צ י נ ט אַ

קען זיין, קען זיין. דאָך וואָלט איך זיך געשוואָרען.
און אונגאַ האָט געזאָגט, דער שטיין אין רינג
איז גאָר ניט עכט, וויל גראָף קאַסטיליאָנע

וואלט איך אז עכטען דימענט ניט געשאנקען.
און אויסערדעם, מאדאם, איז דאך פארשטענדליך.
א י צ ט דארפט איהר מעהר קיין ציערונג דאך ניט האבען.
(געהט אַרויס)

לאלאדזשע

(ברעכט אוים אין געוויין. איהר קאפ זינקט אַראפ אויפ'ן טיש.
זי הויבט אויף דעם קאפ נאָך אַ פּאַוזע)

דו, אָרימע לאלאדזשע! שוין צו דעם געקומען!
דיין איינ'נע דיענסט! — דאך מוט! — ס'איז נאָר א שלאנג,
א שלאנג, וואס דו האסט אויף דיין ברוסט דערוואָרעמט.
(זי נעמט דעם שפיגעל)

אט איז א לעצטער פריינד — צופיעל א פריינד
אין פריהערדיגע טעג, וועט דיך ניט נארען.
אַ, קלארער טרייער שפּיגעל! איצט דערצעהל מיר
א מעשה'לע א שעהנס, זאל דיר ניט ארען,
אויב דאס סוט וועה. ער ענטפערט מיר. ער רעדט
פון איינגעפאל'נע באקען, טריבע אויגען
און לאנג פארבליהטער שעהנקייט — ער געדענקט מיך.
ער רעדט פון פרייד פארוויסטער לאנג, פון האפנונג
דער הימעלשער, וואס איז שוין לאנג באגראבען.
איצט שטיל און טרויריג, אבער קלאר פארנעמליך
מיר מורמעלט ער פון א פריהצייט'גען טויט.
אַ, קלארער, טרייער שפּיגעל! דו באטריגסט ניט,

מיינסט אין באַטרוג דאָך גאָרניט צו געווינען.
קאַסטיליאַנע האָט געליינט אין ליעבע,
דאָך דו ביזט וואָהר, און ער איז פאַלש, פאַלש.
(אין דער צייט ווען זי רעדט קומט אַ מאָנאַך אַריין אין ציטער
און דערנעהנטערט זיך אונבאַמערקט)

מ אָ נ אַ ך

געליעבטע טאָכטער, זוך דיר רוה אין הימעל.
געדענק אַן אייביגקייט, בעט גאָט, טו תשובה.

ל אַ ל אַ ד ז ש ע (שפּרינגט אויף)

איך קען ניט. דען מיין זעל פיהרט קריג מיט גאָט!
פון פרייד די קלאַנגען שרעקליכע דאָ אונטען
באַאונרוהיגען מיך. געה, כ׳קען ניט בעטען.
מיך קוועלט דער דופט דער ליעבער פון דעם גאָרטען.
מיך ערגערט נאָר דיין זיין דאָ. געה ארוים.
איך ציטער פאַר דיין פריסטערליכע קליידונג.
דיין קרוציפיקס פּילט אַן מיין האַרץ מיט שרעק!

מ אָ נ אַ ך

דענק נאָך וועגען דער רעטונג פון דיין זעל.

ל אַ ל אַ ד ז ש ע

דענק דו וועגען מיין יוגענד, מיינע עלטערען
אין הימעל, וועגען אונזער שטילער היים,

דעם טייכעל, וואָס איז פאַר דער טיר געפלאָסען!
דענק וועגען מיינע קליינע שוועסטערלאך!
דענק וועגען מיר, מיין ליעבע און מיין צוטרוי,
זיין וואָרט, זיין שבועה און מיין אונטערגאַנג,
מיין וועה, וואָס קען גאָר ניט באשריבען ווערען! —
לאָז מיך אליין! — ניין, בלייב איצט, בלייב, וואָס זאָגסטו
וועגען געבעט? האסטו נערעדט פון גלויבען
און פון א נדר?

מאנאך

יע, איך האָב גערעדט.

לאלאדזשע

גוט. ס'איז אַ נדר פּאַסיג איצט פאַר מיר,
אַ הייליגער און נויטיגער און גרויסער
און פייערליכער.

מאנאך

לויבענסווערט, מיין טאָכטער.

לאלאדזשע

נאך פריה צו לויבען, פאטער, ס'איז ניט גוט.
האָסטו אַ קרוציפיקס, וואָס פּאַסט פאַר דעם?
אַ קרוציפיקס, ביי וועלכען איך זאָל שווערען?
(ער גיט איהר זיינעם)

ניט דעם! אַ ניין, ניין, ניין! ניט דעם, ניט דעם!
(צימערט אויף).
איך זאָג דיר, כ'שרעק מיך פאַר דיין פריסטער קליידונג
און פאַר דיין שוואַרצען קרייץ, — נעם איהם צוריק!
איך האָב מיין אייג'נעם קרוציפיקס, וואָס פאַסט
פאַר דעם, וואָס איך וויל טאָן, אַ סימוואָל איז ער.
ביי איהם וועל איך איצט שווערען.
(זי הויבט אויף הויך אַ קינזשאַל מיט אַ קרייץ-הענטעל)
זעהסט דעם קרייץ?

מ א נ א ך

מיין מאַכטער, וואָהנזין זיינען דיינע ווערטער,
אונהייליג איז דיין ציעל, בלייך דיינע ליפען,
די אויגען ווילד, — רוף ניט דעם הימעל'ס צאָרן
אויף דיך. האַלט, איידער ס'איז צו שפּעט, — באַדענק דיך!
שווער ניט דיין שבועה, שווער דאָס ניט!

ל א ל אַ ד ז ש ע
געשוואָרען!

III

(אַ צימער אין נ׳ פּאַלאַץ. פּ אַ ל י צ י אַ ן און ב אַ ל ד אַ צ אַ ר).

ב א ל ד א צ א ר

זיי מונטערער, פּאַליציאַן! דו טאָרסט ניט,
דו דאַרפסט ניט אין אַזעלכע שטימונגען
אַריינפאַלען. דו זיי נאַר וואָס דו ביזט!
באַפריי דיך פון די טרוימען, פריינד, און לעב!
דיין לעבען איצט איז טויט.

פּ א ל י צ י א ן

אַ ניין, באַלדאַצאַר!
איך לעב, געוויס לעב איך.

ב א ל ד א צ א ר

פּאַליציאַן,
עס טוט מיר וועה אַזוי דיך איצט צו זעהן.

פּ א ל י צ י א ן

עס טוט מיר וועה דיר שמערצען צו פאַרשאַפען.
זאָג, וואָס איז דיין באַפעהל, וואָס זאָל איך טאָן?
כ׳וועל אויף דיין וואונש באַפרייען זיך פון דעם,
וואָס כ׳האָב בירושה פון די עלטערען,
וואָס כ׳האָב געזויגען מיט מיין מוטער׳ס מילך,

און זיין ניט מעהר פּאָליציאָן, נאָר גאָר
אַנאַנדערער. באַפעהל!

באלדאצאר

אין פּעלד, אין פּעלד!

פּאָליציאָן

אהין וועט אויף דער בייזער גייסט דאָך קומען!
אהין האָט ער מיך שטענדיג נאָכגעפאָלגט!
אהין . . . וואָס פאַר אַ שטים?

באלדאצאר

כ'האָב ניט געהערט
קיין שטים, אויסער דיין אייגענער, און איהר אָפּקלאַנג

פּאָליציאָן

האָט מיר זיך נאָר גע'חלומ'ט יענע שטים?

באלדאצאר

וואָרף די חלומות. ס'וואַרט אויף דיר דאָס פּעלד,
דער הויף, רוהם וואַרט אויף דיר און עהרע רופט!
ווילסט די טראָמפּייטען־צונגינע ניט הערען,
פאַרנעמסט גאָר קלאַנגען, וואָס קיין מענש פאַרנעמט ניט,
און שטימען פון געשפּענסטער.

פ א ל י צ י א ן

פון געשפענסטער ?

האסטו דען ניט געהערט ?

ב א ל ד א צ א ר

כ'האב ניט געהערט.

פ א ל י צ י א ן

האסט ניט געהערט ? באלדאצאר, רעד ניט מעהר
צו מיר, פאליציאן, פון פעלד און הויף.
צום טויט דערעסען האבען מיר שוין לאנג
די לערע, קלינגענדיגע איטעלקייטען
פון פעלקער־רייכער ערד ! [illegible] גערולד נאר !
מיר זיינען פריינד געוועזן נאך אין דער קינדהייט
און זיינען פריינד אויך איצט, דאך ניט אויף לאנג שוין.
ווייל אין דער אייביגער שטאדט זאלסטו מיר טאן
א גוטע, ליעבע דיענסט, און ס'וועט א מאכט,
א הייליגע, א גוטע און א גרויסע,
באפרייען דיך פון אלע דיינע פליכטען
צו מיר, דיין פריינד.

ב א ל ד א צ א ר

א בייזע רעטעניש,

איך ו ו י ל זי ניט פארשטעהן.

פ אָ ל י צ י אָ ן

דאָך איצט, ווען פּאָטום
דערנעהנטערט זיך, די האַרען אָטמען שטיל,
פאַרוואַנדעלט צייט דעם זאַמד אין גאָלד'נע קערנער
און בלענדט מיך, פריינד באַלדאַצאַר. ווער מיר, ווער מיר!
איך ק ע ן נ י ט שטאַרבען, ווען דאָרט טיף אין האַרצען
אַ בענקשאַפט ברענט נאָך אַלץ, וואָס שעהן איז, פריינד.
מיר דוכט, די לופט באַלזאַמישער איז איצט,
מעלאָדיען שוועבען אין די ווינטען אום,
מיט אַזאַ ליעבליכקייט די ערד בעדעקט איז,
אין הייליגערען גלאַנץ שוועבט די לבנה
אין הימעל. האָרך! איצט קאָנסט מעהר ניט זאָגען,
אַז דו האָסט ניט געהערט, באַלדאַצאַר.

ב אַ ל ד אַ צ אַ ר

ניין.

פ אָ ל י צ י אָ ן

ניין? הער זיך צו נאָר איצט: דער שוואַכסטער קלאַנג,
דער זיסטער דאָך, וואָס דו האָכט ווען פאַרנומען.
אַ פרויען שטים! און ווער איז אין דעם קלאַנג!
מיין פריינד, ס'באַצווינגט מיך ווי אַ צויבער קראַפט!
די שטים קלינגט ווידער, און ווי פייערליך
זי פאַלט מיר טיף אין האַרץ. נאָך קיינמאָל פריהער

האָב איך זי ניט געהערט. ס'וואָלט גוט געווען דאָך,
ווען כ'וואָלט די שטים די ציטעריגע פאַרנומען
אין פריהערדיגע טעג.

באלדאצאר

איך הער זי איצט.
זיי שטיל. מיר דוכט, זי קומט פון הינטער'ן לאָדען,
וואָס דו קענסט זעהן דאָ דורכ'ן פענסטער דייטליך.
דאָס איז אין ערצאָגליכען שלאָס אָהן צווייפעל
די זינגערין איז אפשר אלעסאנדרא,
וואס איז די כלה פון קאסטיליאנע,
דעם ערצאָג'ס זוהן און יורש.

פאליציאן

ווידער זינגט זי.

א שטים (זעהר שוואך)
„און ביזטו הארט אזוי,
איצט צו פארלאָזען מיך,
וואס כ'האָב געליעבט דיך טריי,
געליעבט אין פרייד און וועה?
און ביזטו הארט אזוי,
איצט צו פארלאָזען מיך?
זאָג ניין! זאָג ניין!" *)

---

*) פון סער טאָמאָס וויעט.

ב א ל ד א צ א ר
דאָס איז אַן ענגליש ליעד. אין לוסטיגען ענגלאַנד
האָב איך דאָס זינגען אָפט געהערט, דאָך קיינמאָל
ניט אַזוי טרויעריג. שטיל! ווידער זינגט זי.

ד י ש ט י ם (העכער)

„איז הארט דיין הארץ אזוי,
איצט צו פאַרלאָזען מיך,
וואָס כ'האָב געליעבט דיך טריי;
געליעבט אין פרייד און וועה?
און ביזטו הארט אזוי,
איצט צו פאַרלאָזען מיך?
זאָג ניין, זאָג ניין!"

ב א ל ד א צ א ר

נעענדיגט, אלץ איז שטיל.

פּ א ל י צ י א ן

אלץ א י ז נ י ט שטיל.

ב א ל ד א צ א ר
לאָמיר ארונטערגעהן.

פּ א ל י צ י א ן

מעגסט געהן, באלדאצאר.

ב א ל ד א צ א ר

עס ווערט שוין שפעט, דער הערצאָג וואַרט אויף אונז,
ער ווינשט צו זעהן דיך אונטען אין דעם זאַל.
וואָס איז מיט דיר איצט, גראף פּאָליציאַן?

ד י ש ט י ם (דייטליך)

„וואָס כ'האָב געליעבט דיך טריי,
געליעבט אין פרייד און ווער,
און ביזטו האַרט אַזוי?

זאָג ניין, זאָג ניין!"

ב א ל ד א צ א ר

איצט געהען מיר, ס'איז צייט. פּאָליציאַן,
וואַרף דיינע טרוימען, און געדענק, איך בעט דיך,
ניט זעהר העפליך האָסטו זיך באַנומען
צום הערצאָג לעצטענס. קום צו זיך! געדענק דאָס!

פּ א ל י צ י א ן

געדענקען! פיהר מיך, פריינד. איך ו ו ע ל געדענקען.
לאָמיר אַרונטערגעהן. גלויב מיר, איך וואָלט
די גיטער פון מיין גראַפשאַפט אַפּגעגעבען,
צו זעהן נאָר דאָס געזיכט הינטער'ן לאַדען,
„צו זעהן ס'פאַרשלייערטע געזיכט און הערען
נאָר נאָך איין קלאַנג פון יענעם טריבען מויל".

באלדאצאר

איך בעט דיך, קום אראָפּ, מיר וועלען נאָך
באַליידיגען דעם הערצאָג. קום, איך בעט דיך.

די שטים

„זאג ניין! — זאָג ניין!"

פּאַליציאַן

ווי זונדערבאר! מיר דוכט,
די שטים קלינגט ווי מיין וואונש און הייסט מיר בלייבען!
(דערנעהענטערט זיך צום פענסטער)
דו זיסע שטים, איך הער דיך און וועל בלייבען.
ביים הימעל, זיי דאָס איינבילדונג צי שיקזאל,
איך קום היינט ניט אראָפּ. באלדאצאר, בעט
ענטשולדיגונג פאר מיר ביים הערצאָג. כ'קען ניט
אראָפּקומען.

באלדאצאר

וואס אייער לאָרדשאפט ווינשט,
דאָס זאָל געשעהן, מיין פריינד. א גוטע נאַכט!

פּאַליציאַן

א גוטע נאכט, מיין פריינד, א גוטע נאכט!

IV

(אין גאָרטען פון פּאַלאַץ. לבנת שיין. לאַלאַדזשע און פּאָליציאַן).

ל א ל אַ ד ז ש ע

און דו פון ליעבע רעדסט, פּאָליציאַן?
פון ליעבע און צו מיר, צו מיר? פון ליעבע
רעדסטו צו לאַלאַדזשע? אָ וועה מיר, וועה מיר!
ווי גרויזאַם איז דיין שפּאַס! ווי שווער ער טרעפט מיך!

פּ אָ ל י צ י א ן

אָ וויין ניט, לאַלאַדזשע. וויין ניט! דיינע טרערען
ווי קען איך דען פאַרטראָגען? קלאָג ניט, לאַלאַדזשע,
נאָר זיי געטרייסט. איך וויים, איך וויים דאָס אַלץ,
און דאָך רעד איך פון ליעבע. שענק דיין בליק מיר,
לאַלאַדזשע, ליעבע, שעהנע, שענק דיין בליק מיר.
דו פרעגסט מיך, צי פון ליעבע רעדען קען איך,
אַלץ וויסענדיג און צוזעהענדיג אַלץ.
דו פרעגסט מיך, און איך וועל דיר ענטפערען,
אזוי אויף מיינע קניה וועל איך דיר ענטפערען.
(קניהט)
אָ לאַלאַדזשע, איך ליעב דיך, ליעב דיך, ליעב דיך,
אין גליק און וועה, אין פּיין און פרייד דיך ליעב איך.
הייסער, ווי ס'ליעבט אַ מוטער, אין איהר שויס

איהר ערשט קינד האַלטענדיג, דיך ליעב איך לאַלאַדזשע.
קיין הייליגערער פייער ניט געברענט האָט
אין ערגעץ, ווי דער פייער, וואָס איצט ברענט
טיף אין מיין זעל פאַר דיר. צי ליעב איך דיך?
(שטעלט זיך אויף)
אויך פאַר דיין ווערה דיך ליעב איך, אויך פאַר דעם.

לאַלאַדזשע

דו זעהסט מיך שטאָלצער גראַף, און דו פאַרגעסט
אַז זיך! ווי קען דען אין דיין פאָטער'ס זאַלען,
געפינען זיך מיט פרויען אומבאַפלעקטע
אַזאַ ווי איך, אַזאַ ערנידעריגטע?
דיין פרוי מיט אַן עראינערונג באַפלעקטער!
ווי קען איך מיין פאַרלעצטען נאָמען שטעלען
אינמיטען פון דיין פאָטערליכען הויז
און פון דיין רוהם?

פאַליציאַן

אַ רעד מעהר ניט פון רוהם!
איך האַס, פאַראַכט דאָס וואָרט און שוידער אויף
ביים נישטיגען און לערען קלאַנג. ביזטו דען
ניט לאַלאַדזשע, און איך פאַליציאַן?
ליעב איך דיך דען ניט, און ביזטו ניט שעהן?
וואָס דאַרף מען מעהר? רוהם? רעד ניט מעהר פון רוהם.

ביי אַלץ, וואָס איז אַ הייליגטום ביי מיר,
וואָס כ'ווינש אויף דר'ערד, אויף וואָס איך האָף אין הימעל,
קיין טאָט וועט זיכער מיר מעהר רוהם ניט ברענגען,
ווי דיר צוליעב פאַראַכטען יענעם רוהם,
איהם טרעטען מיט די פיס. וואָס מאַכט דאָס אויס,
וואָס מאַכט דאָס אויס, מיין ליעבסטע לאַלאַדזשע,
ווען מיר אָהן עהרע וועלען זיין פאַרגעסען,
אין שטויב ארונטערלאָזען זיך צוזאַמען?
צוזאַמען אונטערגעהן — און אפשר דאָן . . .

לאַלאַדזשע

וואָס שוויינסטו שטיל, פּאָליציאַן?

פּאָליציאַן

און דאָן

צוזאַמען ווידער אויפשטעהן פון די טויטע
און שוועבען דורך די שטילע שטערען רוימען
און אַלץ . . .

לאַלאַדזשע

וואָס שוויינסטו שטיל, פּאָליציאַן?

פּאָליציאַן

און אַלץ צוזאַמען, שטענדיג אַלץ צוזאַמען.

ל אַ ל אַ ד ז ש ע

גראַף לייסטער, יע, דו ליעבסט מיך כ'פיהל דאָס,
אין טיפסטען הארצען פיהל איך. אַז דו ליעבסט מיך.

פּ אָ ל י צ י אַ ן

אַ ליעבע לאַלאַדזשע!
(וואַרפט זיך אויף די קניה)
און ליעבסטו מיך?

ל אַ ל אַ ד ז ש ע

שטיל, שוויג! מיר דוכט זיך, כ'האָב אין פינסטערען שאָטע'
פון יענע בוימער אַ געשטאַלט פאַרבייגעהן
געזעהן, געשפּענסטיג, לאַנגזאַם, פייערליך,
גלייך ווי געוויסען פייערליך און פינסטער.
(געהט אָפּ אַ פּאָר טריט און קומט צוריק)
אַ טעות. ס'איז געווען אַ גרויסער צווייג,
באַוועגט פון הערבסט'גען ווינט. פּאָליציאַן!

פּ אָ ל י צ י אַ ן

מיין לאַלאַדזשע, מיין ליעבע, וואָס באַוועגט דיך?
וואָס ווערסטו בלייך? עס דאַרף ניט דאָס געוויסען,
נאָך וויניגער אַ שאָטען פון געוויסען,
אונזער באַשלוס ניט ענדערען. דאָך די נאַכט לופט
איז קיהל, און יענע טרויעריגע צווייגען
פאַרשפּרייטען פינסטערניש.

ל א ל א ד ז ש ע

פאליציאן!

דו רעדסט פון ליעבע איצט. קענסטו דאס לאנד,
וואס יעדע צונג דערמאנט, וואס דורך א נס
א גענועזער האט ענטדעקט ניט לאנג
א טויזענט מיילען אין דעם גאלד'נעם וועסט?
א צויבערלאנד מיט בלומען, פרוכטען, זונשיין,
קריסטאלענע ימים, הימעל־הויכע וועלדער
און בערג מיט פעלזען־טורעמס, אדום וועלכע
די ווינטען רוישען, וועמעס לופט צו אטמען
ברייגנט פרייהייט אונז און גליק?

פ א ל י צ י א ן

א ווילסטו, ליעבע,

מיט מיר אנטלויפען אין אזא גן־עדן,
מיין לאלאדושע, און יעדע זארג פארגעסען
און יעדען פיין, און ערגאס אלץ זאל זיין אונז?
און לעבען וועט זיין מיינס, וויל איך וועל לעבען
פאר דיר. אין דיינע אויגען און דו וועסט
ניט טרויערען מעהר, נאר פריידען שטראליגע
אויף דיר דאן וועלען ווארטען, און די האפנונג
וועט שטענדיג זיין מיט דיר, און איך וועל קניהען
און צו דיר בעטען, רופען דיך מיין ליעבע,

מיין אייג'נע, שעהנע ליעבע און מיין פרוי,
מיין אַלץ! אַ ווילסטו, ליעבע לאַלאַדזשע,
אהין מיט מיר?...

לאַלאַדזשע

נאָך עפּעס מוז מען טאָן, —
קאַסטיליאַנע לעבט...

פּאָליציאַן

און שטאַרבען זאָל ער. (געהט אַרויס).

לאַלאַדזשע (נאָך אַ פּאַוזע)

און — שטאַרבען — זאָל — ער! — אָך! קאַסטיליאַנע?
ווער האָט דאָס דען געזאָגט? וואו בין איך דען?
ווי? וואָס האָט ער געזאָגט? פּאָליציאַן?
דו ביזט נאָך ניט אַוועקגעגאַנגען דאָך!
איך פיהל, דו ביזט נאָך דאָ, דו וואָגסט ניט קוקען,
איך זאָל דיך ניט דערזעהן, האָסט ניט געקענט
אַוועקגעהן מיט אַזעלכע ווערטער, — רייד צו מיר!
אַ לאָז דיין שטים מיר הערען, — נאָר איין וואָרט!
זאָג נאָר, אַז דו ביזט ניט אַוועקגעגאַנגען,
זאָג נאָר דאָס איינס, אַז דו פאַראַכטעסט און האָסט
מיין פרויען שוואַכקייט. ביזט נאָך ניט אַוועק,
אַ רעד צו מיר! איך ווייס, וואָלסט ניט געגאַנגען.

איך ווייס, דו ווּעסט ניט, קענסט ניט, ו ו אַ ג ס ט ניט געהן.
דו ו ו י ל ס ט ניט געהן, דו נאַרסט מיך, שפּאַטסט פון מיר!
איך האַלט דיך אַט אַזוי . . . ער איז ניטאָ!
ניטאָ, אַוועק. וואו בין איך? זעהר גוט?
אַזוי, זאָל שאַרף און זיבער זיין דער שניט.
אַזוי איז זעהר גוט! אַה ווּעה מיר, ווּעה מיר!

V

(פאָרשטאָדט. פּאָליציאַן אַליין).

פּאָליציאַן

די שוואַכקייט איבערוועלטיגט מיך. מיר שווינדעלט,
כ'האָב מורא קראַנק צו ווערען. כ'דאַרף ניט שטאַרבען,
נאָך איידער כ'האָב געלעבט. האַלט אָפּ דיין האַנט,
דו פינסטערער אַזראַעל, דו פירשט פון נאַכט
און טויט! ערבאַרם דיך איבער מיר און לאָז ניט
מיר שטאַרבען אין אַ נייער האָפנונג'ס פריהלינג!
לאָז מיר נאָך לעבען, נאָך אַ קליינע ווייל.
איך בעט ערבאַרמונג איצט, און דאָך האָב איך
ניט לאַנג צוריק געבעטען נאָר דעם טויט.
(באַלדאַצאַר קומט אַריין)
וואָס זאָגט דער גראַף?

באַלדאַצאַר

ער ווייס ניט פון קיין שטרייט
צווישען פּאָליציאַן און איהם, דעריבער
קען ער ניט אָננעמען די פאָדערונג.

פ א ל י צ י א ן

וואס איז דער ענטפער, וואס דו האסט געבראכט מיר?
פיהלסטו דעם דופט, וואס קומט פון יענע ביידלאך?
האסטו געזעהן נאך אזא שעהנעם טאג,
אדער וואס איז איטאליען מעהר ווערט?
איז וואס, מיין פריינד, האט דיר געזאגט דער גראף?

ב א ל ד א צ א ר

אז ער, קאסטיליאנע, ווייס גאר ניט
פון אורזאכען פאר פיינדשאפט אדער שטרייט,
וואס שטעהען צווישען איהם און אייער לארדשאפט,
און נעמט די פארערונג ניט אן.

פ א ל י צ י א ן

ס'איז ריכטיג,
דאס אלץ איז ריכטיג, ווען האסטו געזעהן
אין דעם אונפריינדליכען און קאלטען ענגלאנד,
וואס דא ניט לאנג פארלאזען האבען מיר,
א הימעל קלאר ווי דער, איננאנצען פריי
פון יעדען פלעק. — און וואס האט ער געזאגט?

ב א ל ד א צ א ר

ניט מעהר, מיין הערר, ווי וואס כ'האב אייך געזאגט:
קאסטיליאנע וויל מיט אייך ניט פעכטען,
ער האט מיט אייך קיין שטרייט ניט.

פ א ל י צ י א ן

דאָס איז ריכטיג,

דאָס אַלץ איז ריכטיג. ביזט מיין פריינד, באַלדאַצאַר.
איך האָב דאָס ניט פאַרגעסען. קענסט מיר איצט
א דינסט ערפילען: געה צוריק און זאָג
צו יענעם מאַן, אַז איך, דער גראַף פון לייסטער,
רוף אַן איהם שורקע. כ'בעט דיך, זאָג איהם דאָס.
ער וועט אין דעם שוין גרונד גענוג געפינען
צו אָננעמען דעם קאַמף.

ב א ל ד א צ א ר

מיין לאָרד! מיין פריינד!

פ א ל י צ י א ן (אָן אַ זייט)

ס'איז ער. — ער קומט אליין!
(הויך) דו ביזט גערעכט.
איך וויים דיין ראַט — ניט זאָגען דאָס דעם גראַף.
איך וועל מיך איבערלייגען, וועל ניט זאָגען.
איצט לאָז אליין מיך, פריינד. עס קומט ווער אַן,
איך מוז מיט איהם באַזאָרגען דאָ געשעפטען
פריוואַטע.

ב א ל ד א צ א ר

כ'געה. און מאָרגען טרעפען מיר זיך
אין וואַטיקאַן, מיין פריינד.

פּ אָ ל י צ י אָ ן

אין וואטיקאן.

(באַלדאַצאַר געהט אַרויס. עס קומט אַריין קאַסטיליאַנע).

ק אַ ס ט י ל י אַ נ ע

דער גראַף פון לייסטער דאַ!

פּ אָ ל י צ י אָ ן

איך בין דער גראַף
פון לייסטער, און דו זעהסט דאָך, איך בין דאָ.

ק אַ ס ט י ל י אַ נ ע

מיין גראַף, אַ זונדערבארער טעות אָדער
אַ מיספאַרשטענדנים איז דאָ צווישען אונז,
איך צווייפעל ניט אין דעם. און אין דיין צאָרן
האסטו געשריבען מיר אַזעלכע ווערטער,
וואָס איך האָב ניט פאַרשטאַנען. און באַלדאַצאַר,
הערצאָג פון סוירי, איז דער איבערברייננגער
געווען. איך קען קיין זאַך זיך ניט דערמאָנען,
וואָס זאָל די אורזאַך זיין פאַר אַזאַ האַנדלונג.
איך האָב דיך ניט באַליידיגט. בין איך ניט
גערעכט? אַ טעות קען ביי אַלעמען טרעפען.

פּ אָ ל י צ י אָ ן

ציה, שורקע, ס'שווערד און הער אויף פּלוידערען!

ק א ס ט י ל י א נ ע

ציהען? און שורקע? כ'בין גרייט, שטאָלצער גראַף!
(ציהט זיין שווערד)

פּ אָ ל י צ י א ן (ציהט אויך זיין שווערד)

צו אַ פּריצייטיגען אונטערגאַנג און קבר
געווייהט זיי אין דעם נאָמען פון לאַלאַדזשע!

ק א ס ט י ל י אָ נ ע (לאָזט פאַלען זיין שווערד און טרעט אָפּ צוריק
צום עק פון דער ביהנע)

אין נאָמען פון לאַלאַדזשע? אַ האַלט אָפּ
דיין הייליגע האַנט! צוריק, צוריק, זאָג איך!
איך וועל מיט דיר ניט פעכטען, אַ איך וואָג ניט.

פּ אָ ל י צ י א ן

דו ווילסט מיט מיר ניט פעכטען, זאָגסטו, גראַף?
ווילסט מיך צום נאַרען מאַכען? — זעהר גוט!
דו האָסט געזאָגט, דו וואַגסט ניט?

ק א ס ט י ל י אַ נ ע

נײן, איך װאָג גיט.
האַלט אָפּ דײן האַנט! מיט דעם באַליעבטען נאָמען
אויף דײנע ליפּען װאָג איך דאָס ניט טאָן.
איך קען ניט, װאָג דאָס ניט.

פּ אָ ל י צ י א ן

בײ אַלץ, װאָס הײליג
איז מיר, איך גלויב דיר, פּיגלינג! יע, איך גלויב דיר!

ק אַ ס ט י ל י אַ נ ע

װאָס? פּײגלינג? נײן, דאָס קען ניט, װעט ניט געהן!
(כאַפּט זײן שװערד און געהט מיט װאַקלענדע טריט צו פּאָליציאַן. ענדערט זײן אבזיכט, אײדער ער דערגרײכט איהם, און פאַלט דעם גראַף צו די פיס).

מײן הערר, נערעכט זײט איהר. איז אַזאַ פּאַל
בין איך אַ פּײנלינג. אַ ערבארעמט אײך!

פּ אָ ל י צ י א ן (װײכער)

אך, יע, איך האָב אויף דיר רחמנות איצט.

ק א ס ט י ל י אַ נ ע

אין אויף לאַלאַדזשע.

פ אַ ל י צ י א ן

שופט, שטעה אויף און שטארב!

ק א ס ט י ל י אַ נ ע

ניין, ניין, אויף מיינע קניה דו לאַז מיך שטאַרבען.
כ'וויל שטאַרבען אין ערנידריגונג אַזוי
איך וועל אין קאַמף ניט אויפהויבען מיין האַנט
אויף דיר, אַ גראַף פון לייסטער. הויב דיין שווערד!
(ענטבלויזט זיין ברוסט)
דיין שווערד קיין ווידערשטאַנד וועט ניט באַגעגנען.
איך וויל מיט דיר ניט פעכטען!

פ אַ ל י צ י א ן

טויט און גיהנם!
האָב איך ניט דעם פאַרלאַנג דיין וואונש צו טאָן?
נאַר הער מיך אוים: דו וועסט נאָך ניט אַנטלויפען.

דו וועסט פון מיר באַליידיגט ווערן אַפען,
פאַר אַלע בירגער אַפען אין די גאַסען.
כ'וועל ווי א מלאך פון נקמה דיך
נאָכפאָלגען ביז צום טויט. פאַר דיינע ליעבע
און פאַר דעם גאַנצען רוים וועל איך דיך טאַדלען.
ביזט פייג, דו ווילסט ניט, וואַגסט מיט מיר ניט
פעכטען?
דו ליינסט! איך וועל דיך צווינגען!
(געהט אַוועק)

קאַסטיליאַנע

ס'איז גערעכט!
גערעכטע שטראָף! דאָס איז דאָך גאָט'ס נקמה!

1835—1836

1827—1833

סאָנעט — צו דער וויסענשאַפט

אָ, וויסענשאַפט! טריי קינד פון אַלטער צייט!
דיין שמאָלער בליק פאַרענדערט יעדע זאַך.
דו רויב־פויגעל, טעמפּ איז דיין ווירקליכקייט.
וואָס האָלטסטו אויף דעם דיכטער'ס האַרץ דיין וואַך?
ווי זאָל ער ליעבען דיך, דו קינד פון צייט,
ווען דו פאַרפאָלגסט איהם אין זיין וואַנדערונג
נאָך אוצרות אין דער שטערענדיגער ווייט,
פאַרגינסט ניט זיין געוואַנטען אַדלער שוואונג?
האָסטו דען ניט די ליעבסטע פון נעמינען
פאַרטריבען? און געצוואונגען די דריאַדען
אויף אַנד'רע שטערען שוץ זיך צו געפינען?
און פון דעם שטראָם פאַרטריבען די נאַיאַדען,
פון גראָז די עלפען, און דעם זומער־טרוים
פון מיר אונטער אַ טאַמאַרינדען בוים?

1829

צו העלענאַ

(מרס. סטענארד)

העלענא, ס'איז דיין הערליכקייט
ווי יענע שיפלאך אויפ'ן מער,
וואָס טראָגען פון דער גאָלד'נער ווייט
דעם מידען, מאַטען וואַנדערער
אהיים צום לעצטען ווידערקער.

כ'האָב רוה, נאָר, געהאט ווען קוים,
איצט פון דיין קלאסישען געזיכט
און היאַצינטען האָר אהיים
ווער איך געפיהרט צו גריכענלאנד'ס ליכט
און צו דער הערליכקייט פון רוים.

אין ראהם פון פענסטער־ניש דיך שטעהן
זעה איך מיט אכאט לאָמפּ אין האַנט,
ביזט שעהן, ביזט ווי א בילד פון שטיין!
פּסיכעע, ווי דיין לאַנד איז שעהן!
ס'איז הייליג לאנד.

1831

אינהאַלט

עסעיען

ליעדער

1833 — 1849

זייט

1827 — 1833